

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

*Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(17-18 квітня 2013 р.)*

ББК 67.404.3
УДК 347.211

ISBN 978-966-493-445-6

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. А.І. Кузьмінського, О.П. Орлюк. – Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2013. – 157 с.

У збірнику наукових праць опубліковано матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності», що відбулася 17-18 квітня 2013 р. на базі Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького.

Розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, студентів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться питаннями інтелектуальної власності та інноваційного розвитку.

Редакційна колегія:

д.пед.н., проф., член-кор. НАПН України **Кузьмінський А.І.**;

д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України **Орлюк О.П.**;

д.і.н., проф. **Корновенко С.В.**;

к.і.н. **Боковня В.М.**;

к.ю.н., доц. **Волошкевич Г.А.**;

к.ю.н., доц. **Гук Б.М.**;

к.і.н., доц. **Іващенко В.А.**;

к.ю.н., проф. **Кононенко Ю.С.**;

к.е.н., с.н.с. **Нежиборець В.І.**;

к.і.н., доц. **Тараненко О.М.**;

к.ю.н., доц. **Тараненко С.М.**;

к.фіз.-мат. **Фесенко О.М.**

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту економіки і права Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (протокол № 6 від 30.05.2013 р.)

- © Національна академія правових наук України
Науково-дослідний інститут інтелектуальної
власності, 2013
- © Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, 2013
- © Автори статей, 2013

З М І С Т

Право інтелектуальної власності у вітчизняній та зарубіжній правовій системах

Агієнко І. В. Еволюційний контекст норм авторського права: проблема балансу традиції та інновацій у вітчизняному правовому полі.....	6
Андрущакевич О.В. Наукова та науково-технічна експертиза в Україні: організаційно-правові засади.....	10
Кононенко Ю.С., Корновенко С.В. Об'єкти права інтелектуальної власності як критерій відмежування предмету правового регулювання.....	14
Кульбашна О.А. Договірне регулювання відносин на службові об'єкти права інтелектуальної власності.....	21
Мацкевич О.О. Проблеми понятійного апарату національного законодавства у сфері засобів масової інформації.....	26
Рубенян Г.Д. Співвідношення свободи творчості та суспільної моралі в Україні.....	29
Тараненко С.М. Участь адвоката у справі про порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності: окремі питання теоретико-правового характеру.....	33

Правове регулювання авторського права і суміжних прав

Голиш А.В. Переклад твору іншою мовою як об'єкт авторських прав.....	38
Еннан Р.Є. Формування та розвиток авторського права у Німеччині.....	42
Коваленко Т.В. Міжнародний досвід у галузі захисту авторського права.....	46
Ленго Ю.Є. Умови надання правової охорони складеним літературним творам.....	51
Петренко І.І. Сторони договору на створення та використання літературно-художнього твору.....	54
Сядристий А.О. Право на ім'я виконавця.....	58

Правове регулювання промислової власності: національний та світовий досвід

Дробот О.В. Патентування винаходів громадян України за кордоном.....	61
Іващенко В.А. Охорона прав винахідників відповідно до «Положення про привілеї на винаходи і вдосконалення» від 20 травня 1896 р.....	65
Львов Б.Ю. Удосконалення національного досвіду застосування конкурентного законодавства у сфері промислової власності.....	69
Недогібченко Є.Г. Особливості оформлення прав власності на об'єкти патентного права на підприємствах.....	73
Фесак П.О. Набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок.....	76

Перспективи інноваційного розвитку України

Боковня В.М. Інтелектуальна власність та інноваційний розвиток.....	79
Золотухіна І.В. Роль та значення комерціалізації результатів науково-дослідної роботи в інноваційному розвитку економіки.....	83
Тараненко О.М. Еколого-правові аспекти інноваційної діяльності в Україні.....	87
Тростіна С.В. Аналіз якості продукції в галузі екологічного захисту людини від шкідливого впливу побутової техніки за допомогою патентних досліджень.....	92

Проблеми економіки та маркетингу інтелектуальної власності

Єднак Т.В. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності.....	96
Мехеда Н.Г. Проблеми забезпечення інтелектуальної безпеки як складової економічної безпеки: освітній аспект.....	98
Репешко П.І. Правове регулювання обліку об'єктів права інтелектуальної власності у господарській діяльності в Україні.....	103

*Захист права інтелектуальної власності в Україні
та за кордоном*

Бенедисюк І.М. До питання проблем підвідомчості спорів у сфері порушення прав інтелектуальної власності.....	107
Василенко В.І. Олімпійська символіка як об'єкт права інтелектуальної власності (на прикладі Російської Федерації).....	111
Каштальян А.Ю. Проблемні питання цивільно-правового захисту географічних зазначень в Україні.....	115
Кульбашна А.А. Докази та доказування, сучасні технології	
Кульбашний А. А. Конфлікт публічних і приватних інтересів у сфері інтелектуальної власності між країнами США та Антігуа і Барбуда.....	121
Парамонова О.С., Вісітасва Р.Б. Соціальна справедливість та гуманізація кримінальної відповідальності за посягання на права інтелектуальної власності.....	125
Харченко В.Б. Економічні детермінанти в механізмі порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності.....	129

*Інтелектуальна власність в інформаційних системах,
концепції інформаційного суспільства*

Вергай Ю.Ю. Проблеми захисту об'єктів авторського права та суміжних прав в українському інтернет-просторі.....	134
Гук Б.М. Цивільно-правові аспекти інформаційного права.....	137
Касян Л.І. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.....	141
Оржеховська А.О. Доменні імена як об'єкти міжнародно-правової доктрини.....	145
Радзісвський Р.В. Поняття комп'ютерної програми в законодавстві України та інших країнах.....	148
Стовпець О.В. Інформація та інтелектуальний розвиток людства у контексті пвіс-конвергенції (соціально-філософські аспекти).....	152

Право інтелектуальної власності у вітчизняній та зарубіжній правовій системах

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ НОРМ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМА БАЛАНСУ ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Агієнко Ірина Вікторівна,

*кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту ім. ак. В. Лазаряна*

У сучасному вітчизняному правовому полі зберігається проблема неоднозначного використання поняття «авторське право», насамперед серед фахівців-практиків, які мають багаторічний досвід. Його широко застосовують патентні повірені, науковці, освітяни, а також автори творів, винахідники, раціоналізатори, спеціалісти з інформаційних технологій, але з різними змістовними орієнтирами.

Перший із них базується на сучасній вітчизняній правовій традиції і має за основу визначення обсягу правової охорони немайнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності: права автора (творця) результату інтелектуальної, творчої діяльності на зазначенні свого імені (або псевдоніма) на кожному примірнику твору, який відтворюється, зберігається чи використовується у будь-якій формі, права на анонімний варіант публічного використання твору і права на збереження цілісності (недоторканості) твору. Тобто, у цьому варіанті вживання поняття «авторське право» семантично зорієнтовано на так звані «особисті права» суб'єктів права інтелектуальної власності, які не можуть відчуватися (передаватися, продаватися) іншим особам і охороняються безстроково. Такий варіант отримав тлумачення як «суб'єктивне розуміння авторського права». Найбільшого поширення він набув саме серед авторів - суб'єктів права інтелектуальної власності.

Інший варіант вживання поняття «авторське право» орієнтований на сучасне законодавство України, де термін «авторське право» застосовується щодо норм охорони та захисту об'єктів права

інтелектуальної власності, визначених статтею 20 Цивільного кодексу України: літературних і художніх творів; комп'ютерних програм; компіляцій даних (баз даних) [1]. До цього переліку комп'ютерні програми як об'єкти інтелектуальної власності потрапили у зв'язку із закріпленням у вітчизняному законодавстві норми їх охорони як літературних творів (ст. 433 ЦКУ) [1, 8]. І саме ці об'єкти права інтелектуальної власності охороняються спеціальним Законом України «Про авторське право і суміжні права» [2] і отримали назву «об'єкти авторського права». У цьому випадку поняття «авторське право» включає норми охорони і захисту як немайнових (особистих), так і майнових прав авторів і має більш широкий семантичний спектр. Цей варіант знайшов тлумачення зазначеного поняття як «об'єктивне розуміння авторського права» і орієнтований на його застосування щодо сукупності правових норм для регулювання відносин, що виникають унаслідок створення і використання творів літератури, мистецтва і науки, тобто певної групи об'єктів права інтелектуальної власності.

Наявність декількох варіантів застосування і тлумачення поняття «авторське право» зумовлено історичними обставинами формування вітчизняної системи охорони інтелектуальної власності. Проаналізуємо еволюційний контекст норм авторського права з огляду на проблему балансу традиції та новачій.

Охорона результатів інтелектуальної, творчої діяльності в СРСР мала свої особливості і не була орієнтована на міжнародні норми права інтелектуальної власності. У часи повного домінування державної форми власності майнові права авторів, особливо це стосувалося технічної сфери творчої діяльності, фактично належали державі. У Радянському Союзі на законодавчому рівні була визначена тільки одна форма охорони винаходів, відповідно до якої за винахідником зберігалось тільки авторство (право на ім'я). Йому видавався не патент, а авторське свідоцтво, за яким практично охоронялися лише немайнові права автора. Виключне право на використання винаходу, передачі (продажу) прав на нього належало державі (державним установам). Ліцензійна торгівля була прерогативою держави і здійснювалася тільки на зовнішньоекономічному рівні. Тобто, норми охорони майнових прав суб'єктів - авторів технічних рішень законодавчо були не визначені.

Термін «авторське свідоцтво» вперше з'явився в «Положенні про винаходи» від 30 червня 1919 р. [3], закріпився в правовому полі СРСР і застосовувався до 1991 року. З тих пір і збереглася традиція

використання поняття «авторське право» в сенсі «немайнові, особисті права автора».

При формуванні законодавчої бази охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні як самостійній державі концептуально за основу були взяті норми міжнародної практики. У грудні 1991 р. Україна приєдналася до Паризької конвенції про охорону промислової власності [4]. У тексті Конвенції термін «промислова власність» застосовується в широкому значенні й поширюється не тільки на промисловість і торгівлю у власному значенні слова, але також і на галузі сільськогосподарського виробництва і добувної промисловості та на всі продукти промислового чи природного походження, наприклад: копальни, вино, зерно, фрукти, худоба, мінеральні води, квіти, борошно і тощо Паризька конвенція містить правові норми охорони і захисту таких об'єктів, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і вказівки походження або найменування місця походження, а також правові основи добросовісної конкуренції. Саме підписання Паризької конвенції у 1883 р. започаткувало традицію розподілу об'єктів інтелектуальної власності по групах і використання терміну «промислова власність» щодо тих з них, які позначені в тексті конвенції.

У січні 1994 р. Україна стала країною-учасницею Всесвітньої конвенції про авторське право (англійською World Intellectual Property Organization Copyright Treaty) [5]. Цим документом регламентуються права на літературні, наукові і художні твори. У назві конвенції термін «Copyright» за усталеною мовною традицією перекладений як «авторське право». Та ж традиція використання поняття «авторське право» збереглася і після підписання Україною Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [6] у травні 1995 р. Ця конвенція набула чинності на її території в жовтні того ж року. Тобто, у правовому полі України набувало поширення використання поняття «авторське право» щодо другої групи об'єктів, на відміну від групи промислової власності.

Наступний етап еволюції вітчизняної системи охорони інтелектуальної власності закріпив такий розподіл об'єктів інтелектуальної власності: в грудні 1993 р. в Україні був прийнятий Закон «Про авторське право і суміжні права» [2], який є чинним до цих пір і містить норми охорони і захисту як майнових, так і немайнових прав авторів літературних і художніх творів, комп'ютерних програм,

баз даних. Це було певною новацією стосовно до практики охорони інтелектуальної власності, що склалася за радянських часів.

У сучасній системі охорони інтелектуальної власності України нормативно-правова база орієнтована на використання поняття «авторське право» в об'єктивному сенсі, і саме таке його тлумачення як сукупності норм щодо майнових і немайнових прав характерне для більшості фахівців цієї сфери.

Існування традиції радянського періоду та сучасного варіанту використання цього поняття має пояснення, але призводить до виникнення непорозумінь семантичного характеру, наприклад, між правовласниками (авторами літературних чи художніх творів, винахідниками, раціоналізаторами) та правознавцями або науковцями.

У такій ситуації одним із компромісних рішень може бути застосування терміна «копірайт» (від англ. «Copyright»), який синонімічно тотожний варіанту так званого об'єктивного розуміння терміна «авторське право». З часів прийняття Англією Статуту королеви Анни в 1709 році термін «копірайт» широко застосовується як на національних, так і на міжнародному рівнях щодо правових норм охорони і захисту літературних і художніх творів, а з ХХ століття - також комп'ютерних програм і баз даних.

На пострадянському просторі досвід використання терміна «копірайт» хоча і базується на іншомовній традиції, але вже набув поширення серед фахівців як в Україні, так і в Росії, і не призводить до суперечок.

Крім того, подальше поширення практики використання терміна «копірайт» у сучасному вітчизняному нормативно-правовому полі має певні перспективи з урахуванням курсу України на євроінтеграцію. Його застосування фактично знімає протиріччя «об'єктивного» і «суб'єктивного» розуміння терміну «авторське право» і є кроком до балансу традиції та новації.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print> - (01.04.2013).
2. Про авторське право і суміжні права [Електрон. ресурс]: Закон України от 23.12.93. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/print> - (01.04.2013).
3. Про винаходи (Положення) [Електрон. ресурс]: Декрет Ради Народних комісарів від 30 червня 1919 року. - Режим доступу: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_468.htm - (01.04.2013).

4. Паризька Конвенція про охорону Промислової власності від 20 березня 1883 року [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_123/print - (01.04.2013).
5. Всесвітня Конвенція про авторське право 1952 року [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_052/print - (01.04.2013).
6. Бернська Конвенція про охорону літературних и художніх творів. Паризькій Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_051/print - (01.04.2013).

НАУКОВА ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Андрушакевич Олег Васильович,

здобувач

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності

Національної академії правових наук України

Науково-технічна сфера посідає особливе місце серед інших галузей національної економіки. Зазначена сфера володіє як власними внутрішніми, характерними саме для неї завданнями й потребами, визначеними необхідністю постійного просування вперед у процесі пізнання нового і отримання науково-технічних результатів, так і має свої зовнішні завдання та зобов'язання, пов'язані з її роллю в розвитку інших сфер національної економіки. Отже, науково-технічній сфері, що розглядається в організаційному плані як сукупність установ, підприємств, підрозділів та інших структур різних форм власності, галузевої та відомчої належності, що здійснюють наукову і науково-технічну діяльність та беруть участь у реалізації її результатів через інноваційну діяльність в різних сферах народногосподарського комплексу країни, властивий особливий, притаманний саме їй дуалізм, який полягає в наявності внутрішньої та зовнішньої складової, що виражаються через відповідні завдання.

В Україні, відповідно до прийнятих документів вищого нормативно-правового рівня, здійснюється розбудова національної інноваційної системи. Для підвищення ефективності її функціонування об'єктивною є потреба в розвинуеному експертному забезпеченні, де

державна наукова та науково-технічна експертиза має відігравати провідну роль.

У загальній та спеціальній літературі можливо знайти напрацювання окремих авторів, які безпосередньо чи опосередковано приділяли увагу аналізу науково-технічних експертиз. Так, у фахових виданнях під експертизою розуміють засноване на використанні знань і досвіду вивчення певних питань, яке проводиться за певними правилами спеціально відібраними висококваліфікованими фахівцями з метою забезпечення прийняття рішень із питань, враховуючи найбільш повний обсяг необхідної і достатньої для цього інформації, що не просто органічно притаманна, але надзвичайно важлива для науково-технічної сфери. Зокрема, на таких позиціях стоїть М.Є. Лазаренко [1, 22]. Пов'язується такий підхід тією високою суспільно-економічною цінністю, якою володіють для сучасного розвитку усіх сфер і галузей національної економіки нові знання, створювані у цій сфері та трансформовані в ній у нові техніку й технології, що визначають соціально-економічний прогрес.

Серед нормативно-правових джерел, що забезпечують функціонування наукової та науково-технічної діяльності, яка і є об'єктом експортування, доцільно зазначити такі акти спеціального та загального законодавства: Конституція України; Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»; Бюджетний кодекс України; Господарський кодекс України; Цивільний кодекс України; Податковий кодекс України; Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2011 р. № 942 «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року» тощо.

Проведення державного регулювання у сфері наукової та науково-технічної діяльності забезпечується за допомогою таких форм і методів: 1) визначення державних пріоритетів розвитку науки та техніки; 2) формування та раціоналізація національних, державних і міждержавних програм; 3) формування та розміщення державного замовлення; 4) бюджетне фінансування певних видів науково-технічної діяльності; 5) проведення державної науково-технічної експертизи; 6) створення системи науково-технічної інформації; 7) ведення патентно-ліцензійної діяльності; здійснення метрології, стандартизації та сертифікації продукції у науково-технічній сфері; 8) формування та заохочення науково-технічних кадрів [2, 122].

Проведення наукової і науково-технічної експертизи виробництва, нових технологій, техніки, результатів досліджень, науково-технічних програм і проектів тощо – пріоритетний напрям державної політики у науковій та науково-технічній діяльності. Зазначене положення закріплене статтею 31 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3]. Вказаний напрям відповідає формам та методам державного регулювання й управління у науковій та науково-технічній діяльності.

Державна науково-технічна експертиза є невід’ємним елементом державного регулювання науково-технічної діяльності [4]. Її проводять з метою забезпечення наукової обґрунтованості структури та змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, аналізу ефективності використання науково-технічного потенціалу. Державна експертиза в науково-технічній сфері посідає особливе місце і впливає на функціонування механізму експертного забезпечення реалізації тих функцій держави, що сприяють переходу економіки держави на інноваційний шлях розвитку. Відтак, є цілком обґрунтованим визначення провідної ролі експертизи в науково-технічній сфері в процесах управління, прогнозування, програмування і моніторингу.

При здійсненні діяльності у сфері наукової та науково-технічної експертизи органи державної влади мають керуватися принципами, закріпленими чинним законодавством, до яких належать: а) органічна єдність науково-технічного, економічного, соціального та духовного розвитку суспільства; б) поєднання централізації та децентралізації управління у науковій діяльності; в) додержання вимог екологічної безпеки; г) визнання свободи творчої, наукової і науково-технічної діяльності; д) збалансованість розвитку фундаментальних і прикладних досліджень; е) використання досягнень світової науки, можливостей міжнародного наукового співробітництва; є) свобода поширення наукової та науково-технічної інформації; ж) відкритість для міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення інтеграції української науки в світову в поєднанні із захистом інтересів національної безпеки [5, 85].

Для розкриття змістової сторони застосовуваних у процесі експертної діяльності методів доцільно скористатися прийнятими у науці підходами, які, на нашу думку, можливо поділити на чотири групи:

по-перше, методи організації дослідження (комплексний, порівняльний);

по-друге, методи збору даних (біографічний, психодіагностичний, експериментальний);

по-третє, методи обробки даних: кількісні (статистичні, ранжування, шкалювання), якісні (систематизації, групування, синтезу і узагальнення, порівняння, структурного аналізу);

по-четверте, методи інтерпретації та оцінювання даних: причинний, генетичний, факторний, апробаційний, порівняльно-оцінний, структурний і системний.

Варто підкреслити, що будь-яка класифікація має своїм завданням конкретну мету і будуватиметься із дотриманням логічних правил поділу обсягу поняття, а саме: в певній класифікації потрібно застосовувати ті самі підстави; об'єм членів класифікації має дорівнювати об'єму класифікаційного класу (домірність поділу); члени класифікації мають взаємно виключати один одного, це означає, що жоден з них не повинен входити до об'єму іншого класу; поділ на підкласи має бути безперервним, тобто треба брати найближчий клас і не перестрибувати у більш віддалені класи.

На нашу думку, експертиза в галузі наукової та науково-технічної діяльності відповідає усім цим вимогам.

Отже, для дослідження проблем наукової та науково-технічної експертизи важливе значення має отримання інформації щодо наявності та розуміння сутності таких проблем з боку тих осіб, які мають безпосереднє відношення до призначення, проведення таких експертиз та використання їх результатів у процесі експертної діяльності на основі застосування методу експертних оцінок як специфічного методу організації роботи зі спеціалістами-експертами.

Список використаних джерел:

1. Лазаренко Н. Е. Формирование системы государственной экспертизы в научно-технической системе : Автореферат дис.. канд. эконом. наук: 08.00.05 / Н. Е. Лазаренко. – М., 2003. – 22 с.
2. Інноваційна інфраструктура в контексті національної інноваційної системи (економіко-правові проблеми) : монографія / За заг. ред. О.П. Орлюк. – К. : ТОВ «Лазуріт – Поліграф», 2010. – 300 с.
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР (зі змінами) – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2011 р. № 942 «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до

2015 року» . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-%D0%BF>

5. Нежиборець В. І. Правове забезпечення національної інноваційної системи в Україні: питання теорії і практики : монографія / В. І. Нежиборець, О. П. Орлюк, С. Ф. Ревуцький. – К. : ПП «Чех», 2005. – 105 с.

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК КРИТЕРІЙ ВІДМЕЖУВАННЯ ПРЕДМЕТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Кононенко Юрій Степанович,

*кандидат юридичних наук, професор Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького;*

Корновенко Сергій Валерійович,

*доктор історичних наук, професор Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Розвиток української правової школи об'єктивно зумовлює появу нових комплексних галузей права, які вітчизняною правовою доктриною поки що розглядаються як структурні компоненти складніших правових систем, або розробки критеріїв, за якими можна говорити про появу нових самостійних галузей права. Так, зокрема, у публікаціях В. Костицького [1], М. Тіхонової [2], Т. Мінки [3], Т. Занфірової [4, 9 – 12] та інших відомих фахівців йдеться про розвиток системи права та критерії його поділу на галузі на прикладі екологічного та повітряного права; про виокремлення спортивного права та правовий режим як критерій поділу права на галузі; про методологічні засади визначення інституту інтелектуальної власності тощо. У цьому контексті актуальним є питання з'ясування природи та особливостей об'єктів права інтелектуальної власності, їхньої принципової відмінності від інших об'єктів правового регулювання. Автори статті, зважаючи на обмежені обсяги публікації, ставлять за мету окреслити природу та особливості об'єктів права інтелектуальної власності. На наш погляд, це дасть певні підстави говорити про право інтелектуальної власності як самостійну комплексну галузь права.

Апріорним у теорії права є твердження стосовно того, що визначальними критеріями поділу права на галузі є предмет та метод правового регулювання [5, 48]. На переконання В. Борисової, такий

підхід став загалом прийнятним у результаті широкої дискусії, присвяченої системі права, що мала місце у радянській юридичній науці наприкінці 1930-х – наприкінці 1950-х рр. [6, 72]. У сучасній теорії права під предметом правового регулювання зазвичай розуміють суспільні відносини, на які спрямовано регулятивну функцію права [7, 270]. На думку А. Полякова, предметом правового регулювання є лише поведінка індивіда. Свою позицію він обґрунтовує тим, що саме через правове регулювання поведінки суб'єктів суспільних відносин – індивідів правом регулюються суспільні відносини [8, 632]. На цій підставі В. Костицький стверджує, що предметом правового регулювання є «найбільш важливі та суспільно-значимі відносини, які потребують визначення у якості загальних норм, певних правил» [1].

Таким чином, не викликає заперечень теза, що предмет правового регулювання – суспільні відносини певного типу, які зазнають правового впливу [6, 12].

У діалектичному взаємозв'язку між собою перебувають предмет та метод правового регулювання. На цьому правильно наголошують О. Орлюк, С. Бурлаков, Л. Работягова, О. Тверезенко, О. Штефан та інші автори. Зокрема, вони зауважують, що не лише предмет правового регулювання визначає метод, але й метод впливає на зміст галузевого комплексу суспільних відносин [9, 36]. У сучасній теорії права метод правового регулювання визначається як сукупність прийомів юридичного впливу на поведінку людей, вироблених у результаті тривалого людського спілкування [2]. В. Костицький пропонує під методом правового регулювання розуміти систему притаманних для тієї чи іншої галузі права юридично значимих засобів та інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив на поведінку суб'єктів права, приводиться в дію правова норма [1]. На переконання Ю. Шемшученка, метод правового регулювання – складна правова категорія, яка часто постає не у чистому вигляді, а як сукупність прийомів реалізації норм права [10, 617].

Отже, вмотивованим убачається розуміння методу правового регулювання як способу впливу юридичних норм на суспільні відносини, поданим у «Юридичній енциклопедії».

Водночас у новітній літературі з теорії права окремими фахівцями обґрунтовується думка про доцільність застосування й інших критеріїв до поділу норм на галузі. Зокрема, пропонується підставою поділу норм на галузі вважати особливий юридичний режим регулювання, або галузевий юридичний режим регулювання. Обстоюючи цей критерій як підставу поділу норм на галузі, В. Марчук та Л. Ніколаєва

звертають увагу на те, що кожна галузь за цим параметром має свою специфіку [11]. Схожою є позиція Т. Мінки. Вона вважає, що «обрання у якості критерію поділу системи на галузі правовий режим, дозволило поділити правову систему на фундаментальні, профілюючі та комплексні галузі права» [3]. У такий спосіб особливий юридичний режим регулювання можна вважати істотним ідентифікатором галузі права.

На переконання В. Костицького, критерієм галузі права є також, окрім предмету та методу, принципи права. Під останніми автор розуміє основні начала, вихідні положення та ідеї, що є універсальними та визначають особливості формування, розвитку та функціонування права, а також зміст і особливості правового регулювання [1].

Отже, беручи до уваги погляди В. Марчука, Л. Ніколаєвої, В. Костицького, спостерігаємо тісний взаємозв'язок між принципами права та юридичним режимом регулювання.

М. Тіхонова, поділяючи думки В. Беляєва, В. Тархова, вважає за доречне за критерій виокремлення галузі права прийняти самостійний вид юридичної відповідальності [2].

Підсумовуючи, поданий вище огляд критеріїв виокремлення галузей права, констатуємо: по-перше, окрім традиційних сучасна теорія права оперує значною кількістю критеріїв, які дозволяють чіткіше розмежувати галузі права; по-друге, перелік наведених вище критеріїв не є вичерпним. На нашу думку, його можна доповнити таким важливим критерієм, як об'єкт права. На цьому наголошує і О. Скакун. Дослідниця зауважує, що відмежування предмета правового регулювання однієї галузі від іншої здійснюється на основі виявлення якісної однорідності складових його елементів, зокрема об'єктів [12, 381].

Юридична енциклопедія об'єкт права визначає як «матеріальні та нематеріальні блага, з приводу яких виникають правовідносини ... Поняття «об'єкт права» фактично є тотожним поняттю «об'єкт правового регулювання»» [13, 212 – 213]. За об'єктом права як критерієм, наприклад, у теорії права розрізняють адміністративне право, фінансове право [14], земельне право тощо.

Зокрема, Є. Курінний, з'ясовуючи структуру складу адміністративно-правових відносин, одним із її компонентів називає об'єкт. Узагальнюючи трактувань поняття «об'єкт адміністративних правовідносин», що домінують у сучасній правовій думці, він вважає за доречне останній визначити як публічні потреби та інтереси, які впроваджуються у життя за допомогою норм адміністративного права

у конкретній галузі владно-управлінської діяльності або адміністративно-правового захисту. За такого розуміння цього поняття, об'єкт відносин адміністративного права Є. Курінний поділяє на загальний, родовий, видовий та безпосередній, детально розкриваючи сутність кожного [15].

Цілком слушною є думка С. Алексеєва стосовно того, що об'єкт права (і відповідно правовідносини) є істотним моментом, тому що тільки він виправдовує існування юридичних відносин. Отже, безоб'єктні права так само мало ймовірні, як і права безсуб'єктні [14]. У безпосередньому взаємозв'язку між собою перебувають об'єкт та правовий режим регулювання. Адже останній, як справедливо зауважують фахівці Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України, встановлений щодо будь-якого об'єкта завжди залежить від природних властивостей такого об'єкта [9, 26].

У такий спосіб ігнорування об'єкта права унеможливить, наприклад, застосування для виокремлення права як галузі такого критерію, як правовий режим регулювання. Він, як відомо, є однією з істотних ознак галузі права. Відповідно значно ускладниться поділ норм права на галузі. Таким чином, об'єкт права – один із критеріїв поділу норм права на галузі.

Беручи до уваги важливість об'єкту як одного із критеріїв поділу норм права на галузі, з'ясуємо природу та особливості об'єктів права інтелектуальної власності. Законодавець статтею 117 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) визначив, що об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага [16, 48]. Статтею 199 ЦКУ закріплено, що результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки відповідно до книги четвертої цього кодексу та інших законів [16, 52]. У книзі четвертій ЦКУ, у статті 420 подано перелік об'єктів права інтелектуальної власності: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці [16, 98].

Таким чином загальною нормою щодо об'єктів права інтелектуальної власності є статті 177, 199 ЦКУ, а спеціальною – стаття 420. Однак, по-перше, законодавець не визначає, на якій підставі результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки. По-друге, не зазначено критерій, за яким фактично ставиться знак рівності між предметами матеріального світу та результатами інтелектуальної, творчої діяльності, що підпадають під категорію «об'єкти цивільного права». На нашу думку, між об'єктами права інтелектуальної власності та іншими об'єктами цивільного права є принципові відмінності, що становлять їхню особливість. Вважаємо за доцільне докладніше зупинитися на цих нюансах.

Переконані, що інші об'єкти цивільного права та об'єкти права інтелектуальної власності кардинально різняться за своєю природою. Перша більшою мірою є матеріальною. Об'єкти права інтелектуальної власності матеріальну оболонку лише використовують для об'єктивації як атрибуту набуття охорони та захисту, оскільки ідея під неї не підпадає, незважаючи на те, що саме ідея (нові знання) – сутність об'єкта права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності належать особливій сфері – ноосфері, натомість інші об'єкти цивільного права – матеріальному світу. Адже створення інших об'єктів цивільного права, окрім об'єктів права інтелектуальної власності, не передбачає інтелектуальної творчої діяльності. Більшою мірою інші об'єкти цивільного права передбачають репродуктивну діяльність – повторення усталеного алгоритму.

На підтвердження своєї тези звернемося до статті 418 ЦКУ, якою законодавцем визначено поняття «право інтелектуальної власності». Згідно з нею, «право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом» [16, 98]. Отже, ключовим моментом є інтелектуальна творча діяльність людини. Законодавець правильно підкреслює її виняткову роль, адже саме завдяки їй людська культура, цивілізація збагачується новим. Тому не буде помилковим судження стосовно того, що джерелом об'єктів права інтелектуальної власності є «інтелектуальна творча діяльність». За своєю природою, походженням об'єкти права інтелектуальної творчої діяльності – результат інтелектуальної творчої діяльності. Їхня специфіка, особливість полягає у тому, що вони належать двом сферам одночасно. Ноосфері належать за природою свого походження, матеріальній – за формою об'єктивації. Така особливість об'єкту

інтелектуальної власності – нематеріальні об'єкти – зумовлює специфіку змісту права інтелектуальної власності. Вона виявляється у тому, що класична тріада майнових прав (володіти, користуватися, розпоряджатися) доповнюється немайнними, особистісними правами творців об'єктів права інтелектуальної власності. Стосовно цього Пікард зауважував, що право на винахід, промисловий зразок, товарний знак, фірмове найменування тощо являє собою окрему інтелектуальну власність, право на яку суттєво різниться від майнового права [17, 42].

Ще одна специфіка об'єктів права інтелектуальної власності, на відміну від інших об'єктів цивільного права, полягає у тому, що вони чітко пов'язуються з конкретним суб'єктом – автором чи його правонаступником, який є абсолютним (виключним) носієм права інтелектуальної власності. Тобто, юридична природа об'єктів права інтелектуальної власності зумовлює сутність виключності права інтелектуальної власності. Остання полягає як у отождненні цього права з його власником, так і у тому, що суб'єкту права інтелектуальної власності протистоїть як суспільство загалом, так і конкретна особа зокрема. Натомість у цивільних майнових відносинах, зазвичай, фігурують конкретні антагоністи: боржник та стягувач, продавець та покупець тощо.

Особливість та природа об'єктів права інтелектуальної власності детермінують специфічні суспільні відносини, пов'язані зі створенням об'єктів права інтелектуальної власності, а також набуттям, здійсненням та захистом права на ці об'єкти. Окрім норм цивільного права, суспільні відносини, пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності, регламентуються нормами трудового, адміністративного, кримінального права. Тобто, зумовлюють правові відносини, що належать не лише до сфери цивільного права. Тому визначення результатів інтелектуальної творчої діяльності об'єктами цивільного права та цивільних правовідносин, відповідно до статей 177 та 199 ЦКУ, певною мірою суперечить частині 2 ст. 1. ЦКУ.

Окрім того, варто звернути увагу і на інші особливості об'єктів права інтелектуальної власності. Погоджуючись із міркуваннями О. Рубіна [18], вважаємо, що об'єкти права інтелектуальної власності від інших об'єктів цивільного права різняться ще й таким. По-перше, вони є новою, оригінальною інформацією, втіленою в об'єктивній формі. По-друге, об'єкти права інтелектуальної власності мають вартісну оцінку, є товаром. По-третє, належать до неспоживчих речей: не зношуються, а морально застарівають. По-четверте, підлягають

тиражуванню, безконтрольному поширенню з-поміж необмеженого кола осіб. По-п'яте, можуть поширюватися та використовуватися на будь-якій території.

Отже, беручи до уваги висловлені вище міркування, констатуємо таке. Об'єкт права – важливий критерій виокремлення правових норм у галузь. Об'єкти права інтелектуальної власності кардинально різняться від інших об'єктів цивільного права. Вони мають відмінну від інших об'єктів цивільного права сутність та природу походження, правовий режим регулювання, зумовлюють існування специфічних суспільних відносин. Доречним є їхнє закріплення як об'єктів права інтелектуальної власності – самостійної комплексної галузі права.

Список використаних джерел:

1. Костицький В. До питання про розвиток системи права та критерії його поділу на галузі (на прикладі екологічного та повітряного права) / В. Костицький // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kostytsky.com.ua
2. Тіхонова М. До проблеми виокремлення спортивного права / М. Тіхонова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua
3. Мінка Т. Правовий режим як критерій поділу права на галузі / Т. Мінка // [Електронний ресурс] – Режим доступу: kul-lib.narod.ru
4. Занфірова Т. Методологічні засади визначення інституту інтелектуальної власності в Україні / Т. Занфірова // Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку. Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 15 – 16 листопада 2012 р. – Х: НДІ ПЗІР, 2012. – С. 9 – 12.
5. Дет. про це див. Алексеев С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования / С. Алексеев. – М., 1998. – 810 с.
6. Борисова В. Предмет та метод цивільного права / В. Борисова / Цивільне право: у 2 т. / В. Борисова (кер. авт. кол.), Л. Баранова, Т. Бегова та ін. – Х., 2011. – 12 – 18.
7. Див., наприклад, Алексеев С. Теория государства и права: учебник / С. Алексеев, С. Архипов, В. Корельский и др. – М., 1998. – 453 с.
8. Поляков А. Общая теория права: проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: Курс лекций. – СПб., 2004. – 864 с.
9. Теоретико-прикладні проблеми кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності: монографія / за наук. ред. д. ю. н.

- О. Орлюк; кол. авторів: С. Бурлаков, А. Міндрул, Л. Роботягова, О. Тверезенко, О. Штефан та ін.. – К., 2011. – 326 с.
10. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. Шемшученко (голова) та ін. – К., 2001. – т. 3. – 792 с.
  11. Марчук В. Нариси з теорії права: Навч. Посібник / В. Марчук, Л. Ніколаєва. – К., 2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua
  12. Скакун О. Теория государства и права (энциклопедический курс) / О. Скакун. – Х., 2007. – 840 с.
  13. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. Шемшученко (голова) та ін. – К., 2002. – т. 4. – 720 с.
  14. Гетманцев Д. Об'єкт фінансово-правового зобов'язання / Д. Гетманцев // Юридичний журнал. – 2010. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua
  15. Курінний Є. Питання об'єкта адміністративних правовідносин / Є. Курінний // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/kyrini.htm
  16. Цивільний кодекс України. – К., 2013. – 270 с.
  17. Цит. за: Розенберг П. Основы патентного права США / П. Розенберг. – М., 1979. – 240 с.
  18. Рубин О. Государственно-правовая охрана интеллектуальной собственности в России (XIX – начало XX) / Рубин О.: Дисс.... канд. юр. н. – М., 2007. – 220 с.

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НА СЛУЖБОВІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кульбашна Олена Анатоліївна,

*старший викладач Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького*

Значна частка об'єктів права інтелектуальної власності створюється при виконанні трудових обов'язків на підприємствах, в установах, організаціях, які надалі впроваджують їх у життя. Саме ці результати творчої діяльності працівників прийнято називати «службовими». Такі твори мають свої особливості: з одного боку, право творця є непорушним і охороняється низкою як міжнародних, так і національних нормативних актів, з іншого боку – не можна залишати поза увагою трудові відносини автора і роботодавця.

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК) відносинам, що виникають у зв'язку з набуттям та здійсненням права інтелектуальної власності на службові об'єкти, присвячена лише одна 429 стаття [1]. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» містить групу статей, що стосуються службового винаходу [2], та є декілька норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо службових творів [3]. Трудове законодавство взагалі не містить положень щодо службового об'єкта. Інтелектуальна, творча діяльність є специфічною, тому різниться від загальних трудових відносин. Через такі особливості трудовим договором неможливо наперед покласти на працівника обов'язок створення конкретного об'єкта інтелектуальної власності. Однак перенесення регулювання лише у цивільно-правову площину є також недоцільним, адже у такий спосіб творець буде позбавлений тих гарантій у сфері забезпечення права на працю, які належать йому за трудовим законодавством (оплата праці у святкові й неробочі дні, надурочний час, відпустки, звільнення тощо).

Означені проблеми досліджували Я. Воронін [4], І. Кожарська [5], Н. Рязанова [6], В. Соловійова [7], О. Тверезенко [8], О. Штефан [9], Т. Ярошевська [10] та інші. Прогалини у правовому регулюванні відносин, пов'язаних зі створенням службового об'єкта права інтелектуальної власності, актуалізують питання їх договірною регулювання.

Підставами виникнення правовідносини інтелектуальної власності зі створення службових об'єктів є кілька взаємопов'язаних між собою юридичних фактів, тобто юридична сукупність. До останньої входять: укладення трудового договору; трудова функція, пов'язана зі створенням або можливістю створення об'єкта інтелектуальної власності (інженер-конструктор, викладач, журналіст тощо); факт створення об'єкта права інтелектуальної власності саме при виконання трудових обов'язків або за службовим завданням роботодавця; а в окремих випадках – створення службового об'єкта з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва, а також обладнання роботодавця та отримання охоронного документу (патенту, свідоцтва, посвідчення), договір про розподіл і використання майнових прав інтелектуальної власності на службовий об'єкт інтелектуальної власності.

Ст. 2 Кодексу законів про працю України говорить, що громадяни реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою [11]. Саме під час існування трудових відносин у зв'язку зі

створенням працівником службового об'єкту виникають відносини інтелектуальної власності між тими ж суб'єктами (працівником і роботодавцем), які регламентуються цивільним правом. Так, норма ст. 429 ЦК містить загальне правило: особисті немайнові права належать працівникові, а майнові права інтелектуальної власності на службовий об'єкт належать працівникові та роботодавцю спільно, якщо інше не встановлено договором. Не зазначено яким саме - цивільним чи трудовим. Водночас, частинами 2, 3 статті 16 Закону «Про авторське право і суміжні права» передбачена можливість укладання трудового договору (контракту) і (або) цивільно-правового договору між автором і роботодавцем. Постановою Верховного Суду України № 5 від 4 червня 2010 р. вказано: «За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) або цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем» [12].

Можна стверджувати, що до певної міри цивільно-правові відносини права інтелектуальної власності на службовий об'єкт між працівником-творцем і юридичною чи фізичною особою роботодавцем є похідними від первинних трудових відносин, які виникли у часі раніше між тими ж суб'єктами.

З метою забезпечення єдиних методологічних підходів до запровадження договірних відносин у сфері інтелектуальної власності Міністерство освіти і науки запропонувало зразки документів, які опосередковують відносини між працівником і роботодавцем: повідомлення про створення об'єкта права промислової власності; договору про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені при виконанні службових обов'язків і (або) окремого доручення роботодавця; договору між творцем (творцями) і роботодавцем про передання права на одержаний охоронний документ на об'єкти права інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням трудового договору; договору між роботодавцем і творцем про винагороду; ліцензійного договору про надання дозволу на використання комерційної таємниці; договору між співавторами про вклад у створення об'єкта права інтелектуальної власності та розподіл винагороди; договору про добросовісне заохочення за використання раціоналізаторської пропозиції [13].

Предмет кожного з вищевказаних договорів різниться залежно від виду створеного працівником об'єкту права інтелектуальної власності, стадії прийняття рішення щодо виду правової охорони, обсягу майнових прав, які розподіляються між сторонами трудового договору,

тощо. Так, предметом договору про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, які створені при виконанні службових обов'язків і (або) окремого доручення роботодавця, фактично є передача визначених цивільним законом майнових прав інтелектуальної власності щодо об'єкту, який працівник створить чи ймовірно створить при виконанні трудового договору; договір між творцем (творцями) і роботодавцем про передання права на одержаний охоронний документ на об'єкти права інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням трудового договору, що має своїм наслідком одержання охоронного документа на створений працівником об'єкт з наступним набуттям роботодавцем майнових прав з моменту одержання охоронного документа, а також майнових прав, набутих на підставі заявки; предметом договору про добросовісне заохочення за використання раціоналізаторської пропозиції є розмір, умови і порядок добросовісного заохочення підприємством автора раціоналізаторської пропозиції.

Отже, правовідносини інтелектуальної власності зі створення службових об'єктів носять комплексний характер і регулюються нормами трудового і цивільного права. На початковому етапі – це трудові відносини, які мають регулюватися трудовим договором з елементами заохочень, що створюють сприятливі умови для творчої діяльності працівників. Після створення службового об'єкта коло взаємних прав і обов'язків сторін визначатимуться цивільними договорами різного виду в залежності від обсягу майнових прав, які розподіляються між працівником-творцем та його роботодавцем.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Закон України від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Воронін Я. Проблеми регулювання правових відносин між працівником та роботодавцем, які виникають внаслідок створення службового винаходу / Я. Воронін // Право України. – 2009. – № 5. – С.107–112.

5. Кожарська І. Право інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності: навчальний посібник / І. Кожарська. – К.: Держ. ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 144 с.
6. Рязанова Н. Юридичні гарантії майнових прав на службові об'єкти інтелектуальної власності / Н. Рязанова. // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2010. - № 5. - С. 105-112.
7. Соловійова В. Колізії правозастосування, що виникають при класифікації службовими об'єктів права інтелектуальної власності та набутті роботодавцем і працівником майнових прав інтелектуальної власності на них / В.Соловійова //Актуальні питання цивільного та господарського права. - 2008. - № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.journal.yurpayintel.com.ua/160/print>
8. Тверезенко О. Договір про розподіл виключних майнових авторських прав на твори, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків / О. Тверезенко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць Приазовського державного технічного університету. – Том 1. – 2010. [Електронний ресурс].
9. Штефан О. Проблеми правового статусу суб'єктів «службового твору» / О. Штефан // Питання розвитку права інтелектуальної власності - С. 105-109. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/slugtvir.html>
10. Ярошевська Т. Кому повинні належати права на службові винаходи? /Т. Ярошевська // Право України. – 2008. – № 4. – С. 41–44.
11. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
12. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 4 червня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
13. Про затвердження зразків документів. Наказ Міністерства освіти і науки України № 986 від 28 грудня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

ПРОБЛЕМИ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мацкевич Ольга Олександрівна,

*магістр інтелектуальної власності,
науковий співробітник та здобувач Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Юридичний термін – це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державно-правових явищ (...) і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях)... До того ж у науковій літературі, яка віддзеркалює процес формування правового знання, юридичний термін може мати декілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення одного й того ж правового поняття. Таке явище не є бажаним у законодавстві [2]. Точність формулювання певного поняття є важливою для юриспруденції, адже можливість двозначного трактування створює зайві клопоти та знижує якість законодавства загалом.

Звісно, відобразити всі термінологічні проблеми, що стосуються діяльності засобів масової інформації, в межах однієї статті досить складно, саме тому звернімо увагу на деякі з наведених у вітчизняному законодавстві понять. Почнемо з такого поняття, як мовлення.

У статті 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [4] під мовленням (телерадіомовленням) розуміють створення (комплектування та/або пакетування) і розповсюдження програм, пакетів програм, передач з використанням технічних засобів телекомунікацій для публічного приймання за допомогою побутових теле- та радіоприймачів у відкритий спосіб чи за абонентну плату на договірних засадах. Суперечливою є позиція законодавця щодо використання сполучника «і» між словами «створення» і «розповсюдження». На нашу думку, це означає, що мовник одночасно має виконувати обидві зазначені дії. Проте незрозуміло, про яке «створення» йтиметься, якщо мовник лише ретранслюватиме програми або передачі.

Іншою дефініцією, на яку хотілося б звернути увагу, є поняття телебачення. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», телебачення – виробництво аудіовізуальних програм

та передач або комплектування (пакування) придбаних аудіовізуальних програм та передач і їх поширення незалежно від технічних засобів розповсюдження. На нашу думку, у відповідному законі його необхідно скоригувати таким чином: телебачення – це виробництво аудіовізуальних передач та/або складання їх в програми або комплектування (пакування) придбаних аудіовізуальних програм та передач. Ми дійшли такого висновку з огляду на таке.

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» (ст. 1) встановлює, що передача (телерадіопередача) – змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт; а програма (телерадіопрограма) – поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення. Сукупність, тобто те, що має складатися більше, ніж з одного елемента.

Якщо провести аналогію, то програма може розглядатися як збірник, а передачі – як складові збірника. Таким чином, логічніше сказати, що програми складають (комплектують) з готових передач, а не виробляють. А от передача (а згодом і декілька передач) і буде саме тим, що виробляють.

Варто звернути увагу ще на один аспект наведених визначень програми і передачі. З одного боку, передача визначається як «частина програми», а з іншого – програма є «сукупністю передач», тобто тим, що складається з певних завершених окремих фрагментів. Отже, з визначення терміна «програма» випливає, що вона повинна нараховувати більше ніж одну передачу, тобто логічним є припущення, що окрема, одноразова передача, не може вважатися програмою.

Крім того, законодавець використовує лише поняття «програма» у Законі України «Про авторське право і суміжні права» [3]. Таким чином виключні права організацій мовлення можуть стосуватися лише «сукупності передач», чим власне є програма, адже, відповідно до ч. 1 ст. 41 названого Закону, до майнових прав організацій мовлення відносить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам: публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції; фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення; публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом. У зазначеному фрагменті слово «програма» використано чотири рази, тобто про жодну випадковість йтися не може.

Водночас, законодавець використовує слово «передача» у двох контекстах: як позначення певного об'єкта та як поняття, котре означає певну дію. Останнє трактування знаходимо, зокрема, у дефініціях трансляції та ретрансляції, що наводяться у ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Так, трансляція (телерадіотрансляція) формулюється як початкова передача, яка здійснюється наземними передавачами (...); а ретрансляція – як прийом і одночасна передача (...) телерадіопрограм або істотних частин таких програм, які транслюються мовником. У ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передача також означає певну дію, наприклад, у такому визначенні: публічне сповіщення (доведення до загального відома) – передача (...) в ефір (...) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів (...).

Зрозуміло, що телепередача не завжди фіксується на матеріальному носіїві, а може йти в прямому ефірі; для її сприйняття не обов'язково потрібен екран – глядач може перебувати в залі під час зйомки. Проте, на нашу думку, використання одного й того ж слова для позначення дії і для позначення об'єкта є неправильним. Хоча, якщо звернутися до тлумачного словника [1], то можна побачити, що слово передача використовується у двох значеннях, обидва з яких і використав законодавець:

ПЕРЕДАЧА, і, жін. 1. Дія за значенням передавати, передати...
3. Те, що передають по радіо, телевізору.

Проте у тому ж словнику знаходимо слово «передавання», яке також використовується для позначення дії зі значенням «передавати». Саме тому, ми пропонуємо виправити цю недосконалість у законодавстві та використовувати слово «передавання» замість «передача» у випадках, коли треба позначити саме дію.

Отже, розглянувши лише декілька визначень, можна дійти висновку, що вітчизняна законодавча термінологія є недосконалою, зокрема, щодо визначень телебачення, програм, передач. Саме тому ми пропонуємо внести до законодавчих актів зміни, про які йшлося вище.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/peredavannja>.
2. Артикуца Н. В. Термінологія законодавства і проблеми законодавчих дефініцій / Н. В. Артикуца [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/326/1/Artykutsa_Terminolohiia%20zakonodavstva.pdf.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII : станом на 09.11.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 13. – Ст.64.
  4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII : станом на 09.11.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 10. – Ст. 43.

СПІВВІДНОШЕННЯ СВОБОДИ ТВОРЧОСТІ ТА СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ В УКРАЇНІ

Рубенян Гоар Давидівна,
*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Відповідно до ст. 54 Конституції України, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 270 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України), право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості визнається особистим немайновим правом. Згідно зі ст. 309 ЦК України, фізична особа має право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості. Цензура процесу творчості та результатів творчої діяльності не допускається [2].

Проте на практиці не все так просто. Адже у засобах масової інформації можна знайти інформацію про необхідність заборони публікації творів певних авторів. Так, наприклад, у минулому році з проханням вжити заходів реагування на творчість письменника Юрія Винничука один із народних депутатів звернувся до Генеральної прокуратури України, звинувачуючи митця в порнографії.

Юрій Винничук у коментарі «Телекритиці» сказав, що не вважає свої твори порнографічними. Є величезний масив літератури, де вживають нецензурні слова і відверті описи – у Генрі Міллера, Чарльза Буковські. Якщо мене судити, то треба половину літератури, що в Україні видається, – під суд. Тому що ненормативна лексика є і в Андруховича, і в Жадана, і в Карпи і навіть у Забужко [5].

Такі звинувачення певної частини громадськості ґрунтуються на тому, що при здійсненні своїх цивільних прав, зокрема, реалізуючи право на свободу творчості, особа повинна додержуватися моральних засад суспільства. Результати такої інтелектуальної творчої діяльності людини не повинні виходити за межі суспільної моралі, не суперечити її основним критеріям.

Поняття «моральні засади» чи «суспільна мораль» й донині залишаються предметом гострих наукових дискусій і трактуються неоднозначно. Однак, з упевненістю можна сказати, що вже десять років як суспільна мораль є об'єктом правового захисту в Україні, про що свідчить прийнятий 20 листопада 2003 року Законом України «Про захист суспільної моралі» [3].

Необхідність встановлення державного захисту суспільної моралі пояснюється багатьма факторами поступовою деградацією українського суспільства, показниками якого є духовний занепад, масове поширення алкоголізму, наркоманії, низка жорстоких і цинічних вбивств, які свідчать про зростанням деструктивної агресивності в суспільстві.

Відповідно до Закону України «Про захист суспільної моралі», суспільна мораль трактується як система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [3].

У науковій літературі досконалість такого визначення ставиться під сумнів. Фахівці зауважують, що духовні та культурні цінності з часом змінюються, вони неоднакові у різні історичні періоди. На відміну від України, де нормативно визначено зміст поняття «суспільна мораль», у законодавстві країн Заходу воно відсутнє.

Практика Європейського суду з прав людини свідчить про те, що Суд вважає обмеження свободи творчості правомірним, як правило, якщо вони спрямовані на захист найбільш вразливих категорій аудиторії – дітей та юнацтва, або якщо існує небезпека, що такі категорії можуть отримати доступ до інформації, матеріалів або ідей та поглядів, які можуть зашкодити їх моральному розвитку, а також спрямовані на запобігання образам почуттів національних меншин та віруючих [4].

Можна зробити висновок, що результати інтелектуальної творчої діяльності людини, відповідаючи моральним засадам українського суспільства, не повинні пропагувати війну, національну та релігійну ворожнечу, наркоманію, алкоголізм, блюзнірство та інші складові девіантної поведінки.

В Україні забороняється виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру. Відповідно до Закону України «Про захист суспільної моралі», продукція порнографічного характеру – це будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо, відеопродукція, зокрема реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру [3].

Критерії зарахування продукції до такої, що має порнографічний характер, встановлюються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері культури та мистецтв. Такі критерії визначені Національною експертною комісією з питань захисту суспільної моралі (надалі – Комісія) в Протоколом №1 від 20 лютого 2007 року [6]. Однак, юридичний статус цих критеріїв визначити складно. Адже уповноваженим органом виконавчої влади у сфері культури та мистецтв, у компетенції якого є визначення критеріїв порнографічності продукції, є Міністерство культури України, діяльність якого регулюється спеціальним Положенням, а не Комісія, яка є постійно діючим державним експертним і контролюючим органом. Така недосконалість національного законодавства призвела до дублювання на практиці Комісією не тільки повноважень Міністерства культури України, а й інших державних органів, що в кінцевому результаті спричинило непорозуміння між цими інституціями.

Тому за ініціативою Прем'єр-міністра України М. Азарова наприкінці 2012 року до Верховної Ради України був внесений законопроект, що передбачає зміни до Закону України «Про захист суспільної моралі» щодо вдосконалення його поняттєвого апарату, ліквідації Комісії.

Повертаючись до проблеми зарахування результатів інтелектуальної діяльності (друкованої, аудіовізуальної, електронної продукції) до розряду порнографічної необхідно зазначити, що вона потребує детального вивчення, оскільки має важливе практичне значення. Це дозволить відмежувати порнографічну продукцію від еротичної чи сексуальної. Останню, хоча з певними обмеженнями, проте, виробляти й розповсюджувати можна. Крім цього, вироблення й розповсюдження еротичної чи сексуальної продукції не є суспільно небезпечним діянням, чого не можна сказати про порнографічну продукцію, яка є предметом злочину, передбаченого ст. 301 Кримінального кодексу України.

Зауважимо, що критерії відмежування є дискусійними та неоднозначними. Зарахування до порнографічної продукції зображень сексуальної взаємодії кримінального характеру, зображення аномальних та збочених форм сексуальної взаємодії, зображення сексуальної взаємодії гетеросексуального характеру мають своє логічне пояснення, водночас, віднесення до формальних та змістовних ознак порнографії таких проявів у творі, як: анонімність творців, відсутність списку діючих осіб і виконавців, використання псевдонімів; відсутність у творі сюжету, інтриги, контексту, характеру, настрою; відсутність творчої концепції та художніх принципів побудови твору; однозначність інтерпретації зображуваних сцен; суто умовний зв'язок окремих сцен і епізодів викликають певне здивування та спонукають не погоджуватися з таким підходом до визначення системи критеріїв.

Підсумовуючи все вищезазначене вважаємо, що свобода творчості тісно взаємопов'язана з поняттям суспільної моралі, зміст феномену якого ще й досі остаточно не з'ясований. Цей зв'язок полягає у тому, що свобода творчості повинна не суперечити моральним засадам суспільства. Так, законодавство забороняє у творах описувати дії, які мають порнографічний характер. Питання, пов'язані з критеріями зарахування певного твору до порнографічної продукції, потребує детального вивчення. Як переконує практика, поспіхом прийнятий Закон України «Про захист суспільної моралі» не може повно і досконало врегулювати суспільні відносини у цій сфері та надати відповіді на поставлені питання. У зв'язку з цим актуальність цієї тематики очевидна, вона потребує подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 р. (зі змінами) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Белкін М., Копієвська О., Белкіна Ю. Держава та свобода творчості в світлі рішень Європейського суду з прав людини // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – №5. – С.6-15.

5. Від НЕК вимагають цензурувати порнографічні й аморальні твори [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/news/2012-02-15/69576>
6. Критерії віднесення друкованої, аудіовізуальної, електронної та іншої продукції, в тому числі реклами, а також переданих та отриманих по комунікаційних лініях повідомлень та матеріалів до розряду порнографічної або еротичної продукції [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/analiz/2007-02-28/8409>

УЧАСТЬ АДВОКАТА У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОБ’ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕОРЕТИКО - ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

Тараненко Сергій Михайлович,

*кандидат юридичних наук, доцент Черкаського національного
університету імені Б. Хмельницького*

Згідно зі ст. 59 Конституції України кожний (людина і громадянин) має право на правову допомогу. Кожний є вільним у виборі захисника своїх прав [1]. Без сумніву, реальним втіленням, реальною гарантією цього права є інститут адвокатури, існування і функціонування якого регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності адвокатури, здійснення адвокатської діяльності в Україні. Враховуючи це, доцільно звернути увагу на те, що серед осіб, які беруть участь у будь - якому процесі, адвокат можливо більше за інших зацікавлений у справедливих та ефективно працюючих законах, що застосовуються під час вирішення спорів.

Все це повною мірою стосується і справ, які пов’язані із захистом права інтелектуальної власності. Адже такі справи характеризуються не лише значною складністю, а і яскраво вираженою специфікою. Зважаючи на це, для забезпечення їх правильного та справедливого розгляду необхідний комплекс спеціальних правових та технічних знань, як слушно зазначає О.Орлюк [3, 6]. Загалом у доктрині цивільного, адміністративного, кримінально – процесуального та господарського права України проблемам правового регулювання діяльності адвокатури як одного з інститутів захисту приділяється багато уваги. Варто підкреслити, що питання розвитку інституту захисту прав інтелектуальної власності розглядалися в працях таких вчених, як

Г. Андрощук, Ю. Бошицький, А. Комзюк, Н. Мироненко, О. Орлюк, В. Жаров, О. Святоцький та ін. Проте в працях зазначених науковців питання професійного захисту порушених прав інтелектуальної власності розглядалися на основі на той період чинного Закону України «Про адвокатуру». Однак у серпні 2012 р. набрав чинності прийнятий Верховною Радою України 5 липня 2012р. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. На нашу думку, цей Закон уособлює в собі два важливі моменти: момент права, соціальної справедливості та політичної сили, а гармонія таких моментів є показником якості закону. Суттєво також і те, що він регулює питання адвокатської діяльності повніше, ширше та глибше. У ньому вдалося значною мірою усунути ті прогалини, що мали місце в регулюванні адвокатської діяльності, тобто у Законі України “Про адвокатуру”, який втратив чинність.

Звідси випливає розуміння того, що прогалина у законодавстві, як відзначає П.Рабінович, – це відсутність нормативно-правової регламентації певної групи суспільних відносин у сфері правового регулювання, окреслюваній основними принципами права [4, 140]. Враховуючи це, новий Закон надає особливий статус адвокатам у кримінальному, адміністративному, цивільному та господарському процесах.

Ні для кого не є таємницею, що сьогодні в Україні ринок юридичних послуг розвинений, а юристів, які мають значний досвід і навіть спеціалізацію, досить багато. Є й такі, які спеціалізуються з надання послуг у сфері інтелектуальної власності. Наприклад, адвокати та фахівці у сфері авторського права надають такі послуги, як: консультації щодо захисту інтелектуальної власності; юридичний захист авторських і суміжних прав;

- визнання та відновлення прав на об’єкти права інтелектуальної власності;

- визнання права інтелектуальної власності на торговельну марку, знак; юридичний спір на доменне ім’я; патентні спори, спори по товарних знаках, спір з комерційних позначень та фірмових найменувань; представництво та захист у суді права інтелектуальної власності; складання заяв, претензій, скарг; досудове врегулюванням спорів, оспорування авторських свідоцтв охоронних документів на об’єкти авторського права, виданих з порушенням; досудове врегулювання конфліктів у сфері несанкціонованого використання об’єктів авторського права; збір доказів порушення прав інтелектуальної власності; супровід процесу реєстрації прав на об’єкти

права інтелектуальної власності. Можна стверджувати, що ці послуги розглядаються як дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому.

Відомо, що слова «послуга» та «допомога» є схожими за значенням, а тому, на нашу думку, обґрунтованим і доцільним буде трактування правової допомоги як правової послуги, оскільки її мета завжди спрямована на досягнення правового регулювання, зокрема, щодо захисту порушених прав у сфері інтелектуальної власності особи, яка звернулася за такою допомогою. Варто зазначити, що одним із важливих напрямів удосконалення адвокатської діяльності – напрям, пов'язаний з можливістю впливати на підвищення рівня правового захисту. Це правове регулювання, на нашу думку, прав і обов'язків адвоката. Тому не випадково у вищезазваному Законі розширено коло професійних прав адвоката: адвокатський запит; можливість отримувати та вилучати речі, документи, ознайомлюватися з ними, робити їх копії, опитувати осіб за їх згодою; фіксувати процесуальні дії, в яких бере участь адвокат, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом. Також розширено коло професійних обов'язків адвоката: на вимогу клієнта надавати звіт про виконання умов договору щодо наданої правової допомоги; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; дотримуватися правил адвокатської етики.

Крім того, у законі вперше детально врегульовано питання щодо договору про надання правової допомоги, який укладається у письмовій формі. Разом із тим, цей договір може укладатися в окремих випадках також і усно: 1) надання усних і письмових консультацій із правових питань із подальшим записом про це в журналі та вручення клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороду); 2) якщо клієнт невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим – з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а також, якщо для цього документа існують об'єктивні перешкоди, то у найближчий можливий строк. Договір про надання правової допомоги може укладатися на користь клієнта іншою особою. Тобто, мова йде про укладання договору на виконання третій особі.

Враховуючі ці новели Закону, на нашу думку, вони мають важливе значення для об'єктивного та справедливого вирішення справ. Адже, захищаючи порушені права суб'єктів права інтелектуальної власності, адвокат, разом із тим, захищає і законність, оскільки саме закон є головним його засобом у відстоюванні прав особи та досягненні

поставленої у процесі мети. Отже, якщо розглядати адвокатську діяльність, яка пов'язана із захистом порушених прав інтелектуальної власності (статті 51 – 2, 164 – 9 КпАП України) [5], то в загальному розумінні у ній можна виокремити: встановлення потерпілої особи права якої порушені; у протоколі має бути зазначений суб'єкт права інтелектуальної власності та відповідні дані щодо нього (прізвище, ім'я по батькові, назва юридичної адреси, адреса не тільки порушника, але і потерпілої особи, а також документ, що підтверджує право інтелектуальної власності). Дані щодо суб'єктів права інтелектуальної власності визначаються у встановленому законодавством порядку шляхом направлення відповідних запитів до органів, уповноважених вести облік таких прав. Сьогодні таким органом є Державна служба інтелектуальної власності. Адвокат, крім цього, також з'ясовує, чи були долучені до справи пояснення потерпілої особи стосовно того чи мало місце порушення його прав інтелектуальної власності, якщо так, то в чому воно полягало і чи завдані збитки (з відповідними розрахунками цих збитків). Якщо адвокатом буде встановлена відсутність у протоколі даних про суб'єкта права інтелектуальної власності, а також його пояснень щодо порушеного права, то це фактично унеможливує перевірку заперечень правопорушника щодо відсутності у його діях проступку. Внаслідок чого така справа закривається. Щодо доказової бази у справах про захист прав інтелектуальної власності, то адвокатам доцільно застосовувати інститут експертизи у випадку, коли спір без її проведення вирішити неможливо. Водночас альтернативою може стати залучення спеціаліста з відповідної сфери. Тому завданням для адвоката в першу чергу є створення відповідної доказової бази, використовуючи при цьому в межах чинного законодавства засоби доказування [6, 22].

Варто звернути увагу і на те, що ще одним беззаперечним аргументом правильної побудови адвокатом захисту, відповідно до ст. ст. 176, 177 і 229 КК України, є представлення інтересів ним у момент оформлення слідчим процесуальних документів, одержання письмових пояснень від свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого. Не менш важливою є роль адвоката також в об'єктивному вивченні процесуальних документів кримінальної справи та аналізі зібраних доказів, перевірки щодо правильної кваліфікації злочину та визначення статті (частини) Кримінального кодексу України. Адже у ній можливо були допущені помилки щодо встановлення пом'якшувальних обставин або скоєне кваліфікується за ознаками злочину із меншим ступенем небезпечності. А таких злочинів, за даними МВС України, в

2011 році було скоєно у сфері інтелектуальної власності 929, з них 56 % – за статтею 176 КК (порушення авторського права і суміжних прав), 26% – за ст. 203 – 1 КК (незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування), 17 % – за статтею 229 КК (незаконне використання знака для товарів і послуг), 1 % – за статтею 177 КК (порушення прав промислової власності) [7] .

Таким чином констатуємо, що адвокат, який бере участь у розгляді справи, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, є її самостійним учасником провадження, він надає професійну правову допомогу у встановленому закону порядку особі, стосовно до якої здійснюється провадження у справі, шляхом захисту її порушених прав та законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141 <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [текст] Станом на 21 вересня 2012 р. : “Центр учбової літератури”, 2012. – 42 с.
3. Захист прав інтелектуальної власності в господарському судочинстві / Вищ. госп. суд України, за заг. ред. В.С.Москаленка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник / П. М. Рабінович. – [Видання 5 – те, зі змінами]. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
5. Кодекс про адміністративні правопорушення України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 8 листопада 2010 р. – К.: Паливода А. В., 2010. – 248 с.
6. Головка О.М. Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.М. Головка.- Ірпінь, 2009.- 22с.
7. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/730910>

Правове регулювання авторського права і суміжних прав

ПЕРЕКЛАД ТВОРУ ІНШОЮ МОВОЮ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Голиш Аліна Вікторівна,

студентка 4 курсу

Східно-європейського університету економіки і менеджменту

Об'єктом авторського права є твір науки, літератури чи мистецтва, виражений у будь-якій об'єктивній формі. Твір – це результат творчої праці автора, комплекс ідей, образів, поглядів тощо. Це можуть бути усні твори (промови, лекції, доповіді, виступи, проповіді тощо), письмові (літературні, наукові, технічні), музичні твори, переклади, сценарії, твори образотворчого мистецтва тощо. Закон не дає повного переліку об'єктів авторського права, оскільки життя у своєму розвитку може породжувати нові й нові форми об'єктивного вираження творчої діяльності людей. Об'єктом авторського права може бути не будь-який твір, а лише той, що має певні, встановлені законом, ознаки: а) творчий характер; б) вираження в об'єктивній формі [1, 548].

Відповідно до ст. 433 Цивільного кодексу України [2], ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], об'єктами авторського права є, зокрема, переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів (похідні твори).

У правовому сенсі важливе значення має поняття похідного твору, який визначається як твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його правам (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову. До похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів.

Похідні твори створюють новий об'єкт права інтелектуальну власність. Питання про конкретне визначення похідного твору є предметом законодавства тієї чи іншої країни.

Самостійним об'єктом авторського права є переклад твору іншою мовою, оскільки робота перекладача вважається творчою. Розглянемо особливості перекладу художніх творів на прикладі творчої спадщини найвидатнішого англійського драматурга кінця XIX - початку XX ст. Бернарда Шоу, а саме його п'єси «Пігмаліон».

Основною функцією персонажного мовлення є, звичайно, показ точки зору самого персонажа. Мова характеризує мовця. В основі мовної характеристики лежать почуття, котрі передають емоційні мовні елементи. Дуже важливим є вибір слів і виразів, які підбирає автор для передавання почуттів та емоцій своїх персонажів, які він вкладає в їхні уста. У зв'язку з цим можна говорити про формальний аспект, суть якого полягає у системі лексичних засобів і виразів, які автор віддає у володіння персонажа, що говорить про певну модальність відносно мови як «першооснови» художнього твору. Найчастіше суб'єктивна модальність у випадку персонажного мовлення виражається в діалозі, який виражає певний концепт, скріплений об'єднуючою авторською модальністю. У цьому випадку авторська модальність базується на прийомі композиції персонажного мовлення, на авторських ремарках і на існуючих стереотипах поведінки і ведення діалогу.

Вікові характеристики мовлення персонажів передаються наявністю мовних засобів, характеристик для певної групи: їхніми емоціями, зверненнями, розмовами про вік. У п'єсі «Пігмаліон» чітко визначається вік персонажа за його мовленням, за ставленням та зверненням членів родини один до одного (з дискурсу можна зрозуміти, що розмова ведеться між, наприклад, матір'ю та донькою, чи старшим паном та молодією дівчиною).

THE DAUGHTER: I'm getting chilled to the bone. What can Freddy be doing all this time? He's been gone twenty minutes.

Дочка: Вже ж мене холод аж до кісток діймає. І що там Фредді так довго робить? Уже цілих двадцять хвилин як пішов!

Тут має місце показане мовлення молоді дівчини у розмові зі своєю матір'ю про брата, яка поводить себе дуже нетерпляче, згідно зі своїм віком. Перекладач використовує еквівалентний переклад, передаючи фразу «*What can Freddy be doing all this time?*» – «*І що там Фредді так довго робить?*».

THE MOTHER: How do you know that my son's name is Freddy, pray?

Мати: Скажіть, будь ласка, а звідкіля Ви знаєте, що мого сина звати Фредді?

Запитання матері про свого сина передається у перекладі лексико-семантичними (смісловим розвитком: «...pray» – «Скажіть, будь ласка») та граматичними трансформаціями (перестановками, доповненням: «How do you know that my son's name is Freddy, pray?» – «Скажіть, будь ласка, а звідкіля ви знаєте, що мого сина звали Фредді?», заміною: «...pray»– «Скажіть, будь ласка...»).

Національні характеристики персонажного мовлення передаються за допомогою акцентів та діалектів, які виявляють місце народження своїх персонажів, а також розмов про національність персонажів та звернення до особи, як до представника певної етнічної групи.

Переклад псеводіалектом має за мету створення вигаданого, невпізанного діалекту із використанням нестандартного вокабуляру та ідіоматичних моделей різних діалектів цільової мови.

Саме до цієї стратегії вдався перекладач О. Мокровольський для відтворення соціалекту кокні, що ним говорить героїня п'єси «Пігмаліон» та її батько:

THE FLOWER GIRL: There's manners f' yer! Te-oo banches o voylets trod into the mad.

Квіткарка: От маніри! Ди-ва пучечки хвіялок затоптав у грязюку!

Тут перекладач вдається до еквівалентного перекладу: «Te-oo banches o voylets trod into themad». – «Ди-ва пучечки хвіялок затоптав у грязюку!». Перекладач наукраїнську мовупередав фразу: «There's manners f' yer!» за допомогою граматичних трансформацій (опущення): «От маніри!».

Художній переклад є особливим способом міжкультурної комунікації, в основі якої лежить певна система вербальних форм, що несуть у собі зміст та значення, виражені засобами однієї мови (мови оригіналу) та перекодовані у іншу мову (мову перекладу) шляхом різноманітних трансформацій, які торкаються всіх рівнів контактуючих мовних систем.

Прийом компенсації втрат полягає у передачі смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений в оригіналі. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втрат іншим. Необхідність у компенсації виникає у зв'язку з тим, що у низці випадків неможливо знайти повний відповідник (тобто смисловий і експресивно-стилістичний) для передачі у перекладі окремого елемента оригіналу. Якщо необхідно пожертвувати або стилістичним забарвленням, або експресивною напруженістю слова при перекладі,

то слід насамперед намагатися зберегти експресивну спрямованість. Це значить, що, перекладаючи, наприклад, яке-небудь сленгове (жаргонне) словечко, перекладач перш за все повинен забезпечити точність передачі смислового і експресивного значення слова, жертвуючи, в крайньому випадку, його жанрово-стилістичним забарвленням. Але, якщо це забарвлення має принципове значення для стилю оригіналу, його обов'язково слід передати в перекладі, хоча б і в іншому реченні, для чого і служить прийом компенсації втрат.

Компенсацією при перекладі лінгвокультурних характеристик персонажного мовлення перекладач О. Мокровольський користується досить влучно та часто, замінюючи елементи оригіналу висловами іншого порядку, відповідно до загального ідейно-художнього характеру оригіналу, але й досить колоритно щодо української мови.

THE MOTHER: Not so long. But he ought to have got us a cab by this.

Мати: Ну, не двадцять, а менше. Але мав би вже досі піймати нам таксі.

Перекладач передає фразу за допомогою лексико-семантичної трансформації, а саме конкретизації: «*Not so long.*» – «*Ну, не двадцять, а менше*».

Граматично неправильні форми англійської мови передаються в цьому перекладі за допомогою лексичних трансформацій. Компенсація втрат відбувається за рахунок передачі граматично неправильних українських відповідників, зокрема такого як «нашкрябали»: «*You just show me what you've wrote about me....*» – «*Ану покажіть, що ви там нашкрябали про мене!*» та лексично неправильною формою слова «прочитати» – «вчитаю»: «*I can't read that.*» – «*Я цього не вчитаю!*».

Отже, переклад художніх творів є складним творчим процесом, який потребує не тільки знання мови оригіналу та перекладу, культури обох народів, але також і проникнення у сутність твору, заглиблення в його ідею, проблематику та характери персонажів, розуміння авторської ідеї, того, що автор прагнув донести до читачів. Саме творчий характер перекладу дає підстави вважати останній об'єктом авторських прав.

Список використаних джерел:

1. Підпригора О. А. Об'єкти авторського права / О. А. Підпригора. // Цивільне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 1. – 736 с.

2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК АВТОРСЬКОГО ПРАВА У НІМЕЧЧИНІ

Еннан Руслан Євгенович,

*кандидат юридичних наук, доцент
Національного університету «Одеська юридична академія»,
магістр інтелектуальної власності*

На території Німеччини авторське право на етапі свого виникнення охороняло твори завдяки отриманню їхніми авторами привілеїв. Так, перший привілей в Німеччині у 1501 р. було надано за опублікування збірки творів драматурга Гросвіти з м. Гандершайм (Нижня Саксонія). Після цього у 1511 р. привілей одержав німецький композитор Арнольд Шлік за опублікування першої наукової праці про виготовлення органів та гру на цьому музичному інструменті. У 1512 р. привілей було надано історіографу Джону Штадіусу на всі твори, які він планував опублікувати – перший привілей, що надавався одразу на кілька творів, які ще не були опубліковані.

У 1513 р. привілей було надано лікарю Юхаріусу Россліну на книгу про пологи «Трояндовий сад для вагітних жінок та акушерки», яка стала медичним посібником з приймання пологів у XVI-XVII ст. Після першого видання книги у 1513 р., було опубліковано її переклад на європейські мови. Цей привілей вперше охороняв твір від перекладу строком на 6 років та встановлював штраф за порушення прав автора. Відповідно до цього документу, заборонявся не лише друк без дозволу автора, а також і розповсюдження примірників в інших країнах.

Ексклюзивне право на продаж книги «Грамматика» одержав торговець книгами Ерхард Сампах внаслідок видачі йому привілею баварським князем Вільгельмом у 1517 р. Цей привілей наділяв Е. Сампаху правом на реалізацію його книги протягом 6 років. У 1531 р. ухвалено перший на території Німеччини декрет, яким заборонявся повторний друк книг. Декрет встановлював строк охорони тривалістю 3 роки і штраф за неправомірний друк. Цей документ був першим нормативним актом, що регулював відносини щодо друку на

муніципальному рівні. Згадки про першу судову справу з приводу неправомірного опублікування твору сягають 1533 року, коли Йоганн Шотт подав позов до суду про відтворення його публікації франкфуртським видавцем Крістіаном Егенольфом. Позивач звинувачував відповідача у неправомірному опублікуванні перекладу німецькою мовою наукового твору теолога й ботаніка Отто Брюнфельса.

Ще одним джерелом авторського права є попередження Мартіна Лютера, адресоване видавцям («Попередження видавцям»), яке є передмовою до перекладу у 1541 р. М. Лютером Біблії німецькою мовою. Зокрема, в цій праці автором негативно оцінено практику неправомірного друку творів і наводилися теологічні та моральні аргументи щодо її негативних наслідків.

Імператорський наказ 1608 р., виданий Рудольфом II, містив положення про привілеї та цензуру. У зв'язку з тим, що до того часу мали місце випадки друку книг із незрозумілим посиленням на привілеї, яких, як виявлялося, не існувало, наказ вимагав, щоб повний текст привілею був надрукований на початку кожної книги. Редакція цього наказу 1662 р., видана Леопольдом I містила заборону повторно друкувати як привілейовані книги, так і книги інших авторів.

Центром літературної діяльності в XVI-XVII ст. був Франкфурт, де відносини у сфері торгівлі та відтворення книг регулювалися указами. Зокрема, Указ про франкфуртських видавців 1660 р. регулював питання повторного друку книг, конкуренції, цензури і передбачав механізм розв'язання спорів між видавцями. Відповідно до цього Указу, видавець, який першим опублікував книгу, наділявся довічним ексклюзивним правом на друк цієї книги. Це право розповсюджувалося також і на твори, до яких були внесені зміни. Повторний друк твору іншим видавцем дозволявся тільки у разі, якщо первинний видавець протягом 2 років не публікував нове видання книги, таким чином не задовольняючи попит читачів.

У 1765 р. для боротьби з неправомірним передруком творів засновано Асоціацію німецьких видавців і ухвалено її статут. Ініціатором створення Асоціації був лейпцизький видавець Філіп Еразмус Райх. Створення Асоціації було одним із досягнень Райха в боротьбі з неправомірним передруком творів, яка з часом мала наслідком ухвалення Саксонського Статуту 1773 р. Статут Асоціації було підписано у травні 1765 р. Підписуючи його, сторони зобов'язувалися припинити будь-які справи з недобросовісними видавцями.

У 1785 р. вийшла стаття І. Канта «Про неправомірність передруку творів», у якій філософ обґрунтував незвичну на той час позицію, яка була джерелом ідеї «громадського блага». Як й інші відомі автори, І. Кант зіткнувся з проблемою неправомірного передруку його творів і був особисто зацікавлений у припиненні цієї практики. Однак, на відміну від більшості його сучасників, які боролися з неправомірним передруком, І. Кант не поділяв концепцію інтелектуальної власності та ідею про те, що результат інтелектуальної діяльності матеріалізується у книзі. На думку І. Канта, книга є носієм, простим засобом вираження думок автора, а тому відтворення книги без дозволу не є зазіханням на власність автора або видавця.

У 1790 р. була опублікована стаття Й.Ф.Ганца – члена ради Рейхстагу про шкоду неправомірного передруку. Це була одна з перших публікацій, якою проголошувалися наміри запровадити загальну заборону на передрук творів. У статті йшлося про негативні наслідки передруку і наводився текст проекту нормативного акту, що встановлював таку заборону.

Важливе значення для становлення авторського права мав договір, укладений між Фрідріхом Шиллером та видавцем його творів Йоганном Фрідріхом Котта в 1794 р. про авторське право на їхні внески до журналу, який редагувався Шиллером у 1795-1797 рр. Окрім Ф. Шиллера, вагомий внесок до цього періодичного видання здійснили Гете, Фіхте і Вільгельм фон Гумбольдт. Договір містить положення про виплату роялті, право автора вносити зміни до твору, заборону публікувати статті в інших виданнях, аж доки проміне 4 роки після розміщення публікації в цьому журналі, і навіть положення про особисті немайнові (моральні) права.

У 1794 р. ухвалено Прусьську Книгу статутів, яка стала першим у Німеччині правовим документом, що проголосив загальну заборону на передрук творів без дозволу автора. Авторське право було засновано на положеннях договору, які надавали право видавцю звертатися за відшкодуванням збитків у випадку порушення його прав. Для опублікування повторного видання книги, право на друкування якої автор за договором уже надав іншому видавцеві, зацікавлені видавці були зобов'язані звернутися за дозволом до автора. Незважаючи на те, що положення Книги статутів зазнали значних змін у Прусьському Законі про авторське право 1837 р., Книга статутів залишалася чинною до прийняття Цивільного кодексу 1900 р.

Важливе значення для становлення авторського права в Німеччині мали положення про передрук творів, що увійшли до Книги статутів Великого Герцогства Бадену. Книга статутів була опублікована в

1809 р., набрала чинності в 1810 р. і діяла до ухвалення Цивільного кодексу. Книга статутів Бадену заснована на положеннях Цивільного кодексу Наполеона 1804 р. Проте, Цивільний кодекс Наполеона не містив положень про авторське право, оскільки авторське право у Франції регулювалося окремим законодавством. У Книзі статутів Бадену положення про авторське право були включені до розділу про власність. Книга статутів Бадену вперше обчислювала строк охорони авторського права за формулою «життя автора».

Регулювання відносин у сфері авторського права на національному і міжнародному рівні здійснювалося відповідно до угод, укладених протягом XIX ст. між німецькими видавцями музичних творів. У 1830 р. видавці з Саксонії, Австрії та інших німецьких земель підписали угоду, якою створювалася Спілка видавців музичних творів (Статут Спілки видавців проти піратства). Угодою визнавалася концепція права власності видавця на мелодію («беззастережна охорона мелодій»). В 1831 р. ця концепція була включена до Саксонського статуту. Угодою встановлювалося пріоритетне право німецьких видавців на примірники відтворених іноземних музичних творів. Для обліку суб'єктів авторського права запроваджувався реєстр опублікованих музичних творів та книг музичного спрямування (теорія музики, біографія композиторів). Реєстр музичних творів існував у 1831-1903 рр.

У 1865 р. було прийнято Закон Баварії про авторське право, який був розроблений на основі проекту закону, над яким протягом 1863–1864 рр. працювала група експертів під керівництвом австрійського урядовця і композитора Йогана Путтлінгена. Планувалося, що цей проект буде ухвалено як закон, який запровадить єдиний режим охорони авторського права на території всіх німецьких земель. Проте на час, коли проект закону було подано на розгляд Федеральної асамблеї в 1864 р., загострилася боротьба між Пруссією та Австрією, а тому проект було відхилено.

Важливим джерелом авторського права в період між Прусським законом 1837 р. і Законом про авторське право 1901 р. був Закон 1870 р. про права автора на літературні, музичні та драматичні твори. Дія Закону 1870 р. розповсюджувалася на літературні, музичні, драматичні твори, друковані зображення. Права авторів обмежувалися правом заборони на використання їхніх творів без дозволу. Питання охорони творів мистецтва і фотографій залишалося неврегульованим до прийняття в 1876 р. Закону про права на твори образотворчого мистецтва.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Коваленко Тетяна Вікторівна,

*старший науковий співробітник
центру експертних досліджень*

*Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Специфіка порушень авторських прав полягає в тому, що вони виходять за межі внутрішнього державного права. При розгляді питань щодо порушення авторських прав судам необхідно спиратися не стільки на національне законодавство у цій сфері, скільки на норми міжнародного права.

Кропітка робота зі створення правового інструменту щодо охорони авторських прав була розпочата в Брюсселі у 1858 році під час проведення конгресу авторів творів літератури та мистецтва. Після цього відбулися конгреси в Антверпені (1861 та 1877 рр.) та в Парижі (1878 р.), з 1883 року робота була продовжена у Берні, де у 1886 році після трьох дипломатичних конференцій була створена міжнародна угода, яка і отримала назву – Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Поряд із матеріально-правовими правилами, Бернська конвенція 1886 року містить і адміністративні правила. Всі її основні положення підлягали обов'язковому включенню до національних законодавств країн-учасниць у тих випадках, коли національні законодавства забезпечували менш сприятливий режим для власників авторських прав. У цьому виявилось прагнення засновників конвенції до уніфікації основних положень захисту авторських прав.

Датою набрання чинності Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів для України є 25 жовтня 1995 року.

Одним із найбільш суттєвих правил, розроблених у Берні у 1886 році, було надання власнику авторських прав можливості не виконувати формальності у країнах, де бажано здійснити захист, за умови, що власник виконав такі формальності у себе в країні.

15 квітня 1896 року у Парижі відбулася перша конференція щодо зміни конвенції 1886 року. До нововведень 1896 року написання необхідно віднести включення до конвенції поняття публікації та визначення його як «випуск копій». До важливих змін слід також віднести і уточнення до статті 3 конвенції, відповідно до якої охорона надавалася твору, який був вперше опублікований у країні-учасниці

конвенції, навіть у випадку, коли автор був громадянином країни, що не входила до Бернського союзу.

Наступним етапом розвитку Бернської конвенції стала Берлінська конференція 1908 року. Ця конференція була найбільш плідною. Результатом роботи цієї конференції був практично повний перегляд всіх основних положень попередніх конференцій.

Нова редакція конвенції містила 30 статей. Основні її нововведення стосувалися чотирьох проблем: текст конвенції 1886 року ставить охорону авторських прав у залежність від умов та виконання формальностей, що передбачені у країні першої публікації. Берлінській конференції було вирішено відмовитися від усіх формальностей, навіть у випадку, якщо у країні першої публікації вони існують; берлінський текст конвенції розширив коло об'єктів охорони. До об'єктів авторського права були включені твори хореографічні і пантомімічні, кінематографічні, фотографічні, твори архітектури. У новому тексті конвенції були визнані права композиторів на дозвіл адаптувати їх твори для виконання апаратами механічного відтворення та публічне виконання цими інструментами; були розширені права на переклад. Берлінська конференція визнала їх дійсність на протязі всього строку дії авторського права без будь-яких обмежень; Берлінська конференція встановила строк охорони авторського права, який становив 50 років після смерті автора.

У новій редакції конвенції було надано більш чітке визначення літературного і художнього твору. І, нарешті, у конвенції 1908 року були визнані права автора на відтворення, публікацію і надання його творів у кінематографі.

У 1928 році відбулася Римська конференція. Римська конференція проходила у період бурхливого розвитку засобів масової інформації та комунікацій, характерних для початку ХХ сторіччя. Зокрема, це знайшло своє відображення у визнанні охорони прав авторів при трансляції по радіо їх творів (ст. 11 bis), розширенні об'єктів охорони, визнання особистих прав авторів. До найбільш важливих нововведень Римського тексту Бернської конвенції необхідно віднести визнання особистих прав авторів, які зберігаються за ними навіть при відчуженні майнових прав.

Бернська конвенція знову зазнала суттєвих змін у Брюсселі у 1948 році. Основною метою конференції було прагнення досягти більш повної уніфікації положень конвенції та національних законодавств з урахуванням нових умов наукового і технічного розвитку. Уніфікація положень застосування конвенції була досягнута шляхом посилення її главенства над національними законодавствами.

У колі конференцій, які вносили зміни та доповнення до Бернської конвенції, особливе місце належить Стокгольмській конференції 1967 року. Результатом боротьби на конференції між двома основними тенденціями в міжнародному авторському праві став протокол, який надав країнам, що розвиваються, значні переваги по відношенню до раніше діючого тексту. Для країн, що розвиваються, протоколом було надано можливість обходити захист авторського права шляхом видачі ліцензій на відтворення та переклади чужих творів будь-яким особам. Більше того, ціла низка пропозицій протоколу представляла собою абсолютно новий підхід до охорони авторського права.

До більш суттєвих змін, які були досягнені під час Стокгольмської конференції, необхідно віднести: вдосконалення критеріїв застосування конвенції та визначення поняття країни походження і публікації; визнання права на відтворення; особливий режим кінематографічних творів та творів, що прирівнюються до них; розширення особистих прав автора (особисті права існують незалежно від майнових прав навіть після їх відчуження); розширення строків охорони авторських прав. Конференція не прийняла рішення про пряме збільшення 50-річного строку охорони. На конференції було схвалено спеціальну резолюцію, якою країнам дозволяється розробити особливу угоду про застосування між ними строку більше установлених 50 років після смерті автора. Конвенція вперше встановила охорону на твори фольклору.

Одночасно з Бернським союзом розвивався інший міждержавний союз з охорони авторських прав – Міжамериканська конвенція. Основа міжамериканської системи охорони авторського права була закладена Конвенцією про літературну та художню власність, яка була укладена у 1889 році в Монтевідео. Принципових розбіжностей між Бернською та американською системами не було, однак і об'єднати їх не було можливостей.

Крім Конвенції про літературну та художню власність були також укладені Конвенція про охорону літературної та художньої власності (Мехіко, 1902 рік), Конвенція про охорону патентів на винаходи, промислових малюнків та зразків, товарних знаків, торговельних марок і літературної і художньої власності (Ріо-де-Жанейро, 1906 рік), Конвенція про охорону літературної та художньої власності (Буенос-Айрес, 1910 рік), Конвенція про охорону літературної та художньої власності, переглянута на VI панамериканській конференції (Гавана, 1928 рік), Міжамериканська конвенція про авторське право на літературні, наукові та художні твори (Вашингтон, 1946 рік). Головним недоліком всіх цих конвенцій була відсутність США.

Питання про розробку єдиної конвенції виникало ще на Римській конференції 1928 року. Можливість такого об'єднання розглядалася обома сторонами із залученням експертів, були здійснені зусилля для уніфікації обох систем для подальшого їх злиття або розробки нової конвенції. Однак Друга світова війна не дала змоги прийти до єдиного рішення.

Після чергової зміни Бернської конвенції в Брюсселі міжнародна система охорони авторського права залишалася ефективним правовим інструментом у розпорядженні основних капіталістичних країн Західної Європи та деяких розвинених країн Азії та Америки. Однак головним недоліком для видавців та книготорговців була відсутність США, які відмовлялися приєднатися до Бернського союзу.

Роботи з розробки нової конвенції розпочалися у 1948 році та тривали три роки. У 1951 році був підготовлений проект конвенції, що був представлений на дипломатичній конференції у 1952 році. Єдиним питанням проекту було вирішення проблеми без змін національних законодавств майбутніх країн-учасниць.

Всесвітня конвенція про авторське право була прийнята у Женеві у вересні 1952 року на міжурядовій конференції за участю представників 50 країн. Конвенція набула чинності у вересні 1955 року.

Женевська конвенція примітна тим, що містить загальну декларацію про прагнення країн-учасниць конференції створити міжнародний правовий інструмент, який буде прийнятний для більш широкого кола країн та направлений на полегшення розповсюдження творів інтелектуальної творчості з метою ліпшого міжнародного взаєморозуміння. У преамбулі до конвенції підкреслювалося, що Всесвітня конвенція створюється у додаток до вже існуючих міжнародних угод – Бернської та міжамериканської конвенціям і вони існують паралельно.

Основне правове навантаження у встановленні зв'язку між Бернською та Всесвітньою конвенцією несе додана до ст. 18 Декларація, яка є невід'ємною частиною Конвенції, та має правове значення для країн-учасниць Бернського союзу станом на 1 січня 1951 року або тих, хто приєднався пізніше.

Аналізуючи положення Декларації, перш за все необхідно звернути увагу на той факт, що ці положення по суті накладають обов'язки на країни, обминаючи їх регіональну незалежність, що стало однією з причин для відмови багатьох країн від приєднання до Всесвітньої конвенції. Досконалих взаємовідносин між конвенціями не існувало.

Однак, обравши своїм основним правилом охорони інтереси власників авторських прав принцип національного режиму, Всесвітня конвенція містить низку матеріально-правових норм, наявність яких забезпечує необхідний мінімум охорони авторських прав у країнах-учасниках. До цих норм належить закріплення права перекладу та встановлення мінімального двадцятип'ятирічного строку охорони. Закріплюючи за власником авторських прав право перекладу, Конвенція застосувала новий спосіб обмеження цього права шляхом видачі при певних обставинах «примусової ліцензії» на переклад.

Стаття III Конвенції не потребує від країн, в національних законодавствах яких існують вказівки щодо виконання необхідних заходів для охорони авторського права, відмовитися від них. Нарешті, Конвенція дозволяє країнам-учасникам вимагати виконання формальностей та інших умов для набуття і реалізації авторських прав і у відношенні до всіх творів, вперше опублікованих на їх території, і у відношенні до творів національних авторів, незалежно від місця їх опублікування.

Слід відзначити також такі положення Конвенції: 1. ніякі застереження до цієї Конвенції не допускаються. Тобто, країна, що до неї приєдналася, приймає всі її положення без винятку; 2. всі спори між країнами-учасниками Конвенції щодо її тлумачення або її використання, не вирішені сторонами, передаються на розгляд до Міжурядового Комітету, до складу якого входять представники 12 країн-учасниць Конвенції.

Всесвітня конвенція про авторське право була розроблена і прийнята на спеціальній конференції, що була складена під егідою ЮНЕСКО і відбулася в Женеві в 1952 році.

Головною метою Конвенції стало створення універсального режиму для охорони і захисту авторських прав на літературні, наукові і художні твори на міжнародному рівні. Маються на увазі такі різновидності творів як письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

Дія цієї Конвенції поширювалась і в Україні, оскільки колишній СРСР приєднався до неї у 1973 році. Рішенням Верховної Ради від 23.12.1993 року було затверджено приєднання України до Всесвітньої конвенції, як правонаступниці. Датою набуття чинності для України є 17.01.1994 року.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня

- 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Матвеев Ю. Г. Международные конвенции по авторскому праву.- 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство «Международные отношения», 1978. - 176 с.
3. 4. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_052

УМОВИ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СКЛАДЕНИМ ЛІТЕРАТУРНИМ ТВОРАМ

Ленго Юлія Євгенівна,

*магістр інтелектуальної власності, науковий співробітник, здобувач
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Одним із об'єктів авторського права, що є результатом творчого поєднання окремих творів (їх частин) та можуть охоронятись авторським правом, є складені твори (збірники).

Створення та видання складених творів має свою специфіку, яку необхідно враховувати для запобігання конфліктних ситуацій. Не завжди навіть досвідчені укладачі та/або видавці правильно розуміють свої права та обов'язки при використанні творів у складених творах, і це може привести до порушень авторських прав.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] та пункту (5) ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [2], об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, зокрема: збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини.

Складний літературний твір – це усі види компіляції творів (їх частин) чи звичайних даних, підбір та розташування яких є результатом творчої діяльності та упорядкування яких не порушує авторських прав інших осіб.

До таких творів належать різні види збірників, енциклопедичні словники, газети, журнали, бюлетені, а також альманахи, збірники фольклору та інші видання.

Оригінальність складених творів полягає в їх композиції (послідовному розташуванні та взаємозв'язку основних частин видання, які становлять єдине ціле). Наприклад, для створення газети чи журналу необхідно визначити загальну концепцію, розробити макет, зробити відбір відповідних матеріалів тощо.

Згідно з частиною 1 статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування).

Складені твори створюються шляхом творчого з'єднання в єдине ціле творів (уриwkів творів), автором яких не є упорядник. Суть творчої діяльності укладача полягає в тому, що він самостійно відбирає необхідний матеріал, розташовує його за оригінальною системою і часто піддає його обробці, наприклад, адаптує стародавній текст до сучасних вимог, та додає до нього коментарі, посилання, предметні та іменні покажчики тощо. Результатом творчої роботи автора-упорядника є сама розроблена ним система розташування матеріалу [3]. Звичайна технічна робота (складання телефонних довідників у хронологічному порядку, творів одного автора, підготовка в хронологічному порядку збірки нормативно-правових актів та інших аналогічних баз даних) не є інтелектуальною творчою діяльністю, а отже і на результати такої діяльності авторсько-правова охорона не поширюється, відповідно до статті 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Також не підлягає правовій охороні складений твір (збірник), якщо упорядник використовує раніше створений підбір матеріалів та розташовує його в іншому порядку (може й оригінальному) і навпаки, якщо підбір є оригінальним, а розташування – ні (наприклад, при створенні журналу використовується структура та дизайн раніше опублікованого журналу).

Згідно з абзацем 2 частини 1 статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору.

Це положення означає, що упорядник не має права привласнювати авторство на складові частини складеного твору. Також упорядник не в праві, без відповідного дозволу від авторів творів, самостійно вносити зміни у твори.

Однією із грубих помилок укладачів є, наприклад, передрук статей, які містять повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації, які, згідно зі статтею 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], не є об'єктом авторського права. Враховуючи те, що передбачена наведеним Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору (статті), а не зміст (новина, інформація про поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації), то необхідно зазначити, що передрук статей, які містять повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації, є використанням об'єкту авторського права (літературного письмово твору – статті), змістом якого є повідомлення про новини.

Складений твір охороняється авторським правом незалежно від того, чи є об'єктами авторського права складові частини цього твору. Якщо складові частини є об'єктами авторського права, то необхідно отримати письмовий дозвіл від кожного з авторів творів (суб'єкта майнових прав), при включенні їх до складеного твору. Якщо буде відсутній хоч один дозвіл на використання твору, то упорядник не матиме права на відтворення та розповсюдження складеного твору в цілому. Якщо складовими частинами є твори, що стали суспільним надбанням, або об'єкти, що не охороняються авторським правом, то однією умовою виникнення прав упорядника є самостійний підбір, упорядкування та (або) обробка матеріалу.

Автори творів, включених до складеного твору, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від складеного твору в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором, укладеним між автором та упорядником.

Упорядники складених творів мають особисті немайнові права та майнові права, які обмежені у порівнянні з правами звичайних авторів, оскільки, відповідно до частини 2 статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права», видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому.

Видавці не набувають виключних прав на твори окремо від видання в цілому, навіть коли ці твори створені у порядку службового завдання.

Таким чином, для того, щоб складений літературний твір підлягав правовій охороні, він повинен відповідати усім умовам надання правової охорони складеним творам, а саме:

- оригінальний підбір матеріалу;
- отримання дозволу у кожного з авторів на використання їх творів, якщо твори охороняються авторським правом (у випадку з газетами та журналами можлива усна форма);
- нове та оригінальне розташування відібраного матеріалу.

Відсутність однієї із умов правової охорони складеного твору, дають підстави до висновку, що ці складені твори не будуть підлягати авторсько-правовій охороні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ : станом на 16.10.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 13. – Ст.64.
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів / Паризький Акт від 24.07.1971 змінений 2 жовтня 1979 року.
3. Мэггс П. Б. Интеллектуальная собственность / П. Б. Мэггс, А. П. Сергеев. – М. : Юристь, 2000.

СТОРОНИ ДОГОВОРУ НА СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Петренко Ірина Іванівна,

*науковий співробітник, здобувач Науково-дослідного
інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Суб'єкти, що можуть виступати сторонами договору на створення та використання літературно-художнього твору, визначені чинним законодавством України. З одного боку – це автор твору або особа, яка має авторське право, з іншого – особа, яка використовує твір. Законодавство України чітко регламентує правове положення суб'єктів, що є сторонами авторського договору. Так, згідно зі ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автором твору є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. Також п. 2. ст. 11 Закону [2] визначає, що авторське право виникає внаслідок факту створення і для здійснення авторського права не вимагається його спеціальне оформлення, реєстрація, а також будь-які інші формальності. На визнання автором твору не впливає вік особи та його дієздатність. Тобто авторами творів можуть бути малолітні та неповнолітні особи, а також недієздатні особи.

Однак, на здатність автора укладати авторські договори впливає загальне правило, визначене законодавством України про цивільну дієздатність фізичної особи. Обсяг цивільної дієздатності пов'язаний законом з віком суб'єкта права та здатністю особи усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. За віковою ознакою усі суб'єкти поділяються на осіб, що мають часткову (малолітні), неповну (неповнолітні) та повну (повнолітні) дієздатність.

Водночас, закон не встановлює мінімального вікового бар'єру для набуття цивільної дієздатності в сфері особистих немайнових авторських прав [4, 44]. Згідно із п. 2 ч. 1 ст. 31 ЦК України, особа має право здійснювати особисті (немайнові) права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється законом [1]. На нашу думку, такий підхід цілком виправданий, оскільки значна кількість творів створюється малолітніми та неповнолітніми особами. Зазначимо, що твори малолітніх та неповнолітніх осіб особливо широко використовуються в періодичних виданнях, проте питання правомірності такого використання викликає сумніви.

У зв'язку з тим, що малолітня особа не має необхідного обсягу цивільної дієздатності, вона не може самостійно розпоряджатися майновими авторськими правами на твір, а тому не може самостійно укладати авторські договори. У зв'язку з цим за малолітніх осіб та повністю недієздатних осіб авторські права здійснюють їх батьки або опікуни як їх законні представники. Вони укладають від імені малолітніх авторів договори, виступають на захист їх прав у разі правопорушення тощо. Однак зазначені особи не беруть на себе будь-яких обов'язків за цими договорами і не несуть відповідальності за їх виконання. Стороною в такому договорі є сам малолітній [3, 727]. Так само діють правила щодо осіб, які визнані судом недієздатними. Особа, яка втратила здатність усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не втрачає свої особисті авторські права, однак, як зазначено у ст. 41 ЦК України, вона не може вчиняти будь-які правочини, а значить не може виступати учасником договірних відносин. Правочини, зокрема авторські договори, від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє її опікун.

Щодо неповнолітніх осіб (від 14 років), законодавець України розширив обсяг їх дієздатності порівняно з малолітніми особами. Згідно із п. 2 ст. 32 ЦК України, особа у віці від 14 років самостійно має право здійснювати права на результати інтелектуальної творчої діяльності, що охороняються законом. Отже, стороною договору на створення та

використання літературно-художнього твору може виступати неповнолітня особа самотійно.

Складним є питання, коли літературно-художній твір створено у співавторстві. У такому випадку договір має бути укладений з усіма співавторами. Чинний ЦК України розрізняє, як і цивільно-правова теорія, нероздільне і роздільне співавторство. Нероздільним визнається таке співавторство, за яким виокремити частину твору, написану конкретним співавтором, неможливо. Твір є єдиним цілим. При роздільному співавторстві та чи інша частина твору, підготовлена будь-яким і конкретним співавтором, чітко визначена. Кожна з таких частин твору може бути використана окремо, як самотійний твір, вона має самотійне значення і не пов'язана з іншими частинами такого твору нерозривно [3, 728]. Однак, в силу ст. 436 ЦК України, авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самотійне значення [1]. Співавтори літературно-художнього твору можуть надати повноваження одному із співавторів укладати авторські договори на підставі довіреності. Відсутність згоди будь-кого із співавторів означає порушення прав його прав і, як наслідок, призводить до судового процесу.

Стороною авторського договору можуть виступати спадкоємці автора за законом або за заповітом. Водночас, права спадкоємців обмежені строком охорони авторських прав. Строк дії авторського права після смерті автора за чинним Законом України становить 70 років після смерті автора, а на твори створені у співавторстві – 70 років після смерті останнього співавтора.

Загалом, при укладенні договору спадкоємці гарантують іншій стороні, що вони є дійсно спадкоємцями. Останні мають підтвердити своє право. Відповідним підтвердженням спадкоємцями прав на твір є свідоцтво про право на спадщину або рішення суду про визнання конкретної особи спадкоємцем авторських прав.

Варто зазначити, що обсяг майнових прав спадкоємців є обмеженим порівняно з аналогічним обсягом прав автора твору. Враховуючи загальний характер прав спадкоємців, інша сторона укладає з ними договори тільки на завершені твори. Якщо ж при підготовці твору до виходу у світ, або ж при його відтворенні, з'ясується, що твір необхідно доробити, доробок твору можливий лише з дозволу спадкоємців [5]. Варто зазначити, що при доробці твору існує ризик

порушення особистих немайнових прав автора, які охороняються безстроково.

Стороною договору можуть виступати упорядники збірників творів та інших складених творів. Зокрема, такі твори, як словники, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту. Разом із цим, до складу твору автори можуть включити окремі літературно-художні твори або їх частини, права на які належать іншим особам. У такому випадку автор збірника або іншого складеного твору повинен мати необхідний обсяг прав на включення цих творів або їх частин до складу збірника. Правомірність включення зазначених творів підтверджується відповідними договорами. Сторона, яка має намір використовувати такий збірник, має витребувати в автора-упорядника такого збірника відповідні документи.

Окремі питання виникають при укладенні договорів на переклад твору. За умови, якщо твір не перейшов у суспільне надбання, особа, яка має намір отримати переклад літературно-художнього твору, обов'язково повинна отримати дозвіл автора оригінального твору. Автор оригінального твору має право знати, яка особа буде здійснювати переклад та чи наділена ця особа необхідним обсягом професійного знання. Перекладач також може отримати дозвіл від автора оригінального літературно-художнього твору на переклад. Автор оригінального твору має право на інформацію, яким чином далі буде використовуватися твір.

Відповідно до ст. 1 Закону, переклад твору є похідним твором. Похідний твір – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову [2].

Вимоги, що висувуються до сторони договору, яка має намір використовувати права на літературно-художній твір, чітко визначені чинним законодавством України. За загальними правилами, фізичні особи та фізичні особи-підприємці, а також юридичні особи мають бути наділені необхідним обсягом цивільної дієздатності.

Зокрема, фізична особа-підприємець та юридична особа може бути стороною договору за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом.

Таким чином, стороною авторського договору, що передає права може бути особа, яка є суб'єктом авторського права і яка наділена

достатнім обсягом цивільної дієздатності; другою стороною авторського договору, що придбає права або отримує дозвіл на їх використання, може бути лише особа, яка наділена достатнім обсягом цивільної дієздатності.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України, 2003 р.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» зі змінами ВВР, 2011, № 32, ст. 314
3. Науково-практичний коментар Цивільного Кодексу України у 2-х т. 3-тє вид., перероб і доп. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.) Н.С. Кузнецової, В.В. Луця - К.: - Юрінком Інтер, 2008. – Т.1 – 832 с.
4. О.В. Жилінкова. Договори в сфері реалізації авторських прав на музичний твір. Монографія. / За редакцією Жилінкова В.М. – Х.: Інформаційно-правовий центр «Ксилон». – 2008. – 212 с.
5. Барышев С.А. Авторский договор в гражданском праве России, Франции и Швейцарии : [Электронный ресурс]: Сравнительно-правовой анализ : Дис ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – М.: РГБ, 2003 (Из фондов Российской Государственной библиотеки).

ПРАВО НА ІМ'Я ВИКОНАВЦЯ

Сядристий Андрій Олексійович,

старший викладач

Харківського національного університету внутрішніх справ

У Цивільному кодексі України не передбачені немайнові права виконавців [1]. Закон України «Про авторське право та суміжні права» в статті 38 одним із особистих немайнових прав виконавця твору передбачає право вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо) [2].

Право на ім'я означає можливість виконавця вимагати, щоб за будь-якого використання його творчої інтерпретації твору згадувалося його справжнє або вигадане ім'я, яке не повинно спотворюватися. Право на ім'я не може відчуватися і охороняється безстроково [3, 228].

Тобто, право на ім'я виконавця має широкий зміст і включає можливість вимагати згадування його імені у зв'язку з кожним його

виступом, записом чи виконанням, якщо це можливо за таких умов використання, а також, аналогічно праву автора, поширюється на можливість використання псевдоніма. Конкретний спосіб позначення свого імені виконавець може зазначити у договорі про використання виконання [4, 233].

У межах ст. 38 Закону України «Про авторське право та суміжні права» є не зрозумілим використання одночасно термінів «виступ» та «виконання» у такому контексті, оскільки перший термін повністю охоплюється розумінням другого.

Враховуючи положення ст. 1315 Цивільного кодексу Російської Федерації [5], необхідно в Законі України «Про авторське право та суміжні права» передбачити при тлумаченні права на ім'я не право вимагати на зазначення свого імені, а право вказувати своє ім'я, що є більш конкретнішим та коректнішим у розумінні такого особистого немайнового права.

Аналізуючи ст. 25 Закону Республіки Білорусь «Про авторське право і суміжні права» [6], слід також передбачити можливість для виконавця подавати виконання без вказівки свого імені (анонімно).

Беручи до уваги вищенаведене, враховуючи положення ст.1315 Цивільного кодексу Російської Федерації, ст. 25 Закону Республіки Білорусь «Про авторське право і суміжні права» у цивільному законодавстві України, а саме в Законі України «Про авторське право і суміжні права» необхідно конкретизувати положення статті 38 та передбачити, що виконавцеві належить, зокрема, таке особисте немайнове право, як право на ім'я – право вказувати своє ім'я, псевдонім або зберігати анонімність при використанні виконання, а у випадках, передбачених законодавством, право вказувати найменування колективу виконавців, крім випадків, коли характер використання виконання виключає можливість вказівки імені виконавця або найменування колективу виконавців.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – 5-те вид., перероб. і допов. [Текст] / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – Т. I. – 832 с.
2. Про авторське право та суміжні права [Електронний ресурс]: закон України від 23 груд. 1993 р. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

3. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 6: Право інтелектуальної власності / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Лисяк Л.С., 2011. – 592 с.
5. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части четвертой (постатейный) [Текст] / Ответственный редактор кандидат юридических наук Л.А. Трахтенгерц. – М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ»: «ИНФРА-М», 2012. – ЛП, 812 с.
6. Об авторском праве и смежных правах [Электронный ресурс]: закон Республики Беларусь от 17 мая 2011 г. – Режим доступа: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=43409

Правове регулювання промислової власності: національний та світовий досвід

ПАТЕНТУВАННЯ ВИНАХОДІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ

Дробот Олена Василівна,
студентка

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що у сучасних умовах в Україні змінився характер відносин, пов'язаних із охороною об'єктів промислової власності, зокрема винаходів. Раніше права на результати інтелектуальної діяльності мала держава і декларувала свій обов'язок забезпечити їх практичне використання, але у ХХІ ст. власник результатів інтелектуальної діяльності має сам опікуватися забезпеченням їх надійної правової охорони і визначенням шляхів реалізації їх на ринку. Правова охорона об'єктів промислової власності надає реальну перспективу більш раціонально використовувати потенціальні можливості комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки можливо одержати шляхом подання заявки на патент до компетентного органу (патентне відомство) держави і одержання патенту.

Метою наукового дослідження є аналіз сутності та умов патентування винаходів громадян України в іноземних державах.

Статтю 37 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» передбачено, що будь-яка особа має право запатентувати винахід (корисну модель) в іноземних державах за умови попереднього подання заявки на винахід (корисну модель) в Україні [1, ст. 37].

Патентування – це комплекс заходів, спрямованих на одержання правової охорони об'єктів промислової власності та їх правового захисту. У міжнародній практиці термін «патент» означає охоронну

грамоту, що свідчить про надання її власнику виключного права на об'єкт промислової власності в межах території держави, що видала патент і протягом терміну, встановленого законодавством цієї держави [5, 17]. Таке право являє собою сукупність монопольних прав на використання цього об'єкта у виробничій та торговельній сферах діяльності.

У виробничій сфері – це виключне право на виробництво запатентованого об'єкта, а для торгівлі – це право на введення його у комерційний обіг. Патент має чітко визначені національні кордони і на території інших держав не захищає свого власника, але торгівля не знає обмежень і кордонів. Тому і був введений світовий інститут патентування винаходів у іноземних країнах, щоб була можливість захищати інтереси їх власників в усьому світі [2, 65-66].

Зазначено, що процедура патентування винаходів в інших країнах проводиться їх власниками з певною метою. По-перше, це захист винаходів від несанкціонованого використання і, відповідно, одержання максимально комерційної вигоди від його реалізації. По-друге, це захист їх на територіях інших держав як об'єкту власних науково-технічних досягнень. По-третє, для захоплення нових і розширення існуючих ринків збуту своєї продукції, для всебічного сприяння міжнародному співробітництву у науково-технічній, промисловій, комерційній сферах тощо.

Патентуванню об'єктів передують кропітка і цілеспрямована робота з ґрунтовного вивчення ринку товару, вибору країн патентування, прогнозування можливих майбутніх збитків та прибутків, джерел фінансування, потрібних для проведення патентування, рекламних компаній тощо.

При визначенні держав патентування потрібно вирішити деякі питання, пов'язані з вивченням стану промисловості в державі, напрямками її технічного і промислового розвитку. Винахід доцільно патентувати у тій країні, де розвинута галузь промисловості, до якої належить запропонований до патентування об'єкт або проводяться наукові дослідження чи технічні розробки в напрямках, до яких належить об'єкт патентування.

Заявниками винаходу в іноземних державах можуть виступати як юридичні, так і фізичні особи. Питання про зміну заявника при патентуванні винаходу за кордоном має бути вирішено по узгодженню із заявником в Україні. Ця зміна має бути оформлена відповідним договором або передаточним актом.

Патентування винаходів громадян України в іноземних державах може бути здійснено з використанням таких процедур патентування:

- патентування винаходу, промислового зразка відповідно до вимог національного законодавства держав патентування (традиційна система патентування);
- подання міжнародної заявки на винахід відповідно до вимог Договору про патентну кооперацію (далі – РСТ);
- патентування з використанням процедур, передбачених регіональними угодами: Європейською патентною конвенцією (далі - ЄПК), Євразійською патентною конвенцією (ЄАПК), Угодами Африканської організації інтелектуальної власності (ОАІ) і Африканської регіональної організації з охорони інтелектуальної власності (ARIPO).

На думку дослідників, незважаючи на те, що сьогодні більшість винаходів патентується з використанням різних міжнародних і регіональних угод, патентування винаходу за традиційною процедурою залишається дуже важливим інструментом патентного захисту і ще довго не втратить своєї актуальності. У деяких випадках вибір заявником цієї процедури є найбільш доцільним, а інколи і єдино можливим [5, 74].

Відповідно до цієї процедури, заявка на видачу патенту на винахід подається заявником в патентне відомство кожної із держав патентування. Для того, щоб заявка була прийнята іноземним патентним відомством, вона має відповідати всім передбаченим законодавством формальним вимогам. Як правило, заявка має містити заяву, опис винаходу, формулу винаходу, креслення, якщо вони необхідні для розуміння опису, легалізовану копію первинної заявки, що була подана в іншу державу для встановлення пріоритету, переклад заявки на офіційну мову держави патентування, довіреність патентному повіреному, документ про сплату відповідного збору. Окремі законодавчі акти передбачають подання декларації про авторство, передаточний акт, якщо право на одержання патенту передається.

Заявка має стосуватись одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом.

Одночасно, крім традиційної схеми, запатентувати винахід можна відповідно до Договору про патентну кооперацію (РСТ) та вимога Європейської патентної конвенції (ЄПК). Перший варіант подачі заявки, відповідно до Договору РСТ, передбачає наявність двох фаз: міжнародної та національної.

Міжнародна фаза включає: подання міжнародної заявки, проведення пошуку та міжнародну публікацію. Крім того, за бажанням заявника, може додатково проводитися попередня міжнародна експертиза заявки. Національна фаза – це процедура розгляду міжнародних заявок національними патентними установами країн, де проводиться патентування.

До недоліків цієї системи варто віднести відносно високу вартість послуг, а також неможливість змінити середньо-складений список країн патентування в процесі роботи над проектом, що на практиці трапляється досить часто. Тому нею доцільно користуватися лише за необхідності патентування об'єкта не менше, ніж у чотирьох-п'яти країнах. Це дозволяє, як показує досвід провідних фірм світу, знизити витрати порівняно з традиційною схемою патентування.

Патентування за процедурою ЄПК дозволяє отримати патент, який буде чинним на територіях країн, вказаних у заявці. Процедура патентування за цією схемою є недешевою і може порівнюватися хіба що з вартістю 4-5 окремих охоронних документів. Однак вона має і свої переваги. Згідно з вимогами ЄПК, подається лише одна заявка, однією мовою, через одного патентного повіреного, а патентна грамота одночасно захищає об'єкт у декількох країнах-учасниках ЄПК [3, 88].

Крім вищезазначених, процедура патентування може також проводитися за системами, передбаченими іншими регіональними угодами, зокрема, Євразійською патентною конвенцією, Африканською організацією інтелектуальної власності тощо [4, 68].

Таким чином, процедура патентування об'єктів промислової власності громадян України в іноземних державах є досить складною і вимагає значних коштів. Тому рішення про його проведення слід приймати лише на підставі проведення ґрунтовного і всебічного аналізу ринку, власних можливостей і, звичайно, серйозних підстав. Серед останніх вирішальним може бути гарантія експортних поставок продукції або продаж ліцензії.

Список використаних джерел :

1. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Закон України від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2007. – 156 с.

3. Кожарська І. Право інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності: навчальний посібник / І. Кожарська. – К.: Держ. ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 144 с.
4. Крайнев П.П., Работягова Л.І., Дятлик І.І. Патентування винаходів в Україні / За ред. П.П.Крайнева: Монографія. - К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2000. - 340 с.
5. Патентування винаходів в іноземних державах: практичний посібник / Л.І.Ніколаєнко, І.Ю. Кожарська, В.С. Радомський, С.Й. Полачек - 1999, 122 с.

**ОХОРОНА ПРАВ ВИНАХІДНИКІВ ВІДПОВІДНО ДО
«ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРИВІЛЕЇ НА ВИНАХОДИ І
ВДОСКОНАЛЕННЯ» ВІД 20 ТРАВНЯ 1896 Р.**

Іващенко Віктор Анатолійович,
кандидат історичних наук, доцент
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Правова охорона винаходів та корисних моделей неможлива без чітко налагодженого законодавства у сфері промислової власності. Тому вивчення правового досвіду, набутого за часів Російської імперії, є важливим для сучасного стану справ у галузі патентного права.

Окремі аспекти досліджуваної нами теми знайшли наукове висвітлення у працях науковців, зокрема, Н. Горло. Однак спеціального дослідження, присвяченого аналізу «Положення про привілеї на винаходи і вдосконалення», нам віднайти не вдалося. Автор статті ставить за мету висвітлити та проаналізувати окремі положення закону. Об'єктом вивчення є охорона прав винахідників у Російській імперії відповідно до «Положення про привілеї на винаходи і вдосконалення», предметом – окремі норми цього закону.

Серед основних нормативно-правових актів, які регулювали відносини у сфері авторських прав, було «Положення про привілеї на винаходи і вдосконалення» від 20 травня 1896 р. (далі – Положення 1896 р.) [1].

Згідно зі ст. 1 Положення 1896 р., для охорони виключного права користування винаходами та вдосконаленнями, зробленими у сфері промисловості, можна було отримати привілеї (патент) на винахід чи вдосконалення [1, 3].

З прийняттям Положення 1896 р. вперше у законодавстві Російської імперії визначалися умови патентоздатності винаходу.

Законодавцем були передбачені два з трьох існуючих на сьогодні критеріїв охороноздатності: суттєва новизна (вимагався її абсолютний характер) та промислова придатність винаходу. Проводячи аналогію із сучасністю, можна зазначити, що у Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. закріплені три умови патентоздатності: новизна, винахідницький рівень і промислова придатність (ст. 7) [2]. Відсутність третього критерію, на наш погляд можна пояснити різним рівнем розвитку науки і техніки та розумінням поняття «винахідницький рівень». Положенням 1896 р. вперше наводився перелік об'єктів, які за своїми ознаками могли бути схожі на винаходи. Однак на них дія патентного права не розповсюджувалася. Зокрема, у ст. 4 наводився повний перелік об'єктів, на які не видавалися привілеї. Серед них були винаходи, що суперечили принципам гуманності і моралі, винаходи та вдосконалення, на які вже видані патенти, та винаходи, складові частини яких вже були описані у науковій літературі. Окрім цього, не були об'єктами винаходу наукові відкриття та абстрактні теорії. Перелік об'єктів, що не патентувалися, був схожий на сучасний зазначений у Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Однак, на відміну від сьогодення, згідно з Положенням, не патентувалися хімічні сполуки, харчові добавки та фармацевтичні речовини, які нині патентуються як речовини [2].

Подібним до сучасного було і розуміння суб'єкта права на винахід чи удосконалення. Так, згідно ст. 2, привілеї на винахід могли отримати як російські, так й іноземні піддані. До того ж не лише самі винахідники, але і їх правонаступники [1, 3]. Бажаючий отримати привілеї на винахід повинен був подати особисто або через повіреного заявку до Департаменту торгівлі і мануфактур (ст. 5). Таким чином, Положенням 1896 р. запроваджено інститут патентних повірених, який до прийняття згаданого закону фактично давно сформувався, однак з прийняттям Положення 1896 р. він набув остаточної формалізації, оскільки до цього часу порядок подачі заявок довіреними особами не був чітко й детально регламентований законодавством. На практиці заявки подавалися різними довіреними особами, зокрема й тими, що проживали за кордоном.

Важливою зміною було запровадження системи «першого заявника» (ст. 15). У випадку, коли в один день декілька осіб подавали заявки на тотожні винаходи, законодавцем їм пропонувалося укласти угоду й отримати привілеї на загальне ім'я, інакше привілеї не видавався нікому [1, 6; 3, 81].

У Російській імперії Положенням 1896 р. було запроваджено систему видачі так званих охоронних свідоцтв (ст. 7), правові наслідки

видачі та публікації яких наближені до сучасного поняття «тимчасова охорона винаходу». Згідно зі ст. 8, з моменту отримання охоронного свідоцтва особа могла, не втрачаючи прав на отримання привілею, робити повідомлення та публікації про винахід, проводити його публічні випробування, приводити у дію, уступати свої права на отримання привілею та попереджати шляхом особистих і нотаріальних заяв осіб, які порушують її права, про можливість притягнення їх до відповідальності у випадку отримання привілею. Про видачу охоронних свідоцтв повідомлялося у «Вестнике финансов, промышленности и торговли» (ст. 7) [1, 4].

Законодавцем передбачалася можливість подання заперечень третіми особами проти видачі привілею до прийняття рішення про його видачу. Ст. 10. наводився перелік підстав для оскарження рішення про видачу привілею. Ними могли бути відсутність новизни або присвоєння чужого винаходу. В останньому випадку розгляд прохання припинявся і сторони могли вирішити справу у судовому порядку. Проте реалізація цієї прогресивної і потрібної норми мала певні вади. Згідно зі ст. 7, інформація про видачу охоронного свідоцтва публікувалася у двох виданнях. Саме на основі цих публікацій треті особи подавали свої заперечення проти видачі патенту. Однак, звертаємо увагу, що публікувався не опис, а лише назва винаходу. Зрозуміло, що треті особи могли реалізувати своє право протесту, тільки якщо назва була точною і чітко відображала сутність винаходу, інакше подача дійсно обґрунтованого протесту була би неможливою, оскільки складно заперечувати новизну, якщо не знаєш у чому полягає сутність пропозиції [3, 82]. Більш вдало це питання було вирішено в австрійському законі 1897 р., у якому ст. 57, 58 у сучасному розумінні була передбачена публікація (викладка) матеріалів заявки [3, 82].

Згідно зі ст. 18, заявник вперше отримав право оскаржити рішення Комітету за результатами розгляду його прохання. Протягом 3 місяців з моменту отримання рішення він міг подати скаргу до Департаменту торгівлі і мануфактур.

Ст. 20 Положення 1896 р. визначала форму та зміст патенту на привілею. Зокрема, у патенті зазначалося ім'я власника патенту, день подачі заявки і підписання патенту, повний і змістовний опис винаходу чи вдосконалення, розрізняльні риси винаходу, які вказували на новизну та інші відомості. Патент підписувався лише Міністром фінансів і завірявся печаткою Департаменту мануфактур і торгівлі. Про його видачу публікувалися відомості у вже згаданому «Вестнике финансов, промышленности и торговли».

Видача привілею не позбавляла інших осіб права протягом 2 років з моменту його опублікування заперечувати у судовому порядку правильність видачі привілею на винахід (ст. 26) [1, 9].

Положення 1896 р. збільшило строк правової охорони винаходів з 10 до 15 років (ст. 16). Згідно зі ст. 22, привілей надавав особі право виключного користування винаходом або вдосконаленням, однак таке користування мало територіальні обмеження [1, 7-8].

Одним із обов'язків власника привілею було «приведення в дію в Росії винаходу або вдосконалення» (ст. 24). Такі територіальні обмеження свідчили про розуміння владою першочерговості та важливості винахідництва для Російської імперії, яка промислово перебувала на дещо нижчому рівні, ніж провідні країни Європи, а тому гостро потребувала у застосуванні об'єктів права промислової власності. З іншого боку, мотивом введення цієї норми було прагнення зобов'язати іноземців, які отримали привілеї в Російській імперії, виготовляти у ній свої винаходи, у такий спосіб сприяти швидшому економічному та технічному розвитку країни та перетворення з аграрно-індустріальної в індустріально-аграрну [3, 83].

Ст. 29. встановлювалися причини припинення дії привілегії. До них законодавець зараховував такі: закінчення встановленого законодавством строку охорони винаходу; несплата коштів за підтримку чинності патенту; порушення умов провадження у виробництво (ст. 24); за рішенням суду у разі доведення відсутності новизни, або можливості промислового відтворення (промислова придатність) [1, 10-11].

Таким чином, Положення 1896 р. виступило регулятором більшості відносин, які відбувалися у сфері винахідництва. Його прийняття зумовлювалося необхідністю часу та потребами у створенні ефективної нормативної бази охорони прав винахідників та власників привілеїв. Загалом Положення 1896 р. відповідало тодішнім міжнародним стандартам у сфері охорони винаходів і вдосконалень, створювало сприятливі умови для впровадження нових технічних рішень у промисловості не тільки підданими Російської імперії, але й іноземцями.

Список використаних джерел:

1. Положення про привілегії на винаходи і удосконалення 1896 р. – Спб., 1905.
2. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. <http://www.zakon2.rada.gov.ua>

3. Довгань Г.В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. / Довгань Галина Василівна. – Львів, 2008. – 222 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Львов Богдан Юрійович,

здобувач

Київського університету права

Національної академії наук України

Сучасні умови економічної кризи в Україні та поширення (внаслідок цілого ряду об'єктивних та суб'єктивних причин) правового нігілізму, помножені на бажання одержати максимальний прибуток за найменших витрат, все частіше набувають примхливих форм, якими перевіряються на міцність як правові засади конкурентного права України, так і загальне нормативно-правове забезпечення захисту права інтелектуальної власності. Повною мірою це стосується найбільш значної для господарської діяльності її частини – промислової власності.

Доцільність проблематики недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності в Україні насамперед визначається тим, що в сучасній економіці нашої держави конкуренція носить суперечливий характер. Зокрема, постійно вдосконалюються її негативні прояви, що полягають у застосуванні нецивілізованих та недобросовісних методів, які завдають шкоди не лише виробникам, але й споживачам та суспільству загалом. Цьому сприяють як відносно незначний період існування конкурентного законодавства України, так і втрата певною мірою за роки планової економіки досвіду та усталених традицій вільної торгової/господарської діяльності.

Водночас ефективний розвиток господарських механізмів зазвичай передбачає наявність добросовісних та цивілізованих відносин між конкуруючими суб'єктами, дотримання ними загальних правил поведінки у господарській діяльності, торгових та інших чесних звичаїв. Дотримання учасниками ринку справедливих та рівних для всіх умов підприємництва і конкуренції забезпечується наявними гарантіями з боку держави та прозорими механізмами застосування засобів примусу. Адже саме такі справедливі та рівні умови є вихідними для

існування різноманітних сфер національної економіки, на підтвердження чого слугують сфери торгівлі, фінансових послуг, перевезень тощо. Стосуються такі умови й сфери промислової власності, в якій суб'єкти господарювання використовують надані їм за допомогою правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності можливості конкурувати своїми товарами, послугами тощо.

У цьому сенсі цілком логічною є думка А. Варламової, що «конкуренцію слід визначати не як якусь теоретичну абстракцію, а визначення повинно бути застосовано до будь-якого ринку» [1, 29]. А В. Щербина підкреслює, що функціонування ринкових відносин, в основі яких лежить багатуокладна економіка, передбачає створення рівних можливостей для суб'єкта господарської діяльності, їхню конкуренцію, коли їхні самостійні дії обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач [2, 52].

Разом із тим, тривалий аналіз суспільних відносин, чинного законодавства у сфері економічної конкуренції, особливостей його правозастосування, судової практики тощо дозволяють стверджувати, що на сучасному періоді умови становлення цивілізованого ринку в Україні потребують поглибленої уваги до правового змісту таких понять, як «добросовісна конкуренція», «чесні звичаї», «зловживання правом». Адже майже протягом усього минулого сторіччя ці поняття для нашого суспільства були майже забуті, усунуті від реального застосування внаслідок директивного керівництва економікою та особливостей побудови радянської системи права, яка оперувала більш конкретними поняттями, залишаючи визначення розумності, справедливості, доцільності в основному за законодавцем.

Відтак, нині актуальним варто вважати постійний моніторинг практики застосування чинного законодавства України та його подальше удосконалення й узгодження з урахуванням міжнародного досвіду не лише із метою припинення наявних актів недобросовісної конкуренції та застосування заходів відповідальності до порушників, але й для надання додаткового значення виховним факторам: орієнтації підприємців на свідоме дотримання загальноприйнятих правил поведінки у господарській діяльності та принципів ділової етики. Саме на це спрямовано наповнення українського законодавства категоріями «розумності», «добросовісності», «справедливості», які, зокрема, є визначальними як для критеріїв і принципів конкуренції, так і для її розмежування з проявами недобросовісної конкуренції. Адже розкриття правової сутності явища «недобросовісна конкуренція» має

здійснюватися через його розуміння як дій, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Тим більше, що державне забезпечення захисту конкуренції закріплено на рівні вищого акту національного законодавства, яким є Конституція України (ст. 42) [3]. Господарським кодексом України встановлено, що антимонопольно-конкурентна політика є одним із основних напрямів економічної політики держави, що спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими [4].

Водночас, оскільки однобічне посилення адміністративного тиску із боку держави не сприяє ефективності конкурентної політики та захисту від недобросовісної конкуренції, то і правова культура застосування наявних норм потребує наукового обґрунтування не лише питань, пов'язаних із дослідженням недобросовісної конкуренції як правового явища та її місця в системі правового регулювання, але й дослідження складу відповідного господарського правопорушення та узагальнення досвіду застосування наявного механізму захисту від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності. Оскільки порушення нормального процесу перебігу конкурентних відносин має негативні не тільки економічні, але й соціальні наслідки, оскільки конкуренція, на погляд багатьох дослідників, є основою побудови нормального демократичного суспільства [5, 514].

У цьому напрямі уявляється доцільним дослідження правових підстав, практики та ефективності застосування в Україні органами Антимонопольного комітету України і господарськими судами України не лише чинного законодавства, але й відповідних положень Паризької конвенції про охорону промислової власності та Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Адже остання приймалася з метою зменшення викривлень та перешкод в міжнародній торгівлі та у зв'язку із необхідністю сприяння ефективній і належній охороні прав інтелектуальної власності, а також з метою гарантування того, що заходи та процедури, спрямовані на забезпечення права інтелектуальної власності, самі не стануть бар'єрами для законної торгівлі. Зокрема, саме такі положення були закріплені у преамбулі Угоди ТРИПС [6].

Має, на наш погляд, представляти інтерес і судова практика Верховного Суду України та господарських судів України із розгляду справ, пов'язаних із недобросовісною конкуренцією. Прикладом реагування на поточні зміни у цій сфері суспільних відносин можуть

бути наявні зміни до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 р. № 15 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства», внесені постановами пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3 та від 17.10.2012 р. № 10 [7].

Разом із тим, нині все ще можна говорити про відсутність достатнього національного досвіду із приводу ефективності його застосування у сфері конкурентних відносин та про необхідність теоретичного обґрунтування напрямів розвитку практики застосування чинного законодавства України і шляхів його удосконалення у сфері промислової власності. У практичній площині необхідним є пошук шляхів удосконалення чинної законодавчої бази та надання практичних рекомендацій із підвищення ефективності застосування наявних правових норм у сферах інтелектуальної власності та конкурентного права, зокрема, стосовно припинення недобросовісної конкуренції в формі неправомірного використання об'єктів промислової власності.

Список використаних джерел:

1. Варламова А. Н. Конкурентное право России / А. Н. Варламова. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2009. – 356 с.
2. Щербина В. С. Господарське право : Підручник / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р. // ВВР. – 2011. – № 10. – Ст. 68.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року N 436-IV // ВВР, 2003, NN 18, 19-20, 21-22, ст. 144 (зі змінами).
5. Актуальні проблеми господарського права / за ред. В. С. Щербини. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 528 с.
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: від 15.04.1994 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018
7. Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 р. № 15 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства» (зі змінами) – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-11>

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ОБ'ЄКТИ ПАТЕНТНОГО ПРАВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Недогібченко Євгенія Григорівна,

*магістр інтелектуальної власності, науковий співробітник та здобувач
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Економіка ХХІ століття визначається новітніми наукомісткими технологіями та інформатизацією суспільства. В процесі інформатизації суспільства поступово відбувається перетворення традиційного технологічного (індустріального) способу виробництва в новий, постіндустріальний, на основі кібернетичних методів, заснованих на комп'ютерних технологіях засобів управління процесами та бізнесом, в якому всі види знань перетворюються на компонент продуктивних сил, і в якому наука стає продуктивною силою суспільства, поєднуючись з технікою і виробництвом, вона органічно вишиковується у відтворювальний процес [1].

На сьогодні стратегічним завданням економіки України є розвиток вітчизняного промислового наукомісткого виробництва, розробка та освоєння нових наукомістких та інформаційних технологій, прискорене формування ринкових відносин у промисловості для здобуття вітчизняної конкурентоздатної продукції й забезпечення інтересів національної економічної безпеки за рахунок збереження та розвитку промислового, науково-технічного потенціалу країни.

Для ефективного управління використанням об'єктів патентного права, з урахуванням їх особливостей, необхідно знати і чітко представляти:

- 1) склад і зміст окремих об'єктів патентного права;
- 2) співвідношення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності з національним законодавством;
- 3) ідентичність обліку об'єктів патентного права та їх використання;
- 4) єдиний підхід до оцінки вартості об'єктів патентного права, як нематеріальних активів підприємства.

Перші дві складові носять зовнішній (екзогенний) характер і мало залежать від інновацій на підприємствах, а останні дві – внутрішній (ендогенний) характер і мають безпосереднє відношення до підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність. Якщо врахувати значущість матеріальних і нематеріальних активів, їх співвідношення,

то третя і четверта складові для підприємств можуть стати вирішальними, особливо для тих з них, які займаються лише інноваційною діяльністю. Тому вельми важливим є питання прийняття об'єктів патентного права на облік як нематеріальних активів і введення їх в господарський обіг [2].

Відзначимо, що на сучасних підприємствах (незалежно від їх розміру), що мають в своїх активах нові технології, знання, нові управлінські методи і прийоми, торговельні марки, високу ділову репутацію у партнерів, вартість їх нематеріальних активів складає, за даними експертів, 70 – 80 % від їх ринкової вартості. Ці та інші дані аналогічного характеру свідчать про те, наскільки важливе обґрунтоване і конкретне, в кількісному відношенні, залучення до господарського обороту об'єктів інтелектуальної власності, зокрема об'єктів патентного права.

В інноваційній діяльності важливе значення має форма використання об'єктів патентного права, кожна з яких має як переваги, так і недоліки. У разі грамотного підходу до управління інноваційною діяльністю, ефективність форми використання об'єктів патентного права може бути забезпечена на високому рівні.

Об'єкти патентного права на підприємстві можуть бути використані в двох основних формах: 1) як вклад в статутний капітал підприємства; 2) у господарській діяльності підприємства як «нематеріальний актив».

Які ж результати за таких форм використання можуть бути отримані і до чого вони можуть призвести? Використання об'єктів патентного права в статутному капіталі дозволяє підприємству, винахідникам та авторам об'єктів патентного права отримати такі практичні переваги:

- сформувати значний по розмірах статутний капітал;
- забезпечити доступ до банківських кредитів і інвестицій, оскільки майнові права на патенти і ліцензії можна використовувати нарівні з іншим майном як застава при здобутті кредитів;
- за рахунок амортизації об'єктів патентного права в статутному капіталі. При цьому амортизаційні відрахування по об'єктах інтелектуальної власності в нематеріальних активах підприємства на законних підставах включаються в собівартість продукції, а значить, не підлягають оподаткуванню;
- брати участь як засновники (власники) при організації дочірніх і самостійних фірм.

Друга форма використання об'єктів патентного права в господарській діяльності як нематеріальних активів дозволяє:

- підтвердити майнові права відповідними документами і поставити об'єкти патентного права на баланс як майно підприємства;
- отримати додаткові прибутки за передачу прав на використання об'єктів патентного права, а також забезпечити обґрунтоване регулювання розцінок на продукцію інноваційної діяльності підприємства залежно від об'єму переданих прав на використання інтелектуальної власності;
- оптимізувати оподаткування підприємства за рахунок виплати авторської винагороди фізичним особам (авторам), оминувши фонд оплати праці, з включенням витрат в собівартість продукції (без традиційних відрахувань в пенсійний і інші фонди) [4].

Крім того, документальне підтвердження майнових прав власності, а також здобуття офіційних охоронних документів дозволяють забезпечити можливість контролю частки ринку і можливість законного переслідування недобросовісних конкурентів. Але за таких явних переваг цих форм використання об'єктів патентного права є деякі юридичні нюанси, незнання й ігнорування яких може привести до небажаних наслідків для підприємств (особливо інноваційних) і винахідників та авторів.

При оформленні об'єктів патентного права в статутному капіталі підприємства необхідно враховувати вимоги нормативних актів по веденню бухгалтерського обліку і фінансової звітності в частині використання об'єктів патентного права як нематеріальних активів підприємства. При вкладенні об'єктів патентного права в статутний капітал, майнові права на такі об'єкти переходять до створюваного підприємства, тобто воно стає власником об'єктів патентного права (відповідає цією власністю по своїх зобов'язаннях).

Придбання підприємством майнових прав на об'єкти патентного права приводить до виникнення можливості відчуження цих прав від власника (винахідника, автора), оскільки підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями всім майном, що належить йому (закріпленим за ним), на яке може бути накладене стягнення. Так, по зобов'язаннях підприємства стягнення може бути обернене на будь-яке майно, що належить йому на праві власності або повного господарського ведення. Таким чином, на практиці можливі ситуації, коли вкладені в статутний капітал права на використання об'єктів патентного права можуть бути у встановленому законом порядку відчужені від власника і передані кредиторам.

Список використаних джерел:

1. Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. Совет изд-ва «Экономика»; Институт экономики РАН; Гл. ред. Л. И. Абалкин. – М. : Издательство экономика, 1999. – С.246.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Котлер Ф. ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990.
3. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю : монографія / Цибульов П. М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г., Суїні Ю. ; За ред. П. М. Цибульова. – К.: К.І.С., 2005. – 448 с.
4. Мухин А.П. Коммерциализация научно-технических разработок : Учебно-практическое пособие. / Мухин А.П., Арзамасцев Н.В., Ващенко В.П., Вершинин И.Д., Каганов В.Ш., Коротаев В.П., Сафарова М.А., Толоконников А.В., Шмелев А.С. – М.: АМИР, 2001. – 192 с.
5. Коваль И.Ф. Коммерциализация прав на объекты промышленной собственности [Электронный ресурс] / Коваль И.Ф. // ЕврАзЮж. – № 3 (58). – 2013. – Режим доступа до ресурсу : http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=4163:2013-04-25-07-38-12&catid=370:2013-04-25-07-34-44

НАБУТТЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК

Фесак Павло Олександрович,

магістрант

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Згідно з чинним законодавством України, об'єкти права інтелектуальної власності поділяють на три великі групи: об'єкти авторського права та суміжних прав, об'єкти промислової власності та засоби індивідуалізації[1]. Увагу автора статті зосереджено на промисловому зразку.

Відповідно до загальноприйнятого визначення, право промислової власності – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються в процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості. Згідно з Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання [2]. Джерельною базою, що регулює суспільні

відносини, що виникають у зв'язку з набуттям та реалізацією права на промисловий зразок є Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на промислові зразки». Охоронним документом, що засвідчує наявність права на промисловий зразок, є патент. Видачу патентів проводить Державна служба інтелектуальної власності. В Україні діє реєстр патентів, з яким можна ознайомитися на сайті Держслужби інтелектуальної власності www.sips.gov.ua [3].

Згідно з ч.2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Згідно з вказаним Законом, правову охорону не можуть отримати об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди; друкowana продукція як така; об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо. Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є новим [2].

Реєстрація права на промисловий зразок розпочинається з подачі заявки до Держслужби інтелектуальної власності. Заявка може подаватися як зацікавленою особою особисто, так і через патентного повіреного. Заявка складається українською мовою і повинна містити необхідні складові: заяву на видачу патенту (1 екземпляр); зображення виробу (2 екземпляри); опис промислового зразка (1 екземпляр); креслення, схему, карту (1 екземпляр). У заяві про видачу патенту необхідно вказати заявника (заявників) і його адресу, а також автора (авторів).

Після отримання заявки на отримання патенту Держслужба інтелектуальної власності проводить експертизу заявки. Під час проведення експертизи експертна установа: встановлює дату подання заявки; визначає, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів, які можуть отримати правову охорону; перевіряє заявку на відповідність формальним вимогам статті 11 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» та правилам, встановленим на його основі центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності; документ про сплату збору за подання заявки перевіряється на відповідність встановленим вимогам [2].

Результат експертизи викладається в експертному висновку на підставі якого Держслужба інтелектуальної власності приймає рішення про видачу патенту або ж про відмову у видачі патенту. На підставі

рішення про видачу патенту та за наявності документів про сплату державного мита за видачу патенту й збору за публікацію про його видачу відомості про видачу патенту публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність». Патент вноситься до Державного реєстру патентів. Строк дії патенту на промисловий зразок становить 10 років від дати подання заявки до Установи і продовжується Установою за клопотанням власника патенту, але не більше ніж на п'ять років.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України // ВВР N 5495-VI (5495-17) від 20.11.2012.
2. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» // ВВР N 2188-III (2188-14) від 21.12.2000.
3. Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності www.sips.gov.ua

Перспективи інноваційного розвитку України

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Боковня Віктор Максимович,

кандидат історичних наук, старший викладач

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Проблеми використання інтелектуальної власності є об'єктом вкрай гострих наукових суперечок, як в європейських країнах так і в Україні. В Зеленій книзі, що була надрукована Єврокомісією, щодо функціонування інтелектуальної власності в сучасній економіці знань це розглядається у різних напрямках і безперешкодно. У ЄС на сьогоднішній день розповсюджуються дослідницькі, наукові та освітні матеріали, що стосуються авторського права в економіці знань. Серед актуальних починань Єврокомісії слід відзначити громадські дискусії з питання «як норми інтелектуальної власності здатні створити умови для більш ефективного руху у Євросоюзі «п'ятої свободи» – знань та новачій, яка має доповнити традиційні «чотири свободи ЄС» (вільний рух людей, послуг, капіталу та товарів)» [1].

Питання застосування потенціалу інтелектуальної власності у розбудові інноваційної моделі розвитку досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Вказаній темі присвячено напрацювання таких українських дослідників, як Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Гордієнко, О. Дем'яненко, І. Жилиєв, М. Згуровський, В. Полохало, В. Семиноженко, А. Українець, Л. Федулова, Р. Шишка та інші.

О. Бутнік-Сіверський заявляє, що в глобальній економіці можна виявити нові риси, які пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу як авансованої інтелектуальної власності, яка в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості. З позиції вартості інтелектуальний капітал складається з людського капіталу (заробітна плата, винагорода) та інтелектуальних активів (нематеріальних активів щодо вартості об'єктів права інтелектуальної

власності). У натуральному вимірі інтелектуальний капітал – це інтелектуальний потенціал (ресурс), який складається з людських ресурсів (інтелектуальної сили) та інтелектуальних ресурсів (інтелектуальний продукт). Інтелектуальний продукт у натуральному вимірі – це є результат розумової, інтелектуальної праці, інтелектуальної інноваційної діяльності, продукт творчих зусиль, що має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб, втілений на матеріальному носії. Інтелектуальна творча праця основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення інтелектуального капіталу, що є фундаментом інтелектуальної економіки, яку сьогодні ще називають «ною економікою», ключовим моментом при цьому є інноваційна діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, винаходів та інших прав інтелектуальної власності, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [2].

Застосування інтелектуальної власності має значну правничу складову, яка визначає сутність, обсяг прав власника, правові основи використання та захисту прав інтелектуальної власності, а тому продовжуються дискусії стосовно сутності юридичного значення. Це світосприйняття включає в себе значний масив таких правових норм, як, авторське право та суміжні права, право промислової власності та право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Всі вони базуються на факті створення результатів творчої діяльності та на глобальній ідеї належності майнових прав автору, а з його волі чи за вказівкою закону – похідним власникам [3, 7].

«Інтелектуальна власність» за своїм змістом є досить абстрактним вираженням, втім вживається в низці міжнародних конвенцій, у законодавстві, в науковій літературі та в практиці багатьох країн для позначення сукупності виняткових прав на результати інтелектуальної, насамперед творчої діяльності, а також на прирівняні до них за правовим режимом засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукцію, роботи і послуги.

Перехід економіки на шлях інноваційного розвитку потребує посилення регулюючої ролі держави в сфері охорони прав інтелектуальної власності. На це наголошують сторони Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності, чинної в рамках Світової організації торгівлі: захист та контроль за дотриманням прав

інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для обоюдної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків. Високий ступінь інтернаціоналізації інноваційної діяльності посилює значення її національних засад унаслідок потужних зв'язків науки та процесу впровадження інновацій із інституційними умовами конкретної країни, можливістю доступу до унікальних фінансових та кадрових ресурсів. Тому сприяння усвідомленій участі всіх у вирішенні питань інтелектуальної власності й спільному використанню знань, завдяки повномасштабному інформуванню та нарощуванню потенціалу, є одним із основоположних елементів інноваційної економіки [4].

Підприємства, що отримують прибутки від інновацій та інформаційного наукомісткого обслуговування, як правило, мають ринкову вартість на порядок вищу, ніж балансова вартість активів. Головне – спроможність перетворювати нематеріальні активи у доходи. Ринок винагороджує технологічні інноваційні кампанії за інтелектуальну складову їх діяльності – інвестиційний капітал, за здатність систематично його збільшувати.

Світовий досвід переконливо засвідчує, що перехід до інноваційної економіки можливий лише за умови ефективного використання інтелектуального потенціалу, розвитку інституту інтелектуальної власності, широкомасштабного впровадження в господарській обіг результатів творчої праці.

В Україні через відсутність стратегії розвитку держави і суспільства інтелектуальна власність практично не враховується ні в собівартості продукції, ні в балансовій вартості підприємств та становить менше одного відсотку їх вартості. Водночас у країнах Європейського Союзу нематеріальні активи становлять сьогодні від 50 до 85 відсотків вартості майна підприємств. Об'єкти інтелектуальної власності, навіть при використанні їх у випуску продукції, значною мірою не ідентифіковані, не захищені охоронними документами, їх майнові права не оцінені, не визначені творці цих об'єктів, а також їх власник. Обсяг незареєстрованих нематеріальних активів на підприємствах України, за оцінками експертів, становить 200-250 млрд.

доларів США, а вартість (капіталізація) підприємства в процесі приватизації занижена на 50-80% [4, 7].

Запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Отже, зайвим є переконування у необхідності радикальної активізації інноваційної діяльності в Україні. Між тим, так само зайве й констатувати, що попередні роки економічних реформ не створили необхідних умов для примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу українського суспільства, інноваційного розвитку економіки, освоєння нових високих технологій, подолання структурних деформацій, успадкованих від адміністративно-командної системи тощо. Проте, економічна динаміка досі не набула сучасної постіндустріальної спрямованості. В державі не створено достатньо міцного підґрунтя для запровадження основ інноваційного розвитку. Зволікання в цьому напрямі ставить під загрозу подальше економічне зростання [4, 141].

Список використаних джерел:

1. GREEN PAPER. Copyright in the Knowledge Economy. Brussels, COM(2008) 466/3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу з: C:\Documents and Settings\1233\Local Settings\Application Data\Opera\Opera\temporary_downloads\greenpaper_en.pdf
2. Бутнік-Сіверський О. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт [Електронний ресурс] / О. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2003. – №5. – С. 3-12. – Режим доступу : <http://iv.org.ua/index2.php?kontent/naykdial/articles/article-2.php>
3. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: [монографія] / Б. Р. Шишка. – Х.: Вид-во ХНУВС. – 2002. – 368 с.
4. Федулова Л. Стратегія управління інтелектуальною власністю в умовах інноваційної економіки [Електронний ресурс] / Л. Федулова. – Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/article.php?ida=399>
5. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Золотухіна Інна Василівна,

кандидат технічних наук, доцент

Харківського державного університету харчування та торгівлі

За сучасних умов інновації стають основним засобом збільшення прибутку господарюючих суб'єктів за рахунок кращого задоволення ринкового попиту і зниження виробничих витрат в порівнянні з конкурентами. Під інноваціями розуміються такі результати наукових досліджень і розробок, які здатні поліпшити технічні, економічні, споживчі характеристики існуючої продукції, процесів, послуг або можуть стати основою створення нової. Такі досягнення науки стають джерелом нового (додаткового) прибутку, а, значить, можуть стати самостійним товаром і мати свою ринкову вартість. Інновації в поєднанні з професійним менеджментом є сучасній світовій економіці стають основою підвищення конкурентоспроможності продукції, способів або механізмів управління різними технологічними, економічними, соціальними процесами. У промислово розвинених країнах світу, за різними оцінками, від 75 до 100% приросту промислового виробництва забезпечується за рахунок застосування інновацій. Більш того, поживлення виробництва в країнах, що пережили економічні кризи, відбувалося, як правило, через активізацію інноваційних процесів.

В Україні для інноваційного режиму розвитку економіки є необхідні передумови, а саме: сильна наука, розвинені виробничо-технічні потужності і гарна освітня система. На жаль, ефективно розпорядитися цими можливостями не вдається, і ці найважливіші інноваційні ресурси швидко тануть. Низька конкурентоспроможність продукції української промисловості призвела до втрати більше половини внутрішнього ринку споживчих, промислових товарів і послуг. На світовому ринку наукомісткої продукції наша частка становить менше половини відсотка. І це при тому, що ми володіємо, як уже зазначалося, одним із найкращих у світі науково-технологічним потенціалом. Наукові розробки українських науковців найчастіше перевершують зарубіжні аналоги. Разом із тим, їх доля, як правило, залишається сумною: або вони за безцінь йдуть за кордон (часто разом

із розробниками), або залишаються без реалізації тривалі роки, морально застаріваючи. Аналіз ситуації на патентному ринку говорить про вкрай низьке практичне використання наукових результатів.

Неправильно і несправедливо звинувачувати у відсталості і консерватизмі керівників виробництв у тому, що вони не впроваджують нововведення або вчених і винахідників, у невмінні розпорядитися своїми досягненнями. Очевидно, причини не в конкретних виконавцях, а в тому економічному та правовому середовищі, в якому вони діють. Цілком очевидно, що діючий в країні інноваційний клімат не сприяє оновленню виробництва, використанню новітніх досягнень науки і техніки в реальному секторі економіки.

Створення сприятливих умов для розвитку інноваційних процесів – насамперед турбота органів державної влади. Без сильної державної політики в галузі інноваційної діяльності домогтися докорінного перелому в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних виробництв неможливо. Законодавче забезпечення добросовісної конкуренції, охорони та захисту прав на інтелектуальну власність створюють у всіх учасників інноваційного процесу – вчених і розробників, виробників та інвесторів – високі мотивації у швидкому використанні результатів наукових досліджень і розробок або, як зараз кажуть, введенні інтелектуальної власності в економічний оборот.

Світова практика переконливо підтверджує, що у сучасних умовах найбільш ефективним способом просування результатів науково-дослідної роботи (НДР) в практику є взаємовигідна комерційна взаємодія всіх учасників перетворення наукового результату в ринковий товар. Такий спосіб отримав назву – комерціалізація результатів наукових досліджень і розробок. У ньому всі учасники інноваційного процесу: вчені та розробники, виробники, інвестори, – економічно зацікавлені, тобто мають високу мотивацію в швидкому досягненні комерційного успіху від використання інновацій.

Комерціалізація – це процес, пов'язаний з практичним використанням результатів наукових досліджень і розробок з метою виведення на ринок нових або поліпшених продуктів, послуг або процесів з отриманням комерційного ефекту. Вона, як правило, починається там, де наукові дослідження вже в основному закінчені і є певний продукт або послуга, що володіють властивостями і перевагами, котрі представляють цінність для комерційних споживачів. Комерціалізація закінчується, коли продукт успішно виведений на

ринок – у загальному випадку, коли досягнута точка беззбитковості, тобто дохід від продажів перевищує операційні витрати. Комерціалізація може мати три основні форми:

- запуск нового бізнес-проекту для комерційного використання технології;
- продаж ліцензії на використання технології існуючому бізнесу;
- експлуатація технології шляхом надання послуг, включаючи технічне консультування, аналітичні та експертні послуги, а також дослідження за контрактами.

Забезпечення ефективної комерціалізації технологій вимагає проведення цілеспрямованих і системних дій як з боку органів державної влади (законодавчої і виконавчої), так і з боку приватного сектора. Як уже зазначалося, потрібен сприятливий економічний і правовий клімат, а отже потрібні нові закони і механізми їх реалізації. Для забезпечення широкомасштабності інноваційних процесів необхідна розвинена інноваційна інфраструктура. Нарешті, потрібні професійно підготовлені фахівці у сфері інноваційної діяльності. У сучасній економіці в умовах загострення і глобалізації конкуренції саме успіхи в освоєнні механізмів комерціалізації технологій забезпечують помітне підвищення добробуту населення інноваційно активних країн.

У ринковій економіці в умовах високої конкуренції лише 6-8% наукових досліджень перетворюються в новий продукт або процес. З цього впливає, що економічно доцільно при проведенні досліджень і розробок припиняти або профілювати ті з них, які не мають або втратили комерційний потенціал. Для цього необхідно мати методика, яка дозволяє оцінювати ступінь комерціалізації розробок, що перебувають на різних стадіях інноваційного процесу.

Необхідність постійної оцінки по мірі просування по інноваційному циклу комерціалізації результатів НДР зумовлюється і економічними чинниками. Бо по мірі переходу від фундаментальних досліджень до дослідно-конструкторських і до освоєння виробництва нової продукції на кожній стадії інноваційного циклу відбувається збільшення витрат приблизно в 10 разів. Тому припинення безперспективних досліджень зекономить значні фінансові кошти.

Для переведення економіки на інноваційний шлях розвитку необхідне створення розгалуженої інноваційної інфраструктури. Під інноваційною інфраструктурою ми маємо на увазі весь необхідний спектр державних і приватних структур, що забезпечують розвиток і

підтримку всіх стадій інноваційного процесу. Сюди входять: виробничо-технологічні структури (технопарки, інноваційно-технологічні центри та бізнес-інкубатори), об'єкти інформаційної системи (аналітичні, статистичні центри, інформаційні бази і мережі), організації по підготовці і перепідготовці кадрів в області технологічного менеджменту, фінансові структури (фонди бюджетні, позабюджетні, страхові), система експертизи (центри, здатні дати експертні висновки для виробників, інвесторів, страхових служб тощо), об'єкти патентування, ліцензування і консалтингу і, нарешті, розвинена система сертифікації, стандартизації та акредитації.

Всі об'єкти інноваційної інфраструктури повинні злагоджено працювати, не створюючи вузьких місць і перешкод у всьому циклі інноваційного процесу: від проведення наукових досліджень і розробок до створення, освоєння виробництва і виведення на ринок нової наукомісткої продукції.

Суть державної інноваційної політики полягає в тому, щоб активізувати інноваційні процеси в усіх сферах економіки по всій території країни.

Отже, перехід на інноваційний розвиток вимагає сприйнятливості всього суспільства до інновацій і наявності достатньої кількості кадрів, здатних управляти інноваційним процесом і здійснювати реалізацію інновацій. На наш погляд, такий розвиток не можливий без масової появи нової для категорії фахівців – менеджерів з комерціалізації результатів НДР. Ці фахівці повинні професійно володіти діловими принципами комерціалізації технологій, основами маркетингу, володіти теорією і практикою правової охорони та використання інтелектуальної власності, вміти управляти інноваційними проектами та високотехнологічними. В остаточному підсумку, успіх проекту визначається рівнем менеджменту, і інвесторів приваблює не краса і унікальність проекту, а кваліфікація людей, яким вони довіряють управління вкладеними коштами.

Безумовно, самі вчені та розробники також повинні отримати необхідні навички у сфері інноваційної діяльності. Перш за все з питань охорони, захисту оцінки та використання інтелектуальної власності розуміти механізми формування і реалізації інноваційних проектів, вміти оцінювати ступінь можливої комерціалізації наукових результатів, володіти основами патентного права.

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тараненко Олег Миколайович,

кандидат історичних наук, доцент

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Для стабільного соціально-економічного розвитку регіонів України дедалі більшого значення набуває стан екологічної ситуації та ефективність природокористування, забезпечення природними благами, зниження ризику виникнення надзвичайних ситуацій, підвищення рівнів безпеки населення і захищеності територій від загроз природного і техногенного характеру. Досягнення цієї важливої мети неможливе без екологізації інноваційної діяльності, створення системи державного стимулювання ресурсозберігаючих і природоохоронних розробок, приведення їх у відповідність до вимог стратегії сталого розвитку і екологічної безпеки країни. Застосування екологічних інновацій буде сприяти зменшенню ресурсомісткості продукції промислового виробництва та раціональному використанню природних ресурсів, що залучені в господарський обіг (земельні і водні ресурси, надра тощо), викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря [1, 372]. Цим і зумовлено актуальність обраної для дослідження теми.

Відповідно до ст. 16 Конституції України, забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави [2, 7]. Отже, одним із пріоритетних напрямів державної політики України є забезпечення екологічної безпеки в усіх сферах розвитку суспільства, зокрема інноваційної діяльності.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 р. віднесено раціональне природокористування. У вказаному законі також відображено значення інноваційного потенціалу природокористування як стратегічного ресурсу розвитку держави [3].

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.», метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану

навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [4].

Відповідно до визначеної мети національної екологічної політики було розроблено стратегічні цілі, визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.» та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 рр. Це, зокрема, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики [4; 5].

Для реалізації цієї мети та цілей серед стратегічних пріоритетних напрямів на 2011 – 2021 рр., відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8.09.2011 р. №3715-VI, визначено впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища [6].

Предметніше ці напрями представлено у додатку до постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 рр.» від 12.03.2012 р. Так, зокрема, що стосується напрямку впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії, такими визначено такі середньострокові напрями: освоєння нових технологій отримання альтернативних видів палива; освоєння нових технологій будівництва енергоефективних житлових та комунально-побутових будівель і приміщень; освоєння нових технологій отримання та накопичення енергії з відновлюваних джерел;

освоєння нових технологій енергоефективного спалювання різних видів палива [7].

Що ж стосується напряму широкого застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища, такими визначено такі середньострокові напрями: застосування технологій раціонального надро- та землекористування; впровадження прогресивних технологій водозабезпечення, водокористування та водовідведення; застосування технологій замкнутого циклу, технологій очищення, переробки та утилізації промислових і побутових відходів; застосування технологій поводження з радіоактивними відходами та зменшення їх негативного впливу на навколишнє природне середовище; застосування технологій зменшення шкідливих викидів та скидів [7].

За підрахунками фахівців, упровадження інновацій в екологічній політиці України дозволить суттєво скоротити обсяги викидів та скидів в атмосферне повітря та до водного середовища. План скорочення обсягів викидів та скидів в атмосферне повітря у 2020 р. до рівня 2010 р. передбачає зменшення обсягу викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами на 25%, встановлення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах пересувних джерел Євро-5 [8, 12].

Відповідно до запланованого розвитку, в Україні до 2020 р. має відбутися підвищення енергоефективності виробництва на 50% до рівня 2010 р. шляхом упровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що споживають енергію та енергоносії. Планується, що обсяги використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії зростуть на 55% порівняно з 2010 р. Збільшення частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві – до 7% порівняно з 2010 р. [8, 13].

Варто наголосити, що відновлювальні та альтернативні джерела енергії найближчим часом не замінять існуючі в Україні атомні електростанції. Разом із тим, відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2030 р., як альтернатива пропонується розвиток локальної, так званої «зеленої» енергетики, що дасть змогу задовольняти потреби в сфері органічного сільського господарства, зеленого туризму, в природних заповідниках та інших сферах «зеленої» економіки за рахунок власних відновлювальних енергетичних джерел [9].

Крім того, заплановано забезпечити до 2015 р. зберігання 70 % побутових відходів міст із населенням не менш ніж 250 тис. осіб на спеціалізованих та екологічно безпечних полігонах, а також до 2020 р. зберігання в повному обсязі таких відходів, а також зменшення до 2020 р. у спеціальних місцях зберігання побутових відходів на 15% базового рівня частки відходів, що піддаються біологічній деградації. До 2020 р. передбачається збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів вторинної сировини [4].

За рівнем раціонального використання водних ресурсів та якості води Україна, за даними ЮНЕСКО, з-поміж 122 країн світу посідає 95 місце [4]. Тому впровадження прогресивних технологій водозабезпечення, водокористування та водовідведення повинно базуватися на трьох основних принципах: суворій економії водовитрат; ефективному очищенні стічних вод; санітарній охороні поверхневих та підземних вод від забруднення та виснаження.

Застосування на виробництві замкнених циклів водокористування, заміна на підприємствах існуючих водомістких технологій на більш прогресивні, вдосконалення технології іригаційних робіт, ефективне очищення і широке використання для зрошення та для виробництва стічних вод, заміна старої аварійної системи водопостачання населених пунктів на сучасні, встановлення лічильників, введення плати за воду – всі ці заходи повинні зменшити обсяги використання води для господарських та побутових потреб.

Підсумовуючи, констатуємо:

1) основними документами нашої країни, що визначають конкретні заходи поліпшення стану навколишнього природного середовища є Закон України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.” Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 рр., якими передбачено ряд заходів щодо покращення стану довкілля, а саме: впровадження більш чистих, інноваційних та енергозберігаючих технологій на підприємствах; модернізація застарілого обладнання; реконструкція існуючих та будівництво нових міських очисних споруд; зменшення впливу автомобільного транспорту; запровадження новітніх технологій утилізації твердих побутових відходів в тому числі використання їх як вторинної сировини;

2) враховуючи, що базовими галузями вітчизняної економіки є металургійна, машинобудівна, видобувна, харчова й хімічна, які дають

найбільше техногенне навантаження, саме їм необхідно приділити найбільшу увагу в управлінні екологічними аспектами на основі інновацій. Це дасть змогу покращити екологічну ситуацію в країні, збільшити експорт товарів та послуг і безумовно позитивно вплине на подальший розвиток економіки України.

Список використаних джерел:

1. Черничук Л.В. Особливості державної інноваційної політики в розвинених економічних системах / Л.В. Черничук // Вісник НУВГП. Економіка. Ч. 2. – 2006. – №4(36).
2. Конституція України. – Х.: ФОП Ніконова В.Б., 2010.
3. Закон України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” від 11.07.2001 № 2623-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>
4. Закон України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.” від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
5. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період з 2011 до 2015 р. від 25.05.2011 № 577-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/577-2011-p,nreg>
6. Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 8.09.2011 р. №3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
7. Постанова Кабінету Міністрів України „Про деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 рр.” від 12.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-p>
8. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми / В. Потапенко, А. Качинський, Є. Хлобистов / За ред. Ю. Скалецького, В. Потапенко. – К.: НІСД, 2011.
9. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/about_nngc/esu2030/chapter7

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ ВІД ШКІДЛИВОГО ВПЛИВУ ПОБУТОВОЇ ТЕХНІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПАТЕНТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тростіна Світлана Василівна,

*викладач Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Основною функцією науково-технічного прогресу є забезпечення діяльності людини оптимальними засобами, способами, матеріалами, методами для досягнення практичних цілей. Однією з важливих таких цілей є якість виробленої продукції. Якість будь-якого товару технічного призначення визначається мірою створення нових технологій, використанням у виробленій продукції передових науково-технічних рішень – результатів інтелектуальної діяльності розробників нової техніки. Постійне удосконалення своєї продукції життєво потрібне для підприємств – головна умова для бізнесу. Споживачі вимагають і купують нові якісні товари, а виробництву потрібне надійніше і ефективніше устаткування, щоб витримувати конкуренцію на вітчизняному та зарубіжному ринках. Під час дослідження при створенні нових видів продукції або технологій створюються об'єкти промислової власності, такі як: винаходи, промислові зразки, корисні моделі. Тобто, патентний захист будь-якої продукції означає її високий технічний рівень, а значить і високу якість [3].

Сучасний цивілізований світ і його майбутнє складно уявити без побутової і виробничої електроніки. Однак, людина, яка приділяє багато часу перегляду телепередач, люди, які часто і тривало розмовляють по мобільному телефону, мимоволі перебувають під негативним впливом для нашого організму «лівого» торсіонного поля, не підозрюючи про небезпеку і загрозу своєму здоров'ю. Під впливом дії негативних для організму людини торсіонних полів (нематеріальні носії інформації, що визначають поведінку елементарних частинок) клітини нашого тіла піддаються певним структурним і фізіологічним перебудовам, що з часом призводять до патології зорового аналізатора, розладу нервової, серцево-судинної систем, значної активності процесів перекисного окислення ліпідів, прогресуючого зниження системи антиоксидантів, порушення гормонального та імунного статусів та ін. [8, 30-63].

Особливу тривогу викликає збільшення кількості дітей, що піддаються негативній дії таких полів. У зв'язку з цим автор статті ставить за мету дослідити за допомогою патентних досліджень якість української продукції в галузі екологічного захисту людини від шкідливого впливу побутової техніки.

Основна роль в отриманні відомостей про нові науково-технічні досягнення належить патентній інформації, що включає відомості про заявлені та реєстровані винаходи, товарні знаки, промислові зразки, корисні моделі. Це унікальний вид інформації, оскільки обов'язково містить і науково-технічні, і кон'юнктурні знання.

Патентні дослідження мають вказати на передові розробки з патентним захистом, який забезпечує високу якість продукції в галузі екологічного захисту людини від шкідливого впливу побутової техніки.

Основні положення та порядок проведення патентних досліджень визначено чинним стандартом України ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення». Патентні дослідження проводяться на основі аналізу джерел патентної інформації з залученням інших видів науково-технічної та рекламно-економічної інформації, що містять дані про останні науково-технічні досягнення, пов'язані з розробкою промислової продукції, про стан і перспективи розвитку ринку продукції певного виду, а конкретно в нашому випадку – продукції в галузі екологічного захисту людини від шкідливого впливу побутової техніки.

Для проведення пошуку інформації необхідно визначити класифікаційні рубрики для предмету пошуку. Для пошуку в джерелах патентної інформації застосовують міжнародну (МПК) систему класифікації. За нею визначають класифікаційні рубрики. Міжнародна патентна класифікація (МПК) була заснована у 1971 р. У м. Страсбург, де 29 держав підписали Угоду про міжнародну патентну класифікацію. Відповідно до неї, всі галузі техніки були поділені на вісім основних розділів, що містять у собі приблизно 67 тисяч дрібних рубрик. Кожній рубриці присвоєно спеціальний символ, що складається з арабських цифр і літер латинського алфавіту (клас, підклас).

Опублікованим патентам усіх країн-учасниць, а також патентним документам більшості інших країн надається принаймні одна класифікаційна рубрика, що вказує на предмет, якого стосується винахід. Отже, визначаємо класифікаційні рубрики.

H01J – цей підклас охоплює прилади для створення потоку електронів або іонів, впливання на цей потік або його використання, наприклад, для керування електричним струмом, індикації або комутації електричного струму, відліку електричних імпульсів, генерування світлових або інших електромагнітних коливань, таких як рентгенівські промені, розділення чи аналізування випромінювання або частинок.

A47 G – цей підклас охоплює предмети домашнього вжитку та побутові прилади.

G01 V – цей підклас охоплює показувальні та записувальні пристрої, а також сигнальні або керувальні пристрої, оскільки вони пов'язані з вимірюванням, пристрої для створення спеціального ефекту, який може детектуватися; пристрої – «розпізнавальні знаки» які означають активні маркери, що здатні генерувати виявлене поле [5].

Під час проведення пошуку за джерелами патентної інформації застосовується тематичний вид пошуку. Тематичний пошук – пошук предметний. Тобто, відповідно до рубрики класифікації, визначається інформація на ту ж тему. Найоперативнішими джерелами патентної інформації на сьогоднішній день є база даних Українського інституту промислової власності по об'єктах промислової власності, в якій ми використовуємо пошук по зареєстрованих в Україні винаходах [6].

Отже, по визначених трьох рубрикам МПК через спеціалізовану базу даних Українського інституту промислової власності проводимо пошук зареєстрованих в Україні патентів з екологічного захисту людини від шкдливого впливу побутової техніки.

За результатами пошуку, визначаємо, що з 1991 р. до тепер в Україні було видано по цій тематиці 23 патенти. Передові технології, що дозволяють звести до мінімуму негативні дії різних випромінювань, мають державне значення. Запатентовані пристрої для захисту користувачів від негативної дії на них випромінювань моніторів ПК, телевізорів, мобільних телефонів, геопатогенних зон Землі, випромінювань електроустаткування автомобілів на водіїв і пасажирів тощо. Після аналізу виявлених патентів, робимо висновок, що найбільшу кількість патентів на винаходи з екологічного захисту людини від шкдливого впливу побутової техніки отримав (12 патентів) Павленко Анатолій Робертович.

Далі проводимо іменний пошук по комп'ютерних пошукових системах та фондах обласної бібліотеки та знаходимо ряд публікацій та монографій, автором яких є Павленко Анатолій Робертович [7, 8]. Ним було досконально вивчено результати впливу інформаційних (торсійних полів) електромагнітного випромінювання як на головний мозок користувача, так і на організм загалом, що має мережу розгалужених активних точок як усередині, так і на поверхні, де утворюються дефекти інформаційно-обмінних комунікацій, які ведуть до ряду серйозних і важковиліковних захворювань.

Один із патентів за № 28544, МПК А47 G «Пристрій для захисту людини від впливу торсійних полів геопатогенних зон землі» визнаний кращим винаходом України ще в 2001 р. в номінації «Захист довкілля».

У способі захисту використана ідея відхилення лівого торсійного поля, що негативно діє на користувача, на 180 градусів і поєднання його з правим торсійним полем, розташованим позаду монітора,

внаслідок чого вказані поля взаємно компенсуються, а перед монітором і за ним – безпечна зона. Іншими словами, в основу розробки покладений принцип взаємодії лівих торсійних полів і власного торсійного поля облаштування захисту людини.

На основі таких патентних розробок та наукових досліджень по захисту людини від шкідливих полів, А.Р. Павленком спільно з колективом вчених Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» були створені індивідуальні захисні пристрої людини «Форпост-1» та «Спінор». Ці прилади після 15 років досліджень і використання довели свою ефективність і гарантовано забезпечують необхідний результат – захист організму людини від патогенного випромінювання електронної техніки.

Отже, на основі патентних досліджень, можна зробити висновок, що в Україні проводиться серйозна робота з екологічного захисту людини від шкідливого впливу побутової техніки. Індивідуальні захисні пристрої, створені на основі запатентованих технічних рішень, «Форпост-1» та «Спінор» виконують захисні функції, які відсутні у традиційних, необхідних для захисту екрануючих пристроїв моніторів, телевізорів і мобільних телефонів.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р., ст.54 – (зі змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.) // <http://www.rada.gov.ua>.
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р., Редакція від 24.07.2009 р. // <http://www.rada.gov.ua> // <http://www.sdip.gov.ua>.
3. Право інтелектуальної власності: підручник / За ред. О.П.Орлюк, О.Д.Святоцького. – К.: Ін Юре, 2007.
4. ДСТУ 2392–94. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. – К., 1997; ДСТУ 2392–94.
5. Міжнародна патентна класифікація. Українська версія (2013.01). – Сайт Українського інституту промислової власності. // <http://www.sdip.gov.ua>.
6. Спеціалізована БД “Винаходи (корисні моделі) в Україні” – Сайт Українського інституту промислової власності. // <http://www.sdip.gov.ua>.
7. Павленко А.Р. Безопасная электроника. – К., 2012.
8. Павленко А.Р. Компьютер, мобильный и здоровье. – К., 2004. – 196 с.
9. ТОВ «Спинор Інтернешнл», м. Київ, Святошинська пл., №1. – Офіційний сайт. // <http://torser.com.ua/>.

Проблеми економіки та маркетингу інтелектуальної власності

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Єднак Тетяна Володимирівна,

студентка

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Інтеграція України в європейське співтовариство потребує суттєвого поліпшення національного інтелектуального капіталу, впровадження процесів активізації держави у міжнародні структури, які регулюють відносини інтелектуальної власності. Маркетинг інтелектуальної власності – це діяльність, яка в процесі удосконалення стала охоплювати новий товар чи послугу від ідеї виникнення до після продажного їх обслуговування [1].

Маркетинг інтелектуальної власності розпочинається з пошуку та відбору ідей, які могли би призвести до комерційного успіху нового товару на майбутньому ринку. Стадія розроблення інноваційного товару потребує значно більшого часу, відносно довгострокового інвестування, ніж розроблення попередньо зарекомендованого товару. Вона включає маркетингові дослідження, патентні дослідження, науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські й технологічні роботи, набуття прав на володіння та використання об'єкту інтелектуальної власності. Наприкінці цієї стадії необхідно дати відповідь на запитання, чи продати або передати права на об'єкт права інтелектуальної власності, відмовившись від випуску цього товару, чи виробляти й просувати цей товар на споживчому ринку [2].

Одним із способів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є передача прав на його використання за ліцензійним договором. Тенденція така, що об'єм торгівлі ліцензіями зростає випереджаючими темпами відносно до торгівлі традиційними товарами. З одного боку, продаж ліцензії приносить ліцензіару додатковий прибуток, а з іншого – придбання ліцензії ліцензіатом сприяє

підвищенню конкурентоспроможності вироблюваних їм товарів або послуг, зменшенню залежності від імпорту [3].

Основні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності, які гальмують процеси формування та реалізації науково-технічного продукту, полягають в такому:

- нормативно-законодавча база – суперечності та колізії трьох нормативних галузей: права, оподаткування та бухгалтерського обліку;
- проблема оцінки об'єктів інтелектуальної власності – відсутність Національного стандарту «Оцінка об'єктів права інтелектуальної власності та інших майнових прав»;
- кадрова проблема – відсутність достатньої кількості висококваліфікованих спеціалістів з питань інтелектуальної власності на території нашої держави [4].

Порівняльна оцінка розрахунків варіантів комерційного використання винаходів й інших об'єктів інтелектуальної власності показують, що за інших рівних умов економічно вигідніше використання нових розробок у власному виробництві, ніж за продажу ліцензій.

У першому випадку весь прибуток від продажу товарів, виготовлених з використанням винаходу, залишається у патентовласника, в другому випадку, вона розподіляється між ліцензіаром і ліцензіатом. Це означає, що прибуток патентовласника при продажу ліцензії може бути у 3-9 разів менше, ніж при продажі товарів. Проте, існує цілий ряд причин, із яких продаж ліцензій може бути єдиною можливістю отримання прибутку патентовласником від комерційного застосування своєї розробки. Згідно з результатами соціологічного опитування, суспільства, найбільш поширеними причинами продажу ліцензії патентовласником є:

- відсутність у власника винаходу можливості фінансувати виробництво продукції, заснованої на винаході;
- створений на фірмі винахід не відповідає профілю її основної діяльності;
- ціни продавця на продукцію, що випускається з використанням винаходу, не приймають покупці;
- зарубіжний імпортер не може одержати у компетентних органів своєї країни ліцензію на закупівлю продукції, заснованої на використанні винаходу;
- урядові заборони або обмеження на імпорт певних видів продукції до яких належить продукція, заснована на винаході [5].

Крім того, при виборі варіанту постачання товарів або продажу ліцензії підлягають обліку і такі чинники, як розмір митних зборів на готові товари, віддаленість ринків збуту і транспортні витрати, витрати виробництва на рекламу, випуск і збут товарів, якість продукції, складності із забезпеченням технічного обслуговування товарів.

Ще одна перевага полягає в тому, що продаж ліцензії пов'язаний з незначним фінансовим ризиком. Водночас, придбана технологія може стати каталізатором створення власних технологій.

У супереч всім перешкодам та негараздам в Україні зростає кількість зареєстрованих охоронних документів на об'єкти права промислової власності. Станом на 1 квітня 2013 року (з 1992 року) всього зареєстровано 379572 охоронних документи [6].

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності. – К.: Професіонал, 2005. – 448с.
2. Потехіна В.О. Інтелектуальна власність. – К.: ЦУЛ, 2008. – 414с.
3. Пархоменко О.В. Сутність інтелектуальної власності в умовах економіки знань // Інтелектуальна власність. – К.: ТОВ «Аспект-2003», 2011. – № 11.
4. <http://www.intelvlas.com.ua/2012-06.html>
5. <http://sips.gov.ua/>
6. <http://bookdn.in.ua/>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Мехеда Наталія Григорівна,

*кандидат економічних наук, доцент
Черкаського національного університету
імені Б. Хмельницького*

Економічна безпека України як інтегральне явище охоплює такі види безпеки: політична, економічна, державна, соціальна, інформаційна, економічна, гуманітарна, військова тощо. У сучасних умовах поняття безпеки розширюється за рахунок залучення до нього нових сфер суспільного життя. Високі технології, знання, інтелект, інновації є основою формування нової економіки, джерелом добробуту та якості життя населення країни, життєвий рівень населення, соціально-економічна ситуація в країні визначаються

ступенем освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей [1].

Поняття інтелектуальної безпеки з'явилося досить недавно, комплексно не досліджене вітчизняними науковцями та має досить широке визначення, не є універсальним та потребує уточнення. Якщо розглядати сутнісну сторону інтелектуальної безпеки, то це поняття включає в себе такі елементи, як інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність.

У деяких зарубіжних джерелах інтелектуальна безпека розглядається як захист продуктів розумової діяльності. В інших джерелах між інтелектуальною безпекою й інтелектуальною власністю ставиться знак рівності. У третіх – поняття інтелектуальна безпека включає не тільки захищеність продуктів розумової праці, але і раціональне використання, відтворення і підвищення якості розумової здатності людей, що визначають їх діяльність [2].

Економічна безпека неможлива без інтелектуальної безпеки, що зумовлено низкою причин. По-перше, інтелектуальна безпека забезпечує наукове супроводження і реалізацію всіх інших видів економічної безпеки. По-друге, ситуація в Україні дає підстави говорити про проблему інтелектуальної безпеки як про найважливішу державну, економічну, політичну і соціальну проблему. По-третє, за своїми наслідками інтелектуальна криза може виявитися небезпечнішою, ніж, наприклад, політична або економічна чи інформаційна, а її подолання може розтягнутися на десятиріччя і більше. По-четверте, багатоаспектність, складність, масштабність і глибина проблеми розвитку і збереження українського інтелекту виводить забезпечення інтелектуальної безпеки країни на рівень найактуальніших проблем сучасності.

Інтелектуальна безпека – це складник економічної безпеки держави, у межах якої створюється такий стан внутрішніх і зовнішніх умов діяльності будь-якого суб'єкта господарювання чи особистості, який дає змогу нейтралізувати або унеможливити втрати об'єктів інтелектуальної власності, інформації про них та їх носіїв, а також: витік інформації про створення, користування та зберігання об'єктів інтелектуальної власності.

Інтереси у сфері інтелектуальної власності України є життєво важливими і довготерміновими. Їх суть зводиться до ефективного використання і відтворення інтелектуальних можливостей нашого народу, а також до розвитку, збереження і нагромадження

інтелектуального потенціалу та інтелектуальних ресурсів держави. Особлива роль у системі інтелектуальних інтересів належить науковому інтелекту, оскільки саме він визначає рівень розвитку, справжню незалежність, авторитет і потужність держави.

Інтелектуальна безпека передбачає створення необхідних передумов для розвитку і функціонування інтелектуального потенціалу – системи освіти та науки, інтелектуальної власності, комп'ютерного забезпечення, системи зв'язку, бази даних на друкованих та електронних носіях.

У контексті викладеного вище ми маємо по-іншому оцінити роль освіти у забезпеченні інтелектуальної безпеки України. Більшість досліджень у сфері освіти звертають увагу переважно на зростання чисельності осіб, що отримують вищу освіту, кандидатські та докторські ступені. Між тим, застереження щодо невідповідності структури пропозиції робочої сили за спеціальностями потребам вітчизняної економіки не знайшли адекватного на них реагування з боку владних структур. У результаті значна кількість незайнятого населення не може знайти роботу при наявності вакансій. Хоча більш високий рівень освіти допомагає людям у всьому світі залишатися зайнятим і під час економічного спаду. У 2008 – 2010 рр. рівень безробіття серед розвинених країн зріс з 8,8% до 12,5% для людей без вищої освіти і з 4,9% до 7,6% для людей тільки з початковою вищою освітою. Для власників ступеня бакалавра або вище, рівень безробіття піднявся всього лише з 3,3% до 4,7%.

Глобалізація відкрила нові можливості для кваліфікованих фахівців, яким тісно в межах своїх країн. Потоки висококласних кадрів вже не стримують територіальні кордони, і українці не стали в цьому процесі винятком. Вони досить охоче залишають Батьківщину в пошуках кращих місць роботи, великих заробітків, або для підвищення освіти. Це зумовлює певні виклики для економіки країни. Якщо еміграція, наприклад, до Росії є тимчасовою, то в Євросоюз люди виїжджають з метою залишитися там назавжди [3]. Через виїзд висококваліфікованих фахівців Україна втрачає можливість капіталізувати свої витрати. Україна втрачала інтелект нації, коли мігрували вчені, професіонали. Тепер масово шукає заробітку за кордоном молодь.

Процес трудової міграції, що включає міграцію висококваліфікованої робочої сили, відбувається майже у кожній країні. Дефіцит висококваліфікованих спеціальностей в країнах Європи поповнювався за рахунок «відпливу умів» з країн пострадянського

простору. В країнах Східної Європи відбулося спустошення наукової сфери. Різке зменшення фінансування змусило одну частину працівників науки перейти в інші сфери зайнятості у своїй країні, а іншу – організувати потік інтелектуальної еміграції.

Внаслідок відсутності чітких орієнтирів щодо раціональної достатності підготовки кадрів необхідних спеціальностей і кваліфікації та формування потенціалу здібностей учнів, освітня сфера України втратила ланку якісного відтворення кваліфікованих робітничих спеціальностей та технічних спеціалістів. Попри намагання утримувати контроль над комерціалізацією освіти, розширення чисельності закладів, що надають освітні послуги, відбувалося за рахунок клонування філіалів, центрів підготовки, приватних закладів без необхідного для цього кваліфікаційного та матеріального забезпечення. Платність освітніх послуг перетворила студента у бажану особу попри її здібності до якісного оволодіння спеціальністю.

Отже, серед загроз інтелектуальній безпеці необхідно відзначити такі:

- наростаюче науково-технологічне відставання України;
- неефективність державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності;
- низька конкурентоспроможність продукції;
- нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та відсутність його ефективного захисту від іноземної технічної і технологічної експансії;
- зниження внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних установ та високотехнологічних підприємств, незадовільний рівень оплати науково-технічної праці, спад її престижу, недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності;
- вплив учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі України;
- невизначеність державної науково-освітньої політики тощо.

Загрозу інтелектуальній безпеці України становлять: моральна і матеріальна недооцінка державою праці учених і фахівців з вищою освітою; заниження соціальної значущості учених і фахівців з вищою освітою в суспільстві; не престижність професій, пов'язаних з наукою і працею на державу; небажання молодих людей займатися наукою; зниження якості дипломних і випускних робіт, що захищаються, а також дисертацій на здобуття наукового ступеня; небажання або

неможливість учених і фахівців з вищою освітою працювати за профілем підготовки; «витік умів» за межі України; використання учених і фахівців з вищою освітою не за напрямком отриманої спеціальності; поступове старіння і брак наукових кадрів за низкою напрямків.

Вказані загрози можуть призвести до величезних збитків країні (політичні, соціальні, економічні тощо), які не піддаються матеріальній оцінці, і відновлюються протягом тривалого періоду часу.

Проблеми забезпечення інтелектуальної безпеки для економіки можна вирішити тільки шляхом реформ. Заходи з реформування системи освіти вже наблизили освітню систему країни до рівня конкурентоспроможності в світі. Україна за рівнем освіти посідає 56 місце у світовому рейтингу 139-ти країн світу. Ми випередили такі потужні сусідні країни, як Польща (62 місце) та Росія (78 місце). Україна увійшла в десятку держав-лідерів у галузі міжнародної освіти. В поточному навчальному році в українських ВНЗ навчаються приблизно 55 тис. іноземних студентів зі 137 країн світу, що на 15% більше, ніж у попередньому навчальному році. Це, безумовно, і чималі валютні надходження в бюджет країни, і можливість додатково сплачувати заробітну плату понад п'яти тисячам викладачів наших вищих навчальних закладів. Вперше за час існування незалежної України: виділено державні кошти в сумі 36 млн грн. на навчання та стажування студентів (106), аспірантів (82), викладачів і науковців (87) у кращих вищих навчальних закладах Європи.

Нехтування інтелектуальною безпекою може призвести в Україні до викривлення політичного простору та відповідно до деградації простору соціального, може спровокувати незворотні зміни української нації.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. Забезпечення економічної безпеки у сфері інтелектуальної власності в Україні // Інтелектуальна власність. – 2011. – № 8. – С. 28-35.
2. Маркіна І.А., Московченко М.О. Теоретико-прикладні засади механізму забезпечення інтелектуальної безпеки // Управління розвитком. – 2010 – №18(94). – С.24-26
3. Мосов С. Інтелектуальна безпека України в контексті її входження в СОТ // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 6.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Репешко Павло Іванович,

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач Чорноморського державного університету
імені Петра Могили*

Об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання, згідно зі ст. 155 ГК України, визнаються: винаходи та корисні моделі; промислові зразки; сорти рослин та породи тварин; торговельні марки (знаки для товарів і послуг); комерційне (фірмове) найменування; географічне зазначення; комерційна таємниця; комп'ютерні програми; інші об'єкти, передбачені законом [1]. Суб'єктами права інтелектуальної власності, за ст. 421 ЦК України, є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору [2]. Господарська діяльність передбачає можливість використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка з метою отримання прибутку. За змістом ч. 3 ст. 156 ГК України, під використанням винаходу, корисної моделі чи промислового зразка у сфері господарювання є: виготовлення, пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання з зазначеною метою продукту, що охороняється відповідно до закону; застосування способу, що охороняється відповідно до закону, або пропонування його для застосування в Україні за умов, передбачених ЦК України; пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання з зазначеною метою продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється відповідно до закону [1].

Майнові права інтелектуальної власності можуть, відповідно до закону, бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах, зокрема й бути переданими повністю або частково іншій особі на визначених договором умовах. Згідно зі ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», власник патенту: а) може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником; б) має право дати будь-

якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійного договору. Щодо секретного винаходу (корисної моделі), то такі дії вчиняються тільки за погодженням із Державним експертом. Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами [3].

Ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає господарську операцію як дію або подію, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства, а бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [4].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року, встановлює, що нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться щодо кожного об'єкта за відповідними групами, серед яких: а) права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті; б) права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті; в) авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роєлті. Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена [5].

Порядок застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 22 листопада 2004 року, визначає, що для оформлення операцій із введення в господарський оборот і використання окремих придбаних (створених) об'єктів права інтелектуальної власності усі підприємства, установи та організації незалежно від форм власності повинні складати на кожний

такий окремих об'єкт акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. Такий акт складається в одному примірнику на кожний окремих об'єкт прийнятною комісією, призначеною наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого органу (посадовою особою), який здійснює керівництво підприємством, і заповнюється на основі технічної, науково-технічної та іншої документації (ліцензійний договір, авторський договір, патент тощо), підписується головою та членами комісії, особою, відповідальною за прийняття для використання об'єкта права інтелектуальної власності. В акті обов'язково зазначаються: а) найменування та номер документа, що підтверджує майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності; 2) дата виникнення права; 3) власник об'єкта права інтелектуальної власності; 4) правові умови введення об'єкта права інтелектуальної власності в господарський оборот; 5) документ, який підтверджує вартість об'єкта права інтелектуальної власності. Крім цього також наводиться характеристика такого об'єкта, яка містить докладний його опис і порядок використання, особливості і переваги, основні якісні та кількісні показники. При оформленні акту вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, який застосовується для оформлення вибуття таких об'єктів при їх списанні (ліквідації), акт складається у двох примірниках призначеною наказом комісією, й у ньому зазначаються причини вибуття (закінчення строку дії: майнових прав інтелектуальної власності, договору на використання майнових прав інтелектуальної власності, зберігання інформації щодо об'єктів права інтелектуальної власності як комерційної таємниці, ліцензійного договору; дострокове припинення ліцензійного договору тощо), та залишкова вартість об'єкта права інтелектуальної власності, яка визначається за даними бухгалтерського обліку на останнє число місяця вибуття такого об'єкта як різниця між первісною вартістю і сумою нарахованої амортизації за період корисного використання [6].

Згідно з пунктами 1 та 2 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 року, цей національний стандарт є обов'язковим для застосування суб'єктами оціночної діяльності під час проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності, а також особами, які здійснюють відповідно до законодавства рецензування звітів про оцінку. Стандарт може застосовуватись для визначення розміру збитків, завданих у зв'язку з неправомірним використанням об'єктів права інтелектуальної власності. Об'єктами оцінки, відповідно до цього Стандарту, є майнові права інтелектуальної власності, які належать до об'єктів у нематеріальній формі [7]. Для

проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання застосовується Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності, затверджена наказом Фонду державного майна України від 25 червня 2008 року [8].

Отже, правове регулювання обліку об'єктів права інтелектуальної власності у господарській діяльності у нашій державі здійснено достатньо повно за допомогою нормативно-правових актів різного рівня – від законів, постанов вищого органу державної виконавчої влади, до наказів міністерств та відомств, у сферу діяльності яких входить вирішення питань регулювання обліку та фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року № 3687-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.
5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» від 18 жовтня 1999 року № 242 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 44. – Ст. 229.
6. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» від 22 листопада 2004 року № 732 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3301.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» від 3 жовтня 2007 року № 1185 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – Ст. 2792.
8. Наказ Фонду державного майна України «Про затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності» від 25 червня 2008 року № 740 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 60. – Ст. 2042.

Захист права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ ПІДВІДОМЧОСТІ СПОРІВ У СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Бенедисюк Ігор Михайлович,

здобувач

Київського університету права

Національної академії наук України

Забезпечення ефективного судочинства у справах, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності, – одна із найважливіших умов членства у СОТ. На сьогодні економічні санкції за невиконання цієї умови тричі застосовувалися до країн-членів, таких як Данія, Ірландія, Греція. Тому і Україні, яка стала членом цієї впливової організації із 2008 року, необхідно замислюватися над цими питаннями, оскільки членство у СОТ не є панацеєю для розвитку економіки, а лише надає можливість для застосування яких слід мати певні внутрішні механізми, зокрема правові.

Адже для оцінки ефективності діяльності судової системи, незважаючи на сферу захисту порушених прав (насамперед права на об'єкти інтелектуальної власності), головними критеріями є доступність суду, справедливість та швидкість судового розгляду. Однак, зважаючи на поточний стан правосуддя у сфері інтелектуальної власності, слід констатувати, що існуюча в Україні судова система не забезпечує ефективний захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Основною причиною такої ситуації є те, що розгляд справ, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, чинним законодавством віднесено до компетенції судів різної юрисдикції. Зокрема, на сьогодні такі спори розглядаються не лише судами загальної юрисдикції, але й адміністративними та господарськими судами. Якщо проблем із визначенням підвідомчості цих спорів між господарськими судами та судами загальної юрисдикції майже не виникає (оскільки головним критерієм тут виступає суб'єктний склад сторін), то із визначенням підвідомчості спорів між господарськими та адміністративними судами така проблема існує. Відтак, питання

розмежування компетенції господарських і адміністративних судів щодо розгляду справ у спорах, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності за участю Державної служби інтелектуальної власності України (далі – Служба), зокрема справ про визнання недійсними свідоцтв України на знаки для товарів і послуг та патентів на об'єкти права промислової власності, є вкрай актуальним.

Як свідчить практика, адміністративними судами здійснюється спроба віднести такі спори виключно до їх юрисдикції у зв'язку із участю у таких справах названої Служби як органу державної влади. Проте відносини щодо захисту права інтелектуальної власності, зокрема й відносини, пов'язані з визнанням недійсними правоохоронних документів, мають цивільний за своєю правовою природою характер і врегульовані нормами Цивільного кодексу України. Зазначені відносини не засновані на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій стороні, хоча їх учасниками є державний орган, що має повноваження видавати ці документи. Суттю таких правовідносин є спір про право на той чи інший об'єкт інтелектуальної власності, а Служба у цьому спорі відіграє роль статиста, реєстратора, який певним чином проводить реєстраційну процедуру та зобов'язаний її змінити за рішенням суду. Відповідно, під час визначення предмету судочинства підміняються поняття приватних та публічних інтересів, інтересів суб'єктів господарювання (не залежно від форм власності) та інтересів держави. І диспозитивні за своїм змістом відносини, побудовані на рівності сторін, які існують стосовно прав інтелектуальної власності між їх суб'єктами, у процесі спору штучно перетворюються в публічні, в яких вихідним є принцип імперативного регулювання.

Таким чином, на наш погляд, немає жодних підстав для розгляду адміністративними судами справ у спорах, предметом яких є захист прав інтелектуальної власності, зокрема й справ за участю органу виконавчої влади про визнання недійсними правоохоронних документів. Проте і сьогодні такі спори розглядаються як адміністративними, так і господарськими та загальними судами. Така ситуація призводить до відсутності єдиного підходу різних судів до тлумачення законодавства з інтелектуальної власності та створює різну правозастосовну практику.

Попри це, лише господарські суди мають довготривалий досвід розгляду справ цієї категорії. Майже десять років господарські суди мали можливість користуватися напрацьованими ВГСУ Рекомендаціями «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 10.06.2004

№ 04-5/1107 з відповідними змінами та доповненнями та Рекомендаціями «Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності» від 29.03.2005 № 04-5/76. Оновлені відповідно до сучасної економічної ситуації та поточного стану правового регулювання ці положення знайшли своє відбиття у прийнятих постановках Пленуму ВГСУ «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12 [1] та «Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності» від 23.03.2012 р. № 5 [2]. Зазначені документи вже тривалий час допомагають суддям однаково та правильно застосовувати норми матеріального та процесуального права. Лише у господарських судах справи цієї категорії розглядаються найбільш професійно та оперативно, що визнається навіть практикуючими юристами.

Проте, навіть якщо не зачіпати питання правового регулювання підвідомчості, а лише розглянути його із точки зору доцільності (а як ми вже говорили для більшості підприємців важливі не нюанси законодавства, а результативний захист його прав), слід зазначити, що саме у господарських судах на сьогодні зосереджені найбільш підготовлені у професійному відношенні судді. Цьому сприяло не лише запровадження у 2001 році спеціалізація суддів зі створенням відповідних палат, але і належне навчання цих суддів у спеціалізованому навчальному закладі та система підвищення кваліфікації суддів з залученням насамперед спеціалістів ДДІВ та міжнародних спеціалістів. Зокрема, у складі Вищого господарського суду України у 2001 році було створено судову палату з розгляду справ у господарських спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Такі палати було створено і в апеляційних господарських судах, а серед суддів місцевих господарських суддів було впроваджено спеціалізацію у сфері права інтелектуальної власності. Сприяло підвищенню ефективності судового захисту прав у сфері інтелектуальної власності також навчання та підвищення кваліфікації суддів.

Важливими є заходи, що проводяться Вищим господарським судом України для підвищення ефективності судового захисту прав у відповідній сфері. Так, протягом багатьох років спільно з Держдепартаментом проводилися семінари з питань судового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Також вивчається практика участі Служби у розгляді справ зі спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Проводяться засідання секції

процесуального законодавства і законодавства про інтелектуальну власність Науково-консультативної ради при Вишому господарському суді України.

Ні для кого не секрет, що справи, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, є досить складними та мають свою специфіку. Більшість цих справ розглядається з застосуванням норм міжнародного права та за участю іноземних суб'єктів господарської діяльності. Справедливий, своєчасний та неупереджений їх розгляд впливає як на авторитет судової системи, так і на авторитет країни та свідчить про рівень правових знань. Недарма спори у сфері інтелектуальної власності називають «вищою математикою у праві» [3, с. 72]. Тому для забезпечення правильного та справедливого їх розгляду необхідний комплекс спеціальних правових та технічних знань, особлива юридична підготовка. Звичайної ж кваліфікації суддів судів всіх рівнів та юрисдикцій з питань захисту інтелектуальної власності явно недостатньо. Тому впровадження лише спеціалізації суддів для розгляду справ цієї категорії не призведе до очікуваних результатів. Лише комплексний підхід із вирішенням питань підсудності, подальшого вдосконалення та гармонізації законодавства, створення єдиної системи розгляду спорів цієї категорії може з часом дати належний результат.

Тому з огляду на неможливість, насамперед фінансову, для створення патентного суду України, найбільш логічним був би крок у цьому напрямку який би передбачав як перший етап – передачу усіх спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, до господарських судів.

Адже передача цієї категорії спорів до господарських судів створить принцип єдиного вікна, який унеможливить процесуальні диверсії з передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності від юридичних до фізичних осіб і навпаки з метою умовної зміни підсудності спору для затягування його розгляду та сприятиме ефективному їх захисту, надасть можливість ефективно та однаково застосовувати законодавство та створити передумови які б дозволили у майбутньому створити патентний суд.

Список використаних джерел:

1. Постанова Пленуму Вишого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12 5 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

2. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності» від 23.03.2012 р. № 5 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005600-12>
3. Міжнародне приватне право : навч. посіб. / За ред. С. Г. Кузьменка. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 316 с.

ОЛІМПІЙСЬКА СИМВОЛІКА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ)

Василенко Віталій Іванович,

*викладач Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Реалізація прав на встановлення обмежень оборотоздатності об'єктів права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), виключні права які державі не належать, проявляється у попередженні та забороні незаконного використання яким би то не було чином олімпійської символіки. Держава, не маючи виключних прав на ОПІВ цього виду і не використовуючи їх, зі свого боку зобов'язана захищати їх від несанкціонованого використання та попереджувати його. Підставою такого зобов'язання є норми багатостороннього міжнародного договору. Олімпійська символіка є засобом індивідуалізації, виключні права та особливий правовий статус якої встановлені нормами міжнародного права. Держава, визнавши Міжнародний олімпійський комітет як правовласника, прийняла на себе обов'язок із охорони та захисту прав на олімпійську символіку [1, 24].

У зв'язку з проведенням у 2014 році зимових Олімпійських ігор на території Російської Федерації (далі - РФ) та затвердженням Кабінетом Міністрів України Розпорядження про «Деякі питання підготовки до реалізації національного проекту «Олімпійська надія - 2022» – створення спортивно-туристичної інфраструктури» питання охорони та захисту олімпійської символіки є досить актуальним.

Відповідно до Олімпійської хартії, яка встановлює основні правила організації Олімпійських ігор і є одночасно статутом Міжнародного Олімпійського комітету, поняття олімпійської символіки включає в себе не тільки описаний Найробським договором Олімпійський символ,

але і олімпійський прапор, який містить зображення Олімпійського символу, олімпійський девіз «Citius - Altius - Fortius», олімпійський гімн, автором якого є Спіро Самара, олімпійський вогонь і олімпійські факели, а також будь-які позначення, не тільки візуальні, а й звукові, що мають відношення до Олімпійських ігор та олімпійського руху [2].

Однак на відміну від Олімпійського символу ці об'єкти не мають міжнародно-правової охорони. Олімпійська хартія як документ неурядової організації не є джерелом міжнародного права. Обов'язок забезпечити правовий захист олімпійської символіки бере на себе країна, на території якої будуть проводитися чергові Олімпійські ігри. Такий обов'язок встановлюється відповідно до укладеного з Міжнародним Олімпійським комітетом договором про організацію та проведення ігор (Contrat ville hote) безпосередньо після вибору міста – «господаря» цих ігор.

Режим охорони цих об'єктів у різних країнах має свої особливості, зумовлені як специфічними рисами національної правової системи, так і тими діями, які вчиняються Національним Олімпійським комітетом та самою державою для виконання зазначеного обов'язку [3]. Так, відповідно до закону РФ від 1 грудня 2007 року № 310-ФЗ «Про організацію і про проведення XXII Олімпійських зимових ігор і XI Параолімпійських зимових ігор 2014 року в місті Сочі, розвитку міста Сочі як гірськокліматичного курорту і внесення змін в окремі законодавчі акти Російської Федерації», у статтях 7 і 8 встановлені обмеження на використання олімпійської символіки.

Відповідно до ст. 8 зазначеного закону, визнаються недобросовісною конкуренцією дії, що спричиняють наслідки, передбачені антимонопольним законодавством РФ:

- продаж, обмін або інше введення в обіг товару, якщо при цьому незаконно використовувалися олімпійська або паралімпійська символіка;

- введення в оману, у тому числі створення помилкового уявлення про причетність виробника товару, рекламодавця до Олімпійських або Паралімпійських ігор [4].

Використання олімпійської символіки для позначення товарів, робіт, послуг допускається лише за умови укладення договору, що надає таке право, з некомерційною організацією «Оргкомітет «Сочі 2014» або Міжнародним Олімпійським комітетом. Таким договором, відповідно до правил, зазначених в Олімпійській хартії, особі, що надає

грошові кошти або допомогу в іншій формі для сприяння в організації та проведенні Олімпійських ігор, розвитку олімпійського руху, надається на встановлений термін і у встановленому обсязі право на використання окремих елементів олімпійської символіки. Символіка може використовуватися тільки таким чином, щоб це не суперечило принципам і цілям олімпійського руху. Так, Міжнародний Олімпійський комітет не допускає такого використання, яким може бути створена якась асоціація олімпійської символіки з тютюновою чи алкогольною продукцією, або іншою продукцією, якщо така асоціація може суперечити або бути визнана невідповідною місії Міжнародного Олімпійського комітету або духу Олімпійського руху.

Як впливає зі статті 8 зазначеного Закону, російський законодавець обрав основним способом переслідування незаконного використання олімпійської символіки визнання такого актом недобросовісної конкуренції. В такому випадку використання лише законодавства про конкуренцію, яке забезпечує захист олімпійської символіки, є недостатнім. Приватноправові засоби захисту залишаються незатребуваними за відсутності особи, чи її інтереси будуть порушені, та від кого буде виходити ініціатива їх застосування. Олімпійські ж організації, такі як організаційний комітет Олімпійських ігор, Національний Олімпійський комітет, Міжнародний Олімпійський комітет, не є учасниками товарного ринку, в силу свого статуту та мети їх діяльності [5].

Зазначена проблема не може бути з тих же самих причин подолана за допомогою реєстрації олімпійської символіки як товарних знаків, власником прав на які будуть зазначені олімпійські органи. Така, реєстрація якщо і необхідна останнім для забезпечення можливості залучення партнерів для проведення Олімпійських ігор та передачі їм як зустрічного права на використання зареєстрованих товарних знаків за ліцензійними договорами, недостатня для ефективного захисту самої олімпійської символіки.

Істотне розходження олімпійської символіки і засобів індивідуалізації товарів і послуг виявляються і при розгляді питання про встановлення меж їх захисту, зокрема, про те, в якому випадку необхідно припиняти використання схожих із ними позначень.

Так, саме правова природа охорони товарних знаків визначає, що подібне позначення не може використовуватися без згоди власника прав на товарний знак який співставляється, тільки у випадку схожості

до ступеня змішування, тобто до ступеня, коли позначення, яке використовується, здатне породжувати у свідомості споживачів уявлення про певні властивості товару, його виробника, місця походження.

Таким чином, правова охорона та захист олімпійської символіки здійснюється як нормами міжнародного права, так і нормами національного права. Держава, визнавши Міжнародний Олімпійський Комітет, бере на себе обов'язок із правомірному використанню олімпійської символіки на своїй території. Саме тому відсутні цивільно-правові методи захисту такого виду об'єктів ПІВ. В основному таке регулювання здійснюється за допомогою адміністративно-правових методів.

Список використаних джерел:

1. Бобрышев, В. А., Права государства на объекты интеллектуальной собственности / В. А. Бобрышев. //Юрист. – 2008. – № 2. – С. 24 – 28
2. Олимпийская Хартия (с 11 февраля 2010г.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ffr-ski.ru/upload>
3. Распоряжение правительства РФ от 23.10.2010 n 1841-р о перечне мероприятий, проводимых на олимпийских объектах федерального значения, безвозмездно предоставляемых автономной некоммерческой организации «организационный комитет XXII Олимпийских зимних игр и XI Паралимпийских зимних игр 2014 года в г. Сочи» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawmix.ru/expertlaw/4699/>
4. Федеральный закон Российской Федерации от 1 декабря 2007 г. № 310-ФЗ «Об организации и о проведении XXII Олимпийских зимних игр и XI Паралимпийских зимних игр 2014 года в городе Сочи, развитии города Сочи как горноклиматического курорта и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2007/12/05/sochi-dok.html>
5. Нюняев В.О. Правовая охрана олимпийской символики и применение ответственности за недобросовестную конкуренцию // Конкурентное право. -М.: Юрист, 2011, No 1. -С. 28-32 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sc-consulting.ru/sites/default/files/articles/>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Каштальян Анастасія Юріївна,

магістрантка

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Зміни, що відбуваються в економічній сфері, зумовлюють необхідність розробки та впровадження адекватних правових механізмів регулювання відносин, пов'язаних із використанням та захистом прав на географічні зазначення. Незважаючи на те, що географічне зазначення є досить цінним та унікальним об'єктом права інтелектуальної власності, відомо, що й сьогодні на українському ринку існують підробки товарів, маркування яких включають відомі назви географічних об'єктів [1, 2].

Географічне зазначення як засіб ідентифікації товарів, захисту від недобросовісної конкуренції бере свій початок від Паризької конвенції про охорону промислової власності, положення якої встановлюють спеціальний режим захисту від використання продуктів, які мають «неправильні, прямі чи непрямі зазначення походження». Так, зокрема, у ст. 9 Паризької конвенції вказано, що на такі продукти може бути «накладено арешт при ввезенні до тих країн Союзу, в яких цей знак чи фірмове найменування мають право на законну охорону» [2].

Ряд концептуальних питань у частині охорони та захисту географічних зазначень закріплено також у Мадридській угоді стосовно припинення неправдивих або таких, що вводять оману, зазначень походження товарів та Лісабонській угоді про захист зазначень місць походження виробів та їх міжнародної реєстрації 1958 р.

Основою міжнародного права у сфері охорони та захисту географічних зазначень стала Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності. Вона діє у межах Світової організації торгівлі та поширюється на товари, які походять з території країн-учасниць Угоди [3].

Правовий захист відносин, пов'язаних із використанням географічного зазначення походження товарів в Україні забезпечується чинним Цивільним кодексом України [4] (Глава 45 «Право на географічне зазначення походження товарів») та спеціальним Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 19.06.1999 р. [5]. Окремі питання цього об'єкту права інтелектуальної

власності регулюються Господарським кодексом України від 16.01.2003 року [6], Законами України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. [7] та «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 року [8]. Крім цього, Україна приєдналася до ряду міжнародних угод, пов'язаних із правовою охороною та захистом об'єктів права інтелектуальної власності, які стали частиною національного законодавства.

Проте зазначені нормативно-правові акти негармонізовані між собою. Крім того, норми існуючого законодавства до цих пір не приведені у відповідність до міжнародних правових актів. Так, у Цивільному кодексі України вживається термін «географічне зазначення», Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» – користуються терміном «зазначення походження товарів». Не всі положення вітчизняного законодавства в частині географічних зазначень походження товарів співпадають із нормами міжнародних угод. Так, наприклад, за Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» певні якості, репутація та інші характеристики повинні бути зумовлені в основному географічним середовищем місця його походження. Водночас відповідно до ст. 22(1) Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності, якість товару, репутація або ж інші характеристики повинні значною мірою пов'язуватись з місцем походження товару.

Зіставлення цих положень свідчить, що Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності послаблює вимоги до такого зв'язку на відміну від українського законодавства, оскільки запровадження зв'язку між географічним середовищем місця походження товару та його особливостями є досить проблематичним [9, 105].

Крім того, слід зазначити, для забезпечення ефективного захисту окремі країни приділяють значну увагу географічним зазначенням для вин та спиртних напоїв. Наприклад, Франція приділяє чимало зусиль для охорони та захисту географічних зазначень двох груп товарів: вина та коньяку. Ця країна укладає двосторонні угоди, веде постійну боротьбу проти неправомірного використання французьких географічних зазначень виробниками інших країн. Так, їй вдалося виграти судові процеси стосовно неправомірного використання зазначення «Champagne» у Великій Британії, США і Канади.

Цікавим є те, що спеціальна охорона та захист географічних зазначень для вин та спиртних напоїв передбачені також Угодою про

торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності, відповідно до якої правовий захист надається з метою попередження використання географічних зазначень, що ідентифікують територіальне походження вин та спиртних напоїв, для цих видів напоїв, які в дійсності не походять з вказаного в географічному зазначенні місця, зокрема, й у випадках, коли такі географічні зазначення вживаються у перекладі або супроводжуються зазначенням справжнього місця походження, або такими поясненнями, як «вид», «тип», «стиль», «імітація» тощо. В українському законодавстві не існує спеціальних положень щодо правової охорони та захисту географічних зазначень для вин та спиртних напоїв [9, 107]. Отже, українське законодавство потребує внесення відповідних змін.

Підсумовуючи вище викладене стосовно цивільно-правового захисту географічного зазначення походження товарів, констатуємо той факт, що національне законодавство неуніфіковане відповідно до вимог Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та законодавчих актів деяких країн Європейського Союзу. Разом із тим, у Цивільному кодексі України вживається термін «географічне зазначення», а у Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» – «зазначення походження товарів». Тому, на нашу думку, доречно комплексно проаналізувати регулювання правовідносин у сфері охорони та захисту прав на географічне зазначення в Україні з метою розроблення рекомендацій щодо приведення національного законодавства в цій сфері у відповідність з основними положеннями міжнародного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Мельниченко Ю. С. Цивільно-правова охорона права на географічне зазначення в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец.: 12.00.03 / Ю.С. Мельниченко. – Харків, 2011. – 20 с.
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. (переглянута у Брюсселі 14 грудня 1900 р., у Вашингтоні 2 червня 1911 р., у Гаазі 6 листопада 1925 р., у Лондоні 2 червня 1934 р., у Лісабоні 31 жовтня 1958 р., у Стокгольмі 14 липня 1967 р., змінена 2 жовтня 1979 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.ua/law.php?id=87>.
3. Тараненко О. М. «Географічні зазначення»: проблема термінологічної неоднозначності / О. М. Тараненко // [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12tomptn.pdf>

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. – 356 с.
5. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – 267 с.
6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 436- IV. – 216 с.
7. Закон України «Про рекламу» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – 181 с.
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – 164 с.
9. Гуменний Р.В. Проблемні питання правової охорони та захисту географічних зазначень / Р.В. Гуменний // Універ. наук. записки, 2009, № 3 (31). – С. 105-108.

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ, СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Кульбашна Аліна Аліковна,

магістрантка

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Захист авторського права – це одна із найважливіших категорій теорії цивільного та цивільно-процесуального права. Під поняттям «захист авторського права» слід розуміти заходи, котрі передбачені законом із їх визнання, припинення їх порушення, застосування до правопорушників заходів юридичної відповідальності. Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [3].

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права», будь-яке розповсюдження контрафактних примірників творів (зокрема комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення є піратством [2]. Для захисту від порушень авторського права необхідно зібрати докази самого порушення авторського права. Відповідно до ч.1 ст. 57 Цивільного процесуального кодексу України, доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин,

що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [1].

Сучасний Інтернет дає свободу не тільки спілкуванню, як це було 20 років тому, а ще на багато більше. Сьогодні є можливість передавати дуже швидко величезні об'єми інформації і саме це дозволило будь-якому користувачу Інтернету отримати піратські копії літературних творів, фотографій, аудіовізуальних творів або ж будь який інший об'єкт авторського права. Такі дії є порушенням авторського права. І для захисту своїх інтересів власник авторського права може звернутися до правоохоронних органів. Однак сучасна система доказів та доказування недосконала.

Чому ж сьогодні практично не можливо довести факт порушення авторського права на певному ресурсі в Інтернеті? У частині 2 статті 65 Цивільного процесуального кодексу України передбачено одним із видів доказів магнітні, електронні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи [1]. Це означає, що якщо в законному порядку буде конфіскований сервер, на якому міститься доказ (наприклад інформація в електронному вигляді на фізичному носіїв інформації) порушення авторського права, то знайдена інформація може бути використана як доказ по цій справі. Здавалося б, що складного? Адже вже існують прецеденти успішного доказування таким шляхом. Однак, сучасні технології не стоять на місці і ми спостерігаємо відкриття нового ресурсу, що дає можливість замислитися будь-якому правозахиснику.

19 січня 2013 року був офіційно представлений ресурс в Інтернеті «Megareload.se» . Звичайно, що від створення нового ресурсу в глобальній мережі Інтернет немає нічого революційного, однак на презентації ресурсу були оговорені конкретні переваги, що стосувалися захисту користувачів від переслідування з боку правовласників. Технічна реалізація така: користувач, котрий передає чи отримує інформацію, не може бути ідентифікований, оскільки з'єднання із сервером даних є зашифрованим і сучасними засобами не може бути розшифроване. На цьому презентація не була закінчена. Головним ключовим моментом була реалізація шифрування інформації з боку клієнта. Це означає, що інформація ще до передавання на сервер шифрується на комп'ютері клієнта та передається в зашифрованому вигляді. Тобто, на серверах ресурсу «Megareload.se» зберігаються лише зашифровані файли, котрі належать невідомо кому і що в них також не відомо. При конфіскації цього сервера, правоохоронні органи

отримають лише частину даних в зашифрованому вигляді. Ця технічна реалізація робить неможливим захист авторського права, оскільки технічно неможливо на сервері знайти навіть зачіпку порушення права інтелектуальної власності [4].

Зважаючи на вище сказане, можна вказати на такі мінуси від технологічного рішення: неможливість технічного фіксування здійсненого правопорушення; не можливе контролювання потоків даних. Потрібно вказати і на плюси такого рішення: новітня розробка та вдосконалення технологій; захист персональних даних користувачів; захист інформаційної власності користувачів.

Окрім технічного рішення було прийнято рішення про розміщення ресурсу в доменній зоні «.se», що належить Швейцарії. Ця країна захищає користувачів Інтернету та їх персональні дані. До персональних даних було віднесено і IP адресу користувача та заборонили її відстежувати, зберігати та іншим чином використовувати без дозволу самої особи [5]. Пізніше Швейцарія пішла на ще радикальніші дії: судом було визнано законним скачування та використання піратського контенту, оскільки змінилися реалії та збитків власники авторського права практично не мають. Було встановлено, що користувачі, котрі використовували піратський контент, все одно купували ліцензійні версії. Тому суд прийняв рішення про те, що піратство носить додатковий характер та не впливає на продаж об'єктів авторського права [6].

Автор статті вважає, що такі технічні досягнення можуть бути використані не лише для порушення авторських прав. У матеріальному плані держава гарантує захист власності та захист персональних даних, однак нині держава не може гарантувати ті самі права в глобальній мережі Інтернет. Ми вже маємо приклад державного втручання в Інтернет. Ця ініціатива закінчилася тотальним контролем та повною цензурою у Китаї [7]. На нашу думку, Інтернет має бути вільним від державного примусу і має стати саморегульованим, коли самі користувачі Інтернету будуть приймати рішення про те, які інформаційні ресурси будуть працювати, а які – ні та будуть вирішувати чи блокувати певну інформацію чи ні. Саме цей підхід зможе зупини розповсюдження не тільки піратської інформації, а й іншої – небезпечної та антиморальної. На нашу думку, демократичний підхід у регулюванні мережі Інтернет стане найбільш оптимальним засобом для захисту права інтелектуальної власності. В такому разі ми побачимо абсолютно

нові способи доказування при використанні мережі Інтернет. Можливо, вони також будуть технічно революційними.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – ст. 492.
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» // Відомості Верховної Ради України. – 1994 – № 13. – ст. 64.
3. Право інтелектуальної власності : Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / [О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.]; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
4. MegaReload.se – первое файловое хранилище, использующее шифрование на стороне клиента /[електронний ресурс]:Режим доступу: <http://habrahabr.ru/post/166229/>
5. IP address-tracing software breached data protection law / [електронний ресурс]:Режим доступу: http://www.theregister.co.uk/2010/09/13/ip_address_trace_ruling/
6. Авторское право в Интернете: швейцарский опыт / [електронний ресурс]:Режим доступу: <http://mediascope.ru/node/1237>
7. Интернет-цензура в Китайской Народной Республике / [електронний ресурс]:Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Интернет-цензура_в_Китайской_Народной_Республике

КОНФЛІКТ ПУБЛІЧНИХ І ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МІЖ КРАЇНАМИ США ТА АНТІГУА І БАРБУДА

Кульбашний Андрій Анатолійович,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Цивільне законодавство будується на загальних принципах справедливості. Саме тому завдана шкода має бути відшкодована [1, ст. 3]. З позицій природного права справедливість - це застосування моральних вимог як вимог правових до актів цивільного законодавства, це поняття про належне, яке відповідає розумінню сутності людини і її прав. Дуже часто справедливість розуміють як рівність пропорцій, або як концепцію пропорційності обраних засобів поставленій меті. Справедливість є

конкретною та універсальною за сферами використання категорією, що адекватно може бути реалізована через невичерпну багатоманітність правозастосовної діяльності і захищається судом, коли несправедливість стає нестерпною. В різних сферах приватно-правової діяльності справедливість має різний зміст. Спроби сформулювати універсальне визначення справедливості страждають їх надмірною загальністю [2]. Що ж відбувається, коли публічні та привітні інтереси перетинаються та виникає конфлікт інтересів?

У 1995 р. США обмежили доступ користувачів Інтернету в США до інтернет-ресурсів держави Антігуа і Барбуда. Обмеження стосувалося лише азартних ігор. Острови Антігуа і Барбуда є величезними центрами онлайн - ігор, в яких задіяно більше 5% населення країни. Це обмеження порушувало принцип вільної торгівлі країн учасниць Світової організації торгівлі. Тобто, користувачі Інтернету в США не повинні бути обмежені в доступі до ресурсів країни Антігуа і Барбуда. Ця країна звернулася до СОТ для врегулювання конфлікту. Однак врегулювати конфлікт не вдалося [8]. Після цього у 2003 р. було подано позов проти США щодо обмежень у доступі до ринку США в мережі Інтернет. Позов було задоволено, у резолюції йшлося, що США не повинні перешкоджати вільному доступу до ринку США країні Антігуа і Барбуда та було визначено компенсацію збитків, що становили 3.44 млрд. доларів США за кожен рік обмежень з боку США. Останні ж відмовилися відкривати доступ до свого ринку ресурсам країни Антігуа і Барбуда [7].

У 2007 р. СОТ було прийнято рішення про часткову компенсацію збитків шляхом використання інтелектуальної власності США на суму не більше 21 млн доларів США на рік [3]. Таким чином СОТ надала право країні Антігуа і Барбуда легально використовувати інтелектуальну власність без сплати відрахувань їх власникам в США у розмірі до 21 млн доларів США. Практично це означало, що Антігуа і Барбуда мають право порушувати законодавство США про інтелектуальну власність.

Компенсація ризиків від завданих збитків у 3.44 млрд. доларів США, однак є дуже суттєвою формою компенсації: право однієї країни (у нашому випадку Антігуа і Барбуда) порушувати право іншої країни. Це право обмежене, однак дозволяє розповсюджувати копії медіа-контенту та новітні розробки патентного права [4]. На нашу думку, такий інструмент впливу є дуже суттєвим, оскільки власники інтелектуальної власності в майбутньому зможуть звернутися до США з позовом про відшкодування збитків, завданих незаконним в США

використанням інтелектуальної власності. Більше того, у різних країнах світу інтелектуальна власність може коштувати по-різному.

Країна Антігуа і Барбуда може вказати вартість певного об'єкту права інтелектуальної власності у 5 000 доларів США, тоді як у США цей об'єкт права інтелектуальної власності буде коштувати 50 млн доларів США. Такий вид компенсації був альтернативним. Основним видом компенсації було відшкодувати 3.44 млрд доларів США протягом року, однак Вашингтон проігнорував цю резолюцію і в дію вступило відшкодування шляхом використання об'єктів права інтелектуальної власності. США лише надіслали офіційного листа попередження, в якому зазначалося, що такий вид компенсації може підірвати взаємовідносини двох країн, зокрема інвестиції в країну [4].

Зрозуміло, що такий підхід є зручним для процвітання «легалізованого піратства». Однак, яким чином така маленька країна як Антігуа і Барбуда може змусити США піти на переговори та виплатити компенсацію? Рішення було прийняте самою країною: створити ресурс, на якому будуть реалізовувати легально об'єкт права інтелектуальної власності США. У січні 2013 р. Антігуа і Барбуда схвалили медіа наповнення сайту [5]. Такі кроки є вимушеними, оскільки кожного року країна втрачає величезні кошти через недобросовісне дотримання договору СОТ про свободу ринків.

Станом на кінець 2012 р. ринок онлайн-ігор оцінюється в 15,5 млрд. доларів США. Більше 40% всіх гравців онлайн-ігор проживають у США [5]. Зрозуміло, що обмеження є суттєвими, особливо, якщо оцінити економіку країни Антігуа і Барбуди. У цьому питанні також є важливий економічний інтерес США. У 48 штатах дозволені азартні ігри, а вартість цього ринку складає 70 млрд. доларів США [6]. Тому, на нашу думку, позбавлятися хоча б частини цього ринку США не планує. В цьому контексті зрозуміла «турбота» США про заборону онлайн-азартних ігор.

СОТ прийняло історичне рішення, яким була передбачена компенсація, котра досі не застосовувалась. У такий спосіб було започатковано прецедент у праві інтелектуальної власності. Можливість використовувати інтелектуальну власність іншої країни, на нашу думку, не є вдалим прикладом. Якщо санкція застосовується до країни, то чому іншій країні надається право використовувати власність фізичних та юридичних осіб країни? Цей підхід є несправедливим, тому що захист інтелектуальної власності спрямований на стимулювання розробки нового, для розвитку науки, для розвитку культури. Реально США відмовилися компенсувати збитки через хибну політику. Від цього,

збитків зазнають самі виробники медіа продукції та інших об'єктів права інтелектуальної власності, а держава отримує збитки лише в зменшенні податків та якщо власники інтелектуальної власності звернуться по захист від розповсюдження їхньої власності незаконним шляхом.

На наш погляд, СОТ потрібно змінювати принципи впливу на країни учасниці, адже, якщо СОТ не змогли стягнути борг із США та надали безпрецедентне право на використання інтелектуальної власності іншої країни, то система впливу досить не розвинена та базується на добровільних засадах. У такій організації не повинно бути таких недоліків та потрібно негайно змінювати основу впливу на інші країни.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С., Луць В.В. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — Том 1. 1088 с.
3. W.T.O. Sanctions Against U.S. Are Urged By THE ASSOCIATED PRESS June 20 2007 / [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2007/06/21/business/worldbusiness/21gamble.html?fta=y>
4. In Trade Ruling, Antigua Wins a Right to Piracy By JAMES KANTER and GARY RIVLIN The New York Times Date: Dec 22, 2007 / [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2007/12/22/business/worldbusiness/22gambling.html>
5. Antigua Government Set to Launch "Pirate" Website To Punish United States / [електронний ресурс]: Режим доступу: <https://torrentfreak.com/antigua-government-set-to-launch-pirate-website-to-punish-united-states-130124/>
6. Индустрия азарта развивает города и уничтожает бизнесы / [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.nalogi.net/put2.htm?id=54&categors=0vPw6Ofs4PLo6uA#>
7. W.T.O. Panel Will Investigate U.S. Limits on Online Gambling July 20, 2006 / [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2006/07/20/business/worldbusiness/20gamble.html?fta=y#>
8. Антигуа и Барбуда: страна, которая не платит лицензионных отчислений в США / [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://habrahabr.ru/post/167055/>

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Парамонова Ольга Сергіївна,

старший викладач

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького;

Вісітасва Руміса Бесланівна,

студентка Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Як відомо, соціальна цінність права полягає у тому, що воно, втілюючи загальну, групову та індивідуальну волю (інтерес) учасників суспільних відносин, сприяє розвитку тих відносин, у яких зацікавлені як окремі індивіди, так і суспільство загалом. Воно вносить стабільність і порядок у ці відносини. У цивілізованому суспільстві немає більш ефективної системи соціальних норм, яка змогла б забезпечити доцільне регулювання економічних, державно-політичних, організаційних та інших відносин, реалізуючи при цьому демократичні, духовні та моральні цінності. Забезпечуючи простір для упорядкованої свободи і активності, право служить чинником соціального прогресу.

Зміни соціально-політичних орієнтирів, що відбуваються в державі в останні роки, утвердження принципів верховенства права, прагнення України до гармонізації її національного законодавства із законодавством Європейського Союзу надають особливої актуальності питанням соціальної справедливості та подальшої гуманізації кримінального законодавства. Зарубіжний досвід, накопичений у боротьбі зі злочинністю, свідчить, що у новітніх умовах принципи справедливості та гуманізму все істотніше впливають на стратегію кримінальної політики більшості демократичних держав.

Кримінально-правова наука до поняття справедливості включає вимоги щодо відповідності між діянням і наслідком, тобто між злочином і покаранням.

Кримінально-правовий зміст принципу справедливості полягає в тому, що покарання чи інший засіб кримінально-правового впливу, застосований до особи злочинця, повинні бути справедливими, тобто відповідати тяжкості злочину, конкретним обставинам вчинення злочину і рисам особистості злочинця. Водночас певні діяння, що передбачені Кримінальний кодекс України (далі – КК України, КК), не

мають такого ступеня суспільної небезпеки, щоб внаслідок їх вчинення суттєво обмежувати права і свободи людини і громадянина.

Тому, досліджуючи зміст принципу гуманізму кримінального закону, С.Семенов виділяє два аспекти його прояву. З одного боку, кримінальне законодавство насамперед забезпечує безпеку громадян від злочинних посягань, тобто виконує охоронну функцію. З іншого, заходи кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила злочин, тобто покарання, не можуть мати за мету завдання фізичних страждань чи приниження людської гідності [1, 15]. Іншими словами, принцип гуманізму кримінального закону має дві взаємоповнюючі сторони: гуманізм відносно людей та суспільства загалом, що виявляється у забезпеченні охорони прав і свобод людини від злочинних посягань; гуманізм щодо особи, яка вчинила злочин. Проте, принцип гуманізму не повинен домінувати над іншими принципами кримінального права, насамперед – над принципом справедливості, а тенденція гуманізації законодавства не повинна суперечити концепції пріоритетної охорони прав і свобод людини та громадянина.

Варто зауважити, що забезпечення рівноваги між цими умовними шальками терезів гуманізму та справедливості є однією з гарантій ефективності кримінально-правових норм. Порушення такого балансу буде свідчити або про карально-репресивну спрямованість кримінального права, що може сприяти встановленню антидемократичних, авторитарних режимів, або навпаки про надмірну лібералізацію кримінальної відповідальності, результатом якої може стати зростання загального рівня злочинності [2, 406].

Досліджуючи стан дотримання принципу гуманізму при прийнятті нового Кримінального Кодексу України (далі КК України), А. Гель, А. Мацько та інші автори зауважують, що новий КК України в аспекті найсуворішого покарання позбавлення волі не став гуманнішим (у КК УРСР 1960 р. цей вид покарання складав 24,9% санкцій, а у КК України 2001 р. – 72,6%), до того ж зумовив зростання навантаження на бюджет [3, 24].

Вищезазначене стосується і норм чинного Кримінального кодексу щодо відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, а саме ст.ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав» і 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію» КК України [4]. В основних складах цих статей, крім інших альтернативних покарань, передбачене покарання у вигляді позбавлення волі до 2-х років. Оскільки одним із важливих принципів призначення покарання є принцип економії засобів державного

примусу, то однією з реальних альтернатив позбавлення волі можна назвати застосування штрафу. На нашу думку, враховуючи позитивний досвід держави у скасуванні позбавлення волі як виду покарання за злочини у сфері господарської діяльності, варто в згаданих статтях скасувати такий вид покарання.

У багатьох сучасних державах штраф належить основне місце у загальній структурі покарань. Переваги штрафу як кримінального покарання безсумнівні. Він є джерелом поповнення державного бюджету і не вимагає видатків на його виконання. Однак, попри це, штраф є доволі суворим покаранням, яке дозволяє ефективно досягнути реалізації інших принципів та мети кримінального покарання [5, 281].

Злочини, передбачені ст.ст. 176 і 177 КК, є злочинами невеликої тяжкості, тому штраф як основне покарання у санкціях цих діянь буде відповідати основним принципам застосування заходів державного примусу: гуманності та справедливості покарання, обґрунтованості покарання, повного відшкодування завданої злочином шкоди, доцільності та ефективності покарання, особистої відповідальності за вчинення злочину та дуже важливого для держави принципу – економії засобів державного примусу.

Окрім того, важливим залишається питання про порядок обрахування і визначення розмірів штрафу. У статтях 176 та 177 цього Кодексу матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Враховуючи, що розмір шкоди у кримінальному провадженні обраховується відповідно до соціальної пільги, яка на 1 січня 2013 року становить 573, 50 грн., то кримінальна відповідальність за розглядувані суспільно небезпечні діяння настає при шкоді від 11 470 грн., що значно більше, ніж сума штрафу. Сума штрафу, що встановлена санкцією норм ч. 1 ст.ст. 176 і 177 КК, передбачена у розмірі від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає суму від 3400,00 грн. до 17 000,00 грн.

За даними Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України, у більшості випадків суди як покарання за порушення авторського права і суміжних прав застосовують до підсудних штрафи у розмірі від 3400 грн. до 8500 грн. На нашу думку, обрахунок штрафу за неоподатковуваним доходом громадян, який складає 17 грн., через невідворотні інфляційні процеси в державі є застарілим.

Слід зазначити, що кримінальне законодавство більшості країн СНД і країн Балтії передбачають обрахування штрафу не в абсолютних

грошових одиницях, а у мінімальних розмірах заробітної плати (КК Республіки Білорусь, КК Латвійської республіки, КК Таджикистану, КК Узбекистану та ін.), в денних заробітних платах (КК Грузії), в місячних розрахункових показниках (КК Казахстану). І обрахування розміру штрафу залежно від розміру мінімальної заробітної плати є найбільш прийнятним, оскільки не залежить від рівня інфляції і його розмір має бути співрозмірним з розміром збитків, яких засуджений завдає потерпілому [5, 283].

При встановленні санкцій за злочини, що посягають на право інтелектуальної власності, потрібно відмовитися від стягнення штрафу у відповідних розмірах неоподаткованого мінімуму доходів громадян і запровадити стягнення штрафів у відповідних розмірах мінімальної заробітної плати. Вбачається, що такі зміни слугуватимуть втіленню у законодавство принципу соціальної справедливості.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що запропоновані зміни щодо реалізації заходів державного примусу за вчинення посягання на об'єкти авторського права, суміжних прав і промислової власності сприятимуть утвердженню принципів соціальної справедливості та гуманізації кримінального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Семенов С. Гуманність нового уголовного закона / С.Семенов // Законность. – 2002. – № 1. – С.15-17.
2. Попович В., Дацюк В. Гуманізація кримінального законодавства України: проблеми, виклики та загрози / В. Попович, В. Дацюк // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 56. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – С. 405 – 410.
3. Гель А. Кримінальний кодекс України та його роль в реалізації правової політики держави / А. Гель, Т. Ігнатенко, А. Мацько, О. Нагорний // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. – № 2. – С. 23-27.
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р., № 2341-III. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
5. Гордієнко В. Особливості призначення кримінального покарання за вчинення злочину «Доведення до банкрутства» за проектом Закону України № 9221 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності та службової діяльності» / В. Гордієнко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Випуск № 1. – 2012. – С. 279 – 285.

ЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ В МЕХАНІЗМІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Харченко Вадим Борисович,

доктор юридичних наук, доцент Харківського національного університету внутрішніх справ

Незважаючи на суттєві розбіжності в оцінюванні передумов так званого «інтелектуального піратства», більшість фахівців вказують на економічні детермінанти таких порушень. Одночасно, суттєво різняться оцінка впливу цих детермінантів на інститут права інтелектуальної власності. Одні стверджують, що зниження рівня тільки комп'ютерного піратства в Україні на 10 % дозволить забезпечити понад 2 600 додаткових робочих місць, збільшити грошовий обіг у національному секторі на 4 млрд. 700 млн. грн., а податкових надходжень до бюджету на 345 млн. грн. [7]. П. Миколок взагалі вважає, що інтелектуальне піратство руйнує економіку та індустрію високих технологій, знищує мотивацію творчої діяльності та нормальні економічні відносини в сфері інтелектуальної власності, обумовлює корупцію [6].

Інші стверджують, що дотримання прав на об'єкти права інтелектуальної власності є економічно обґрунтованим лише для високорозвинених країн. Так, В. Дудін розділяє сумніви щодо правомірності збереження інституту авторського права в існуючому вигляді. На конференції ООН з торгівлі та розвитку, у доповіді про найменш розвинені країни, відзначалося, що Угода ТРІПС СОТ перешкоджає розвитку окремих країн, а деякі її положення суперечать базовим правам людини [5]. О. Ольшанський взагалі запитує: «Де б були африканські країни та племена, якщо б під час колонізації існувало авторське право? Вони би просто були би не в змозі розплатитися за всі винаходи цивілізації» [1].

Підтвердженням такого впливу економічних важелів щодо об'єктів права інтелектуальної власності є застосування комбінованої терапії від ВІЛ/СНІДу під назвою «НААРТ» [2, 10]. Аналогічна ситуація склалася і з цінами на комп'ютерні програми. Так, на сьогодні на українському ринку вартість «Windows 7 Professional» майже на 30 % перевищує її вартість на ринку США, що не тільки не зумовлено будь-якими економічними чинниками, а й безпосередньо їм суперечить. Однак Україна як держава, що ратифікувала Угоду ТРІПС, повинна погодитися на таку невиправдану цінову політику. Одночасно,

враховуючи з економічні важелі, зниження ціни на товари для населення бідних країн і країн з середнім рівнем життя дозволило б суттєво розширити попит на товари, а як наслідок, збільшити їх виробництво, забезпечити нові робочі місця, а відповідно – отримати більші прибутки.

Зазначена стратегія широко застосовується виробниками у всьому світі. Але володільці прав на об'єкти права інтелектуальної власності, користуючись певною унікальністю свого товару (оскільки новизна є обов'язковою ознакою цих об'єктів), як правило, позбавлені конкуренції на ринку та використовують зазначений фактор для встановлення монополю високих цін. Саме для дотримання такого монополю стану ними натепер використовується інститут охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Економічні важелі володільцями прав на такі об'єкти або взагалі не використовуються, або використовуються вимушено. Так, корпорація «Microsoft» довгий час відмовлялася істотно знижувати роздрібні ціни на свої програмні продукти в Китаї, заявляючи, що не збирається конкурувати з піратами. Але на версію «Windows 7 Home Basic» вона встановила початкову ціну на рівні 399 юанів (59 дол. США), що приблизно втричі дешевше за ціну на американському ринку. Глава представництва цієї корпорації у Китаї зазначив, що впроваджені заходи допомагають боротися з піратами, хоча й не вирішують проблему повністю. Він також визнав, що маржа знизилася, але обіг такий великий, що «Microsoft» сподівається компенсувати втрату за рахунок обсягів продажу.

Канадський науковець М. Гюст взагалі зазначає, що порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності не є порушеннями у прямому сенсі цього слова [9]. На його переконання, такі дії є частиною економічного механізму, що зумовлений принципами здійснення господарської діяльності: попит породжує пропозицію. Пропонування на ринку контрафактних товарів, на його думку, завжди існувало та буде існувати у подальшому через охоплення цією діяльністю свого сегменту товарного ринку та ринку праці. Намагання ж правовими засобами надати володільцям зазначених прав щонайширшої правової охорони є проявом недобросовісної конкуренції і спробою закріпити за обмеженим колом осіб специфічні осучаснені привілеї, на шталт тих, які надавалися монархами окремим особам у середньовіччі.

Політика обмеження доступу до нових об'єктів права інтелектуальної власності й отримання завдяки цьому економічних переваг характеризує діяльність не тільки окремих монополій, а й зумовлює зовнішньоекономічний курс цілих країн. Так, оцінюючи

вплив глобалізації у сфері авторського права, Сенат США зазначив, що уніфікація законодавства про авторське право є вкрай важливою для стимулювання вільного надходження захищених творів на ринки та забезпечення використання комерційної вартості таких творів на світових ринках на користь американських володільців авторського права. На думку А. Сторі, американські законодавці, проголошуючи подібні гасла, не переймаються проблемами охорони, скажімо, досягнень національної культури Нігерії або ж Бразилії, а переслідують у цих країнах інтереси власних виробників (зокрема компанії «Microsoft» або останнього голлівудського блокбастеру) [3, с. 151]. Прикладом такого підходу, зокрема, є визнання Міжнародним Альянсом Інтелектуальної Власності нашої держави «Піратом № 1» у світі. При цьому, нікому не спадає на думку, що зазначений Альянс – The International Intellectual Property Alliance (ІІПА) – є неурядовою громадською організацією, створеною у 1984 році з метою захисту інтересів американських виробників. Не зважаючи на певні підстави таких висловлювань, їх легітимність є марною.

Характеризуючи економічні та соціальні наслідки дотримання прав на об'єкти права інтелектуальної власності, П. Драгос та Р. Майн стверджують, що такі процеси неминуче призведуть до скорочення існуючого у світі доступу до генетики, охорони здоров'я, досягнень у сільському господарстві, освіті й інформаційних технологіях, особливо для людей у бідних країнах. Глобальні права інтелектуальної власності, на їх думку, є продуктом стратегічної поведінки транснаціональних корпорацій замість демократичного діалогу, спрямованого на розвиток країн усього світу [8].

На нашу думку, виключні майнові права інтелектуальної власності великих транснаціональних корпорацій не мають нічого спільного із інтелектуальною діяльністю та творчою працею. Представники зазначених корпорацій не втомлюються стверджувати, що вони вкладають великі кошти у розвиток суспільства. Водночас, об'єкти права інтелектуальної власності, що мають творчий характер, можуть бути створені виключно окремими людьми. Але становище того самого програміста, творчою працею якого створюється інтелектуальний результат, у сучасному світі нагадує становище пролетаря на початку ХХ століття: як тільки він створює код – всі права на нього негайно ж переходять до працедавця. Одночасно, об'єкти права інтелектуальної власності, виключні майнові права які належать транснаціональним корпораціям, не містить навіть згадування про їх авторів, тобто фізичних

осіб, творчою працею яких (або якого) був створений цей творчий результат.

Важливо мати на увазі, що існування тіньового ринку практично повністю визначається соціально-економічною політикою транснаціональних монополій. Якби ці компанії не були монополістами на ринках об'єктів права інтелектуальної власності або вели більш соціально орієнтовану економічну діяльність, спрямовану на задоволення потреб максимально широких верств населення, то більшість осіб, які натепер залучені до виробництва контрафактних товарів або вимушеного порушення прав на результати творчої діяльності, було б природно «втягнуто» у виробництво легальної продукції, а проблему інтелектуального піратства було б вирішено на державному рівні в більшості країн світу [4, 43].

Таким чином, для досягнення мети економічного домінування поодинокі володільці прав, великі корпорації і навіть окремі країни використовують насамперед юридичні та політичні механізми охорони. Тому необхідно зазначити, що поки не буде створено саме економічних передумов доцільності дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності, а ринок таких об'єктів не буде врегульовано насамперед за допомогою економічної складової, досягнути суттєвих зрушень у питаннях протидії таким порушенням навряд чи реально.

Саме тому, на нашу думку, на сьогодні до авторського права та права на результати інтелектуальної творчої діяльності потрібно відносити виключно права первинного суб'єкту, тобто фізичної особи, яка своєю творчою працею створила твір, виконання або винахід. Все інше не утворює правовідносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності, а є угодою про розподіл прибутків, бізнесом, господарськими правовідносинами, що не можуть мати виключного характеру.

Список використаних джерел:

1. Авторское право стало принуждением к рабству, – эксперт [Электронный ресурс]// LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://society.lb.ua/life/2012/02/08/135778_avtorskoe_pravo_stalo_prinuzhdeniem.html (04.04.2012).
2. Валле В. Парадокси права інтелектуальної власності / В. Валле. – К. : Освіта України, 2010. – 448 с.
3. Валле В. Спадок Джеймса I та королеви Анни : охорона інтелектуальної власності у часі й просторі / В. Валле. – К. : Дух і літера, 2010. – 216 с.

4. Дворянкин О. «Песочные часы» преступной деятельности на рынке объектов интеллектуальной собственности / О. Дворянкин, А. Овчинский // ИС. Авторское право и смежные права. – 2002. – № 9. – С. 36–44.
5. Дудін В. Правові колізії «всесвітньої павутини» [Електронний ресурс] // «Юридичний вісник України»: [веб-сайт]. – 2009. – № 13. – Режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/archive/&jid=318 (04.04.2013).
6. Интеллектуальное пиратство разрушает экономику [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://society.lb.ua/life/2012/02/08/135851_intellektualnoe_piratstvo.html (03.04.2013).
7. Разработчики программного обеспечения в Украине просят о защите авторских прав [Электронный ресурс] // MAG.com.ua. : [веб-сайт]. – Режим доступа : <http://mag.com.ua/news274.htm> (03.04.2013).
8. Drahos P. Global Intellectual Property Rights: Knowledge, Access and Development [Электронный ресурс] / P. Drahos, R. Mayne // AvaxHome.RU : [веб-сайт]. – Palgrave : Oxfam, 2002. – 288 pages. – Режим доступа: <http://www.avaxhome.ws/ebooks/GlobalIntellectualPropertyRights.html> (06.02.2011).
9. Geist M. Old Copyright Law And New Technologies: Canadian Copyright Reform In The Digital Age [Электронный ресурс] // Michael Geist's Blog : [веб-сайт]. – Режим доступа : <http://www.michaelgeist.ca/content/view/791/139/> (24.04.2012).

Інтелектуальна власність в інформаційних системах, концепції інформаційного суспільства

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Вергай Юлія Юріївна,

*магістрантка Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

За останні кілька десятиліть глобальна мережа Інтернет стала чи не головним джерелом інформації в світі. Популярність цього ЗМІ полягає у поєднанні всіх інших доступних джерел інформації в одному, а також у свободі доступу до необхідної інформації. Саме ці два фактори і стали «джерелом всіх бід», пов'язаним з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності в даній сфері.

У наш час майже будь-яка творчість спрямована на одержання матеріальної винагороди. Тому виникає суперечність між споживачами та авторами. Автори, створюючи свої шедеври, прагнуть отримати з них якомога більше зиску, а споживачі, водночас, хочуть придбати їх блага за якомога нижчою ціною, або ж отримати їх безкоштовно. Однак безкоштовним буває лише сир в мишоловці.

З розвитком комп'ютерних технологій невпинно зростає кількість Інтернет-правопорушень у сфері прав інтелектуальної власності. Особливо гостро ця проблема постає на теренах вітчизняного Інтернет-простору. Ми звикли ставитися до Інтернету, як до невичерпного джерела безкоштовних благ. Тому, на перепони на нашому шляху, ми часто обурюємося. На сьогоднішній день неможливо знайти Інтернет-користувача, який би бодай раз у житті не намагався обійти технічні засоби захисту об'єктів права інтелектуальної власності. Найчастіше ми навіть не замислюємося, що, наприклад, безкоштовно завантажуючи музику з файл-обмінників ми порушуємо права авторів на результат їхньої творчої діяльності, у такий спосіб завдаючи їм величезних збитків.

Що ж до самих авторів та виконавців, то вони й самі досить часто не надають належного значення неюрисдикційній формі захисту своїх

прав. У наш час задля вдалого «піар-ходу» знаменитості часто нехтують своїм правом на самозахист, виставляючи свої твори на Інтернет-сайтах, чим наражають на небезпеку свої майнові права.

Інтернет є ідеальним середовищем для всіх видів порушення прав інтелектуальної власності. Це вільний простір, у якому проконтролювати переміщення файлу майже неможливо. Тож, враховуючи цей факт, краще попередити порушення прав, ніж знехтувати цим правом і потім вимагати відновлення своїх прав у судовому порядку, особливо враховуючи всі складнощі юрисдикційної форми захисту прав на об'єкти авторського права та суміжних прав в Інтернеті. Відповідно до статті 19 Цивільного кодексу України, кожний має право на самозахист свого цивільного права від порушень і протиправних посягань. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням та можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства. Цей вид захисту є можливо єдиним способом контролювати розповсюдження примірників творів в глобальній мережі [1].

Тож виникає питання: як ефективно захистити свої права в Інтернеті?

На сьогодні існує два основні способи захисту прав інтелектуальної власності на етапі до вчинення правопорушення: використання охоронних знаків та використання технічних засобів захисту. Щодо охоронних знаків, то їх використання чітко визначено законом. Наприклад, у статті 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права» визначено, що особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів: латинська літера «С», обведена колом, ім'я особи, яка має авторське право та рік першої публікації твору. Виконавці, виробники фонограм, виробники відеограм для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав (ст. 37). Цей знак включає такі елементи: латинська літера «Р», обведена колом, імена осіб, які мають щодо цих об'єктів суміжні права; рік першої публікації фонограми (відеограми). Знаки охорони авторських та суміжних прав проставляється на оригіналі

і кожному примірнику твору. Використання охоронних знаків є першим кроком на шляху до захисту своїх авторських та суміжних прав, так як користувач має право бути попередженим про наявність даних прав на даний твір [2].

Однак на практиці використання охоронних знаків виявляється недостатнім, тому часто суб'єкти права інтелектуальної власності, задля забезпечення ефективного захисту своїх прав, використовують технічні засоби захисту. Технічні засоби захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, як неюрисдикційна форма захисту, в галузі інформаційних технологій, дістали найбільшого поширення. Пояснюється це тим, що тільки вони здатні забезпечити протидію в момент порушення, на відміну від юрисдикційної форми захисту, де санкції не співпадають у часі з моментом порушення [3, 199]. До них належать: саморуйнування електронного документа при його несанкціонованому копіюванні, твори з обмеженою функціональністю, криптографічні конверти, створення спеціалізованих архівів для об'єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі, використання кодових слів, використання так званих «водних знаків» тощо [4, 199].

Також можна виокремити такі способи захисту, як міжмережевий екран та контроль обміну даних брандмауером, суміщеним з маршрутизатором [3, 199]. Технічні засоби є не лише ефективним способом захисту об'єкти своєї творчої інтелектуальної діяльності, але й надійним способом контролювати процес комерціалізації цих об'єктів. Сьогодні, завантажуючи художні чи музичні твори, необхідно спочатку заплатити за них, щоб отримати код до архіву, в якому знаходиться файл. Крім того такий спосіб комерціалізації об'єктів авторського права та суміжних прав є найдієвішим і найшвидшим способом отримати прибуток.

Проте, незважаючи на їх чисельність, технічні засоби захисту не можуть гарантувати надійність, оскільки будь-який захист може бути усунений іншими технічними засобами. Тому питання ефективного досудового захисту в мережі залишається відкритим [3, 200]. Та, незважаючи на це, використання неюрисдикційних засобів захисту є єдиним можливим способом попередити порушення своїх авторських та суміжних прав в Інтернеті. Ще однією проблемою є те, що споживачі в Україні не готові платити за кожен використовуваний об'єкт авторського права та суміжних прав, що пов'язано з рівнем їх життя та правовою культурою. Тож проблема захисту об'єкту авторського права

та суміжних прав в українському Інтернет-просторі потребує поступового та комплексного рішення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» // Відомості Верховної ради України. – 1994. – №13. – Ст. 64.
3. Борисенко І. Л. Особливості самозахисту прав Інтелектуалальної власності в глобальній мережі Інтернет / І. Л. Борисенко // Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – 201с.
4. Афанасьєва К. О. Авторське право / К. О. Афанасьєва // Практичний посібник. – К.: Атіка, 2006. – 223с.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Гук Богдан Михайлович,

*кандидат юридичних наук, доцент
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Одним із векторів розвитку України як соціальної, демократичної, правової держави є формування сучасного інформаційного суспільства, в якому «кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному і особистому розвитку та підвищувати якість життя» [1, розд. 1]. За сучасних умов в Україні відбуваються якісні зміни у правовому регулюванні суспільних відносин, що охоплюють і сферу інформаційних відносин. З інформаційною сферою тісно пов'язані цивільно-правові відносин, що має під собою відповідне правове підґрунтя.

Вітчизняні науковці по різному визначають місце інформаційного права в системі права України. Існують погляди на інформаційне право як окрему галузь права [2, 4], його комплексний міжгалузевий характер, що зумовлено тісним взаємозв'язком із рядом інших соціальних, гуманітарних, технічних і економічних наук [3, 77], а також відносно замкнуту, автономну підсистему правового регулювання, головним призначенням якої є забезпечення специфічного режиму правового регулювання інформаційно-правових відносин [4, 344]. Водночас

окремі науковці відкидають ідею формування інформаційного права як самостійної галузі права і стверджують про формування у цивільному праві нового міжгалузевого інституту під назвою «Інформаційні права» [5, 13]. Така позиція заслуговує на увагу з огляду на комплексний характер механізму правового регулювання інформаційних правовідносин, в якому не останнє місце належить нормам цивільного права.

Комплексний характер інформаційного права пояснює механізм правового регулювання інформаційних відносин, в якому задіяні норми конституційного, адміністративного, цивільного та інших галузей права, і відповідно використовуються імперативні та диспозитивні методи регулювання. Аналізуючи нормативно-правові акти, що регулюють інформаційні правовідносини, у більшості з них виявляємо норми, що межують з нормами цивільного права або відсилають нас до цивільного законодавства. Так, одним із об'єктів інформаційних відносин є інформація про фізичну особу [6, ст. 3], правовий статус якої, її майнові та особисті немайнові права регулює Цивільний кодекс України (далі – ЦК України). Інформаційне законодавство прямо вказує, що об'єктом цивільно-правових відносин є інформаційна продукція та інформаційні послуги, що регулюються цивільним законодавством [6, ч. 2 ст. 23], а до різновидів відповідальності за порушення законодавства про інформацію законодавець відніс і цивільно-правову відповідальність [6, ст. 27]. Подібні норми містяться в інших нормативно-правових актах, що регулюють суто інформаційні правовідносини.

Особливості цивільно-правового регулювання інформаційних відносин полягають у віднесенні інформації, як об'єкта права, до нематеріальних благ, поряд із результатами творчої діяльності та особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством. Ця теза впливає зі змісту поняття інформації, якою ЦК України називає будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [7, ст. 200]. У такий спосіб ЦК України не тільки підтвердив поняття інформації, закріплене у Законі України «Про інформацію [6, ст. 1], але й надав йому нового змісту, віднісши інформацію до нематеріальних благ нарівні з результатами інтелектуальної, творчої діяльності [7, ст. 199]. Поєднання цих об'єктів в окремі групи пояснюється їх особливою правовою природою та відсутністю у них матеріального змісту, що є підставою спеціального цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з їх використанням і захистом інформації та інших нематеріальних благ.

Цивільний кодекс України розвиває конституційні положення щодо права особи на інформацію, форми та способи охорони і захисту цих немайнових благ як об'єкта цивільного права. Статтею 302 ЦК України закріплено право особи вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію. Водночас законодавець застерігає суб'єкта такого права від можливих правопорушень, зобов'язавши фізичну особу, яка поширює інформацію, переконатися в її достовірності [7, ч. 2 ст. 302]. Цивільним кодексом України урегульовано ряд інших відносин, пов'язаних із обігом інформації, її охороною та захистом. Однією з підстав виникнення права власності на інформацію є її створення своїми силами та за власний рахунок на договірних засадах, у порядку, визначеному інформаційним законодавством та відповідними нормами ЦК України.

Особисті немайнові права у разі їх порушення захищаються усіма доступними для цивільного права способами і насамперед у судовому порядку. Захист цивільних прав та інтересів учасників інформаційних відносин здійснюється способами, визначеними ст. 16 ЦК України, найефективнішими з яких для захисту інформаційних прав та інтересів можна назвати відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Найважливішим способом захисту інтересів особи, про яку поширили недостовірну інформацію, є її спростування. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Окрім спростування недостовірної інформації та інших, передбачених ст. 277 ЦК, способів захисту фізичної особи, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, у ст. 278 ЦК передбачено такий спеціальний спосіб захисту, як заборона (припинення) поширення інформації, через що порушуються особисті немайнові права. Закріплюється положення про те, що в разі, якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, телепередачі тощо, які готуються до виходу в світ, суд може заборонити їх випуск до його усунення, а якщо вони вже випущені, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення. У разі, якщо усунення порушення неможливе, – вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення. У ст. 279 ЦК передбачено правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Зокрема, дозволяється покладати на особу, яку суд зобов'язав вчинити відповідні дії для усунення порушення особистого немайнового права

(наприклад, права на інформацію), і яка ухиляється від виконання судового рішення, штраф у відповідності з нормами ЦК України.

Значна частина інформаційних відносин пов'язана з результатами інтелектуальної творчої діяльності, що можуть виступати окремою підставою виникнення цивільних прав та обов'язків в інформаційній сфері, а самі об'єкти підпадають під охорону права інтелектуальної власності. Так, комерційна таємниця виступає об'єктом інформаційних відносин та об'єктом права інтелектуальної власності. Статтею 505 ЦК України комерційну таємницю визначено як відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які, відповідно до закону, не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Підставою для виникнення права на захист комерційної таємниці є фактичне правомірне володіння інформацією за умов дотримання відповідних вимог.

Всі інформаційні процеси в державі та суспільстві відбуваються за участі суб'єктів інформаційних відносин, яким є фізичні та юридичні особи і які в цивільних інформаційних відносинах стають суб'єктами цивільного права. Для інформаційних цивільних правовідносин характерною є ініціатива сторін, а також воля, необхідні на етапах формування правовідносин та реалізації цивільно-правової відповідальності. Коли суб'єктів, які діють в інформаційному середовищі та у сфері інтелектуальної творчої діяльності властива юридична рівність, можливість встановлення змісту ряду правовідносин, зокрема договірних, за згодою сторін, розмаїття підстав виникнення, зміни та припинення правовідносин, специфіка способів здійснення і захисту суб'єктивних цивільних прав, використання різних способів цивільно-правової відповідальності за інформаційні правопорушення за власним вибором.

Окресливши незначну частину елементів механізму цивільно-правового регулювання інформаційних відносин, необхідно зазначити, що він охоплює різні напрями інформаційної діяльності і звичайно потребує подальшого удосконалення. Справедливо відзначається, що навколо місця інформаційного права в правовій системі ведуться найбільш гострі дискусії, а для вирішення цієї проблеми виникає необхідність науково-теоретичного обґрунтування предмета, методів правового регулювання інформаційного права, а також існування відносно відособленого законодавства щодо регулювання інформаційних відносин [8, 20]. Слід враховувати багатоманітність інформаційних правовідносин, розгалуженість інформаційного

законодавства, вагоме місце цивільного права та інституту інтелектуальної власності в урегулюванні інформаційних відносин.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки: Закон України від 09.01.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – ст. 102.
2. Костецька Т.А. Інформаційне право України; навч. посіб. / Т.А.Костецька. – К.: - Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 170 с.
3. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики). [Монографія] / В.С.Цимбалюк. – К.: «Освіта України», 2010. – 388 с.
4. Панова І.В. Інформаційне право: теоретичні засади формування, становлення та утвердження в системі права України / І.В.Панова // Митна справа. – 2011. – № 4(76). – С. 340–345.
5. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / О. В.Кохановська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. –34 с.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992: в редакції Закону від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – ст. 313.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р.: за станом на 19.01.2013 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
8. Марущак А.І. Пріоритети розвитку інформаційного права України / А.І.Марущак // Інформація і право. – 2011. – № 1(1). – С. 20-25.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Касян Людмила Іванівна,

студентка

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Перехід до інформаційної економіки нерозривно пов'язаний з бурхливим розвитком електронних засобів зв'язку, новітніх цифрових технологій, які істотно скорочують терміни відтворення інформації, забезпечують можливості її використання, внесення змін та швидкого постачання інтелектуальних продуктів споживачам.

На думку сучасних дослідників, широке використання Інтернету у сфері інтелектуальної власності породжує не лише нові можливості, а й низку проблем щодо ефективного захисту та охорони прав інтелектуальної власності.

Актуальність порушеної теми полягає у тому, що існує потреба у вирішенні проблем, пов'язаних з порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті. Причиною є полегшення доступу до цих об'єктів через поширення комп'ютерних комунікацій. Це можна вважати позитивним явищем, тому що відкриває нові можливості для поліпшення освіти, духовного, культурного та інтелектуального розвитку. Однак багато хто зловживає цими можливостями.

Вивченню захисту об'єктів права інтелектуальної власності в Інтернеті присвячено напрацювання таких дослідників, як О. Арданов, О. Гуменюк, М. Денисюк та інші. Водночас, незважаючи на достатній об'єм досліджень, ця проблема й досі залишається невирішеною.

У сучасних умовах практично всі об'єкти права інтелектуальної власності можуть бути використані в мережі Інтернет: це і об'єкти авторського права і суміжних прав, комерційні позначення, а також результати науково-технічної творчості. Говорячи про специфіку юридичного захисту прав, необхідно відзначити, що об'єкти права інтелектуальної власності використовуються в мережі переважно в якості контенту веб-сайтів і розпізнавальної частини доменних імен. Так, якщо в доменних іменах використовуються торговельні марки та фірмові найменування, меншою мірою – географічні позначення, то в контенті веб-сайту може бути використано практично все.

Найбільш застосовними механізмами захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет є захист прав у судовому порядку, в адміністративно-правовому порядку, а також – самозахист прав. Згадані способи захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет зумовлені насамперед специфікою мережевого простору, а саме: формою і способами поширення інформації, територією її поширення, швидкістю обміну даними і зміни контенту веб-сайтів, обмеженим доступом до інформації про дійсний реєстрант доменного імені, власника веб-ресурсу або про особу, яка розмістила неправомірний контент. Ця специфіка часто позначається на особливостях доказової бази правопорушень у мережі, а також у суб'єктному складі учасників конфлікту [1].

У сучасних дослідників не склалося єдиної думки щодо вирішення зазначених проблем. Можна виокремити принаймні три підходи до

розв'язання проблем охорони та захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

1. Охорона прав на об'єкти права інтелектуальної власності в Інтернеті є недоцільною, оскільки інформація за своєю сутністю радикально відрізняється від традиційних благ. На думку прихильників цієї позиції, процес поширення інтелектуальних продуктів через мережу Інтернет не піддається контролю та регламентації, відтак усе більшого значення набуває система безкоштовного розповсюдження програмного забезпечення з подальшим платним обслуговуванням та надаванням різного роду інформаційних послуг.

2. Охорона прав на об'єкти права інтелектуальної власності в Інтернеті традиційними способами неможлива, відтак виникає об'єктивна необхідність у створенні нового інституційного середовища у цій сфері. Наголошуючи на тому, що власність взагалі втрачає будь-яке значення в інформаційному суспільстві (суспільстві знань), відомі західні дослідники стверджують, що на відміну від традиційного суспільства, у якому гарантією захисту виступало право, в інформаційній економіці основну роль відіграють моральні норми. Прихильники такого підходу звертають увагу на зміни у людській психології, системі мотивацій, переваг, норм поведінки та акцентують увагу на виникненні нової «інформаційної» моралі, в якій доступ до інформації отримує етичне значення. Відтак кожна особистість виявляє зацікавленість не лише у власних знаннях, а й у доступі до цих знань всіх членів суспільства.

3. Охорона прав на об'єкти права інтелектуальної власності необхідна. Її можна здійснювати традиційними способами, шляхом внесення необхідних змін у національне та міжнародне законодавство [3].

Не менш значущою проблемою, як уже вказувалося вище, є конфлікт доменних імен і товарних знаків у глобальній інформаційній мережі. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» дає визначення доменного імені як імені, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті та закріплює право суб'єкта на торговельну марку використовувати її в Інтернеті, зокрема як доменне ім'я. Однак спеціальне регулювання відносин у сфері доменних імен законодавством України не забезпечується.

Відповідно до ст. 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Стаття 54 Основного Закону гарантує громадянам свободу літературної, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав,

моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Стверджується, що кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. На реалізацію цих норм повинні спрямовуватися всі можливі зусилля держави, адже власність – основа демократичного суспільства [3, 4].

Таким чином, для вирішення проблем захисту об'єктів права інтелектуальної власності в Україні зроблені деякі кроки щодо законодавчого врегулювання використання об'єктів права інтелектуальної власності в Інтернеті, прийняті та існують Закони «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм». Також Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності», у ньому внесено зміни до деяких законодавчих актів України щодо використання об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті.

Список використаних джерел:

1. Інтелектуальна власність та Інтернет: труднощі взаємоіснування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kisilandpartners.com/ukr/knowledge/articles/1096/>
2. Інтелектуальна власність в епоху Інтернету. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/19310710/ekonomika/intelektualna_vlasnist_epohu_internetu
3. Цивільний Процесуальний кодекс України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
4. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ua-referat.com/Інтелектуальна_власність_в_мережі_Інтернет

ДОМЕННІ ІМЕНА ЯК ОБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

Оржиховська Анна Олександрівна,

магістрантка

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Як відомо, сучасні глобальні інформаційні технології створюють підґрунтя для подальшої зміни у системі управління інформацією, трансформуючи її в матерію особливого виду прав *sui generis*. Найяскравішим проявом цієї тенденції є використання міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет, як найбільш вдалої сучасної глобальної інформаційної системи накопичення і передачі інформації засобами комп'ютерного зв'язку [4]. Саме ці обставини зумовлюють актуальність вивчення доменних імен як об'єктів міжнародно-правової доктрини.

Частково порушена нами тема вивчалася такими науковцями, як А. Козинець, А. Серго, Д. Бойко, З. Малютін, Н. Майданик, Р. Майданик, Ю. Юхін та іншими.

Зокрема, невід'ємною частиною функціонування Інтернет і є доменне ім'я. Сучасне українське законодавство під доменним іменем розуміє ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг») [2].

Відзначимо, що доктрина російського права під доменним іменем розуміє унікальне позначення, яке перебуває в системі доменних імен (DNS) та ідентифікує інформаційний ресурс, що належить фізичним чи юридичним особам в міжнародній мережі Інтернет [6, 60].

Варто наголосити на тому, що технологічні ознаки мережі Інтернет зумовлені тим, що кожний комп'ютер, що підключений до цієї мережі, має унікальний реєстраційний номер, так звану IP – адресу, що являє собою послідовність з чотирьох груп чисел, розділених крапками. Для зручності запам'ятовування та користування було створено доменну систему імені (Domain Name System – далі DNS), що дозволяє співставити абстрактне символічне ім'я (site.ua) та конкретну IP – адресу в мережі дванадцятизначного цифрового позначення (198.198.689.200) [4, 199]. До того ж система DNS являє собою систему адресації, що визнана Інтернет – корпорацією з присвоєння адрес та імен (далі – ICANN) стандартної для мережі Інтернет.

ICANN є міжнародною корпорацією з розподілу адресного простору в мережі Інтернет, що управляє цією системою через систему стандартів відповідності для регламентів реєстрації доменів у відповідних національних зонах, що зумовлює однотипність їх змісту, зокрема, відносно поняття домену.

Отже, система DNS є частиною мережі Інтернет і використання домену обмежено його використанням тільки у цій інформаційній мережі, основними функціями якого є ідентифікація ресурсу в Інтернеті та забезпечення адресації в ньому [3, 2].

У такому контексті необхідно зазначити існування такої міжнародної проблеми, як кіберсквоттинг, що являє собою практику недобросовісної реєстрації доменного імені кіберсквоттерами (особами, що намагаються отримати вигоду із реєстрації доменного імені з метою їх перепродажу за суму, що суттєво перевищує витрати з реєстрації, власнику цього ж чи схожого з ним засобу індивідуалізації, що не має відповідного домену або іншої зацікавленій особі). Іншим проявом діяльності кіберсквоттерів є певна «гра» на варіантах написання самого імені домену. Наприклад, (skoda / shkoda, kommersant/commerzant, www.lenta.ru/ wwwlenta.ru). На перший погляд, це майже одне й те саме, але для комп'ютера це зовсім різні написання, що можуть ввести в оману користувачів.

Для боротьби з цим явищем відповідальна за це світова організація ICANN в тісній співпраці з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) створила Уніфіковану політику вирішення спорів про доменні імена (далі – UDRP), а Конгресом США у 1999 р. був прийнятий Закон про захист прав користувачів від кіберсквоттингу (The Anti- Cybersquatting Consumer Protection Act (ACPA), що є доповненням до секції 43 Закону Ленхама, що присвячений товарним знакам підсекцією (d) “Попередження кіберпіратства” (“Cyberpiracy prevention”) [5, 60].

Що ж до українського сегменту міжнародної мережі Інтернет, на думку Н. Майданник та Р. Майданника, вона являє собою «мережу електров'язку», під якою розуміють технологічні системи, які забезпечують одну або кілька видів передачі: телефонну, телеграфну, факсимільну або передачу даних або інших видів документальних повідомлень, включаючи обмін інформацією між СОМ, телевізійну або звукову передачу та інші його види.

З метою уникнення можливих конфліктів, в Україні доменне ім'я нормативно пов'язується з торговельною маркою, що фактично виключає кіберсквоттинг.

В Україні тривалий час була дозволена реєстрація тільки доменів третього рівня в зонах .com.ua,net.ua та інших, а також регіональних доменів типу .kiev.ua. З 28 вересня 2001 р. було оголошено про початок реєстрації доменів другого рівня в зоні.

Уа, що мають лише власники відповідних товарних знаків або суб'єкти, які використовують їх на підставі ліцензійної угоди. Правила зони.ua були схвалені ВОІВ та ICANN. Разом із тим, це робить неможливою реєстрацією доменного імені без попередньої реєстрації торгівельної марки, що уповільнює у такий спосіб можливості розвитку інформаційних технологій [4, 203 – 204].

Отже, доменне ім'я є невід'ємною частиною існування та ефективного функціонування мережі Інтернет, що в міжнародній практиці регулюється доменною системою імен та актами схваленими ВОІВ та ICANN, що забезпечують ефективну боротьбу з викликами часу у цій сфері. Щодо України, ми вважаємо за необхідне створення єдиного уніфікованого визначення доменного імені, а також створення окремого закону, де було б законодавчо регламентоване доменне ім'я, а також потрібно включити його до переліку об'єктів права інтелектуальної власності, а також наголошуємо на необхідності створення єдиного правового механізму реєстрації доменних імен в Україні, що дало б поштовх для більш ефективного функціонування та розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бойко Д. В. *Правова природа доменних імен Інтернет*: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Х., 2005 – 18 с.
2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ // *Голос України*. – 1994. – № 31.
3. Майданик Н. І. *Право на доменне ім'я в мережі Інтернет // Аномалії в цивільному праві України: Навч. – практич. посібник // Відп. ред. Р.А. Майданик. – К.: Юстиніан, 2007. – 912 с.*
4. Майданик, Р. А, Майданик Н. И., *Право на доменное имя в сети Интернет (гражданско – правовой аспект) // Альманах цивилистики: Сборник статей. Вып. 2 / Под ред. Майданика Р. А. – К: Алерта; Центр учебной литературы, 2009. – 384 с.*
5. Милютин З. «Киберсквоттинг» как злоупотребление правом // *Хозяйство и право*. – 2005. – №. 12. – С. 60 – 63.
6. Серго А. О некоторых подходах к понятию и правовому регулированию доменного имени // *Хозяйство и право*. – 2005. – № 3. – С. 58 – 60.

ПОНЯТТЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ

Радзівський Роман Віталійович,

магістрант

*Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Комп'ютерна програма посідає особливе місце серед об'єктів права інтелектуальної власності. В епоху інформаційних технологій вона є одним із головних стратегічних ресурсів як держави в цілому, так і окремих її складових. Питання правової охорони комп'ютерної програми були об'єктом дослідження на різних етапах її розвитку, особливо у 80-90-ті роки ХХ століття, що пов'язано з інтенсивним розвитком самого об'єкта охорони [3, 108]. Водночас стрімке поширення комп'ютерної програми та швидкі темпи оновлення технологій її створення розширили не лише сферу застосування цього об'єкта права інтелектуальної власності, а й надали їй нових характерних ознак.

Світовий досвід доводить, що для досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку кожна держава потребує добре налагодженої системи охорони права інтелектуальної власності [4, 62].

В Україні створено нормативно-правову базу, що загалом забезпечує охорону прав на об'єкти права інтелектуальної власності та відповідає вимогам міжнародних стандартів. Правовідносини у цій сфері регулюються окремими положеннями Конституції України, Цивільного, Кримінального, Митного кодексів, Кодексом про адміністративні правопорушення. Діють спеціальні закони з охорони інтелектуальної власності та міжнародні договори.

Відомо, що з травня 1998 р. Україна внесена до переліку країн, де обіг контрафактної продукції набув загрозливих масштабів. Особливе занепокоєння викликають розміри порушення авторського права і суміжних прав. За опитуванням експертів, проведеним Центром економічного та політичного дослідження ім. О. Розумкова, найгострішою проблемою є захист комп'ютерних програм і баз даних в Україні (65,3% порушень).

В інформатиці під «програмою розуміється послідовний і точний опис на певній формальній мові процесу оброблення інформації для вирішення задач на електронно-обчислювальній машині» [2, 564]. У сфері інформаційних технологій під поняттям «комп'ютерна програма

розуміють завершений набір операторів, який може бути оброблений комп'ютером для вирішення певної задачі» [1, 243].

Згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. у новій редакції від 11 липня 2001 року, комп'ютерну програму визначено як «набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, яку читає машина, і які приводять її у дію для досягнення певної мети або результату» [5].

Розглядаючи текст літературного твору, можна зробити висновок, що це також послідовність символів, слів, цифр, які реалізують певну лінію, зміст твору. Результатом такої спорідненості є той факт, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, згідно з Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів.

Сучасне українське законодавство визначає комп'ютерні програми виключно як об'єкти авторського права. Так, ст. 8 Закону про авторські права в редакції від 11 липня 2001 р., визначає комп'ютерні програми як окремий об'єкт авторського права; ст. 18 цього ж закону в повній відповідності з міжнародними конвенціями, учасницею яких є й Україна, встановлює, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори незалежно від способу чи форми вираження програм [5]. Разом із тим, ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. з наступними змінами й доповненнями визначає, що комп'ютерні програми не можуть одержати охорону згідно з цим законом [7]. З іншого боку, п. 3 ст. 8 Закону про авторські права стверджує, що передбачена цим законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані в творі. Це означає, що в Україні охороняється лише форма виразу програм (по суті, вихідний та об'єктний коди), а їхня структура, алгоритми й ідеї, що лежать в основі програм, не підлягають охороні й можуть вільно використовуватись третіми особами [5].

Країни англо-американської правової системи недолік авторсько-правової охорони комп'ютерних програм вирішили за допомогою судових прецедентів. Так, 4 серпня 1986 р. Апеляційний суд США прийняв принципове рішення про обсяг охорони комп'ютерних програм, в якому зазначалося, що охорона комп'ютерних програм не обмежується випадками прямого або часткового копіювання, а поширюється на структуру програми й на переклад з однієї машинної

мови на іншу. Доцільність охорони структури, алгоритмів та ідей, які лежать в основі програми, поряд з охороною форми її виразу, призводить до висновку про необхідність запровадження особливого режиму охорони комп'ютерних програм. Численні публікації з цього приводу доводять інтерес як науковців, так і практиків (юристів і програмістів) до цієї проблеми. Однак ситуація досі залишається невирішеною [3, 110].

Отже, комп'ютерна програма в Україні є об'єктом авторського права й охороняється як літературний твір. На комп'ютерні програми поширюються правила про об'єкти, суб'єкти, зміст і терміни охорони авторських прав. Слід зазначити, що на сьогодні Закон про авторське право встановлює досить довгий строк охорони авторських прав - 70 років з моменту смерті автора або останнього із співавторів. На комп'ютерні програми поширюються всі випадки вільного використання творів, крім вільного використання в особистих цілях [4, 65].

Особливості режиму охорони саме комп'ютерних програм як особливого виду творів визначає ст. 24 Закону про авторські права. Ця стаття дає користувачеві комп'ютерної програми право зробити й зберігати одну архівну або резервну копію правомірно придбаної програми, а також декомпіювати (перевести з об'єктного коду в вихідний текст) й модифікувати програму (внести зміни) винятково для досягнення взаємодії з іншими програмами [5]. При цьому в разі, якщо подальше використання програми стає неправомірним, архівна або резервна копія має бути знищена. Наприклад, у разі продажу програми третій особі первісний власник втрачає право користуватися програмою і має стерти її зі свого комп'ютера та знищити архівну (резервну) копію. Щодо декомпіляції програм, то практично всі правовласники забороняють такі дії незалежно від їхнього призначення. Однак не варто забувати про те, що на території України діятиме норма ст. 24 Закону про авторські права щодо декомпіляції, оскільки вона є імперативною.

Потрібно звернути увагу на таке виключне майнове авторське право, як дозвіл або заборона подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця й у будь-який час за їх власним вибором (пп. 9 п. 3 ст. 15 Закону про авторські права) [5]. Цей вид використання насамперед застосовується до комп'ютерних програм та їхнього використання в комп'ютерних мережах, зокрема в Інтернеті. Отже, законодавство визначає, що розміщення твору, зокрема комп'ютерної програми, в Інтернеті без дозволу автора або правовласника є

забороненим і вважається порушенням авторських прав. Використання розміщеного в Інтернеті твору без дозволу автора або правовласника також є порушенням авторських прав.

Разом із тим, в Інтернеті можна знайти безліч програм із відкритими вихідними кодами, що поширюються на умовах різних спеціальних ліцензій. Найбільш розповсюдженою з них є так звана Генеральна публічна ліцензія (GRL), що проповідує принцип «авторська ліва» («Copyleft»). Цей принцип означає, що автор дозволяє використовувати свою розробку кожному користувачеві, однак за умови, що останній також поширюватиме свою програму з відкритим вихідним кодом і дозволить використовувати її на тих самих умовах. Таким чином, принцип «авторська ліва» спрямований не на обмеження прав суспільства на користь автора, а на розширення кола користувачів програми, яка використовується з метою створення «вільного програмного забезпечення» на противагу дорогим комерційним програмам.

Комп'ютерні програми як об'єкт права інтелектуальної власності перебувають у постійному розвитку. Широке використання в різних сферах людської діяльності комп'ютерних програм, збільшення їх функціональних можливостей виявило низку проблем, пов'язаних з їх правовою охороною та захистом. Тому останнім часом комп'ютерна програма як об'єкт права інтелектуальної власності стає предметом досліджень науковців-правників та патентознавців. Основна мета цих досліджень та доктринальних дискусій – пошук ефективного та однозначного рішення щодо правової охорони комп'ютерних програм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Глоссарий компьютерных терминов [Арнольд Бэдет, Диана Бурдхардт, Алина Камминг и др.]; пер. с англ. – [10-е издание]. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2002. – 432 с.
2. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – [5-е изд., стереотип]. – М. : Рус.яз., 2003. – 856 с.
3. Петренко С. Правовий захист комп'ютерних програм / С. Петренко // Право України. – 2003. – № 3. – С. 108-111.
4. Петренко С. Питання правового захисту програмного забезпечення в Україні / С. Петренко // Право України. – 2003. – № 5. – С. 62-65.
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ : зі змінами та доповненнями станом на 6 січ. 2004 р. [Електронний ресурс] // Голос України. – 23.02.1994. – Режим

доступу до закону : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>

6. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні : Указ Президента України : від 27 квітня 2001 року № 285/2001 [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр – 05.05.2001. – № 79. – Режим доступу до закону : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>
7. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23 березня 1993 р. № 7: зі змінами та доповненнями станом на 01 червня 2000 р. [Електронний ресурс] // Постанова ВР № 3769-ХІІ. – 23.12.93. – Режим доступу до закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

ІНФОРМАЦІЯ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА У КОНТЕКСТІ НВІС-КОНВЕРГЕНЦІЇ (СОЦІАЛЬНО- ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ)

Стовпець Олександр Васильович,

кандидат філософських наук, викладач

Одеського національного морського університету

Якщо описувати процес розвитку науки в найбільш загальних рисах, ймовірно, можна сказати, що починається він із виникненням окремих, спочатку не пов'язаних між собою галузей знання. Потім відбувається їхнє об'єднання в певні комплекси, по мірі зростання яких знову проявляється тенденція до спеціалізації. Говорячи ж про специфіку розвитку технологій, можна відзначити, що вони практично завжди розвиваються взаємозалежно, і, як правило, прориви в одній сфері пов'язані з певними досягненнями в інших областях, а нерідко й обумовлені останніми.

Разом із тим, протягом тривалого періоду в минулому динаміка розвитку технологій найчастіше визначалася яким-небудь одним ключовим відкриттям або прогресом у тій чи іншій сфері (відкриття металургії, використання енергії пару, винайдення електрики, ядерні досягнення тощо). Сьогодні ж, завдяки прискоренню науково-технічного прогресу, ми спостерігаємо перетинання в часі цілого ряду хвиль НТР. Зокрема, мова йде про розпочату в 1980-х рр. революцію в області інформаційних і комунікаційних технологій, про початок дещо пізніше (та нинішній активний розвиток) біотехнологічної й

нанотехнологічної революції, а також про бурхливий прогрес у розвитку когнітивістики.

За останнє десятиліття досліджень в області філософії науки сформувався новий концепт – т.зв. «конвергуючі технології». Ще в середині 1990-х рр. на саме явище «зростаючої конвергенції технологій у високоінтегрованій системі, в якій старі ізольовані технологічні траєкторії стають буквально нерозрізненими», звернув увагу М. Кастельс. При цьому він підкреслював, що «...технологічна конвергенція все більше поширюється на зростаючу взаємозалежність між біологічною та мікроелектронною революціями, як матеріально, так і методологічно» [1, 78].

Фіксуючи це явище, згаданий концепт істотно розширює свій зміст, ставлячи в центр уваги синергетичну взаємодію між різними галузями досліджень і розробок, такими як нанотехнології, біотехнології, інформаційно-комунікаційні технології й когнітивні науки. Нове, «посткастельсовське» розуміння поняття конвергуючих технологій почало стрімко формуватися приблизно з 2002 року, коли під егідою Національного наукового фонду США було висунуто т.зв. «NBIC-ініціативу». Взаємоперетини та взаємний вплив «nano», «bio», «info» і «cogno» запропонували йменувати акронімічним терміном «NBIC-конвергенція» в 2002 р. М. Роко й У. Бейнбрідж [2], підкреслюючи трансдисциплінарний характер сучасної науки.

Існує думка, що феномен, описуваний концепцією NBIC-конвергенції, представляє собою радикально новий етап науково-технічного прогресу, і за своїми можливими наслідками є найважливішим еволюційно-визначальним фактором, який знаменує собою початок трансгуманістичних перетворень [3]. У структурі досліджень NBIC-конвергенції виділяють два цільових фокуси. Перший акцентує увагу на синергетичному об'єднанні вищезгаданих галузей досліджень (nano-bio-info-cogno) і розробок у нанометричному масштабі. Ймовірно, вже в недалекому майбутньому реалізується ланцюгова реакція різних технологічних інновацій, котрі у своїй сукупності будуть здатні призвести до глобальної трансформації самого способу розвитку людської цивілізації загалом. Цей фокус можна назвати «економіко-технологічним». Що ж стосується другого, то він акцентує увагу на т.зв. проблемі «вдосконалення людини», «покращення людської функціональності» (improving human performance).

NBIC-конвергенція має не тільки величезне наукове й практичне значення. Технологічні можливості, що розкриваються під час NBIC-

конвергенції, неминуче призведуть до серйозних культурних, ціннісно-світоглядних і соціальних змін. Зокрема, це стосується перспектив перегляду традиційних уявлень про такі фундаментальні поняття, як «життя», «розум», «знання», «людина», «природа», «існування» та ін. Історично ці категорії формувалися й розвивалися в межах досить повільно змінюваного суспільства. Тому вони коректно описують тільки явища й процеси, що не виходять за межі знайомого й звичного.

Можливо, що, на відміну від заснованої на повсякденному досвіді визначеності, людству в майбутньому доведеться зіткнутися із проблемою осмислення того, що реально у світі не існує чітких кордонів між багатьма явищами, які вважалися дихотомічними раніше. За таких умов раціональних рис набуває концепція «інформаційної інтерпретації життя», відповідно до якої цінність представляє не тільки матеріальний об'єкт (у тому числі – жива істота) як такий, але й інформація про нього. Цим зумовлено сценарії т. зв. «цифрового безсмертя» [4, 29] – можливостей відновлення (відтворення) живих розумних істот за збереженою про них інформацією.

Якщо розвиток інформаційно-комунікаційних технологій став відносно звичним для суспільної свідомості, то прогрес у галузях нанотехнологій та біотехнологій (особливо що стосується їх етичних аспектів) спричиняє значний суспільний резонанс. Ставлення суспільства до нанотехнологій вивчалася «ВЦІОМ» [5], європейською службою «Єврбарометр» [6]. Також можливі соціальні наслідки розвитку нанотехнологій (і реакції світового співтовариства на них) з 2005 року вивчає організована міжнародна робоча група «CRN» [7].

Закономірно, що проблема наслідків розвитку нанотехнологій стає об'єктом філософських та соціологічних досліджень. Про перспективи нанотехнологічного розвитку говорять футурологи [8]. Важливе місце нанотехнології займають в «Звітах» 2002 року «Конвергенція технологій і посилення можливостей людини» [2] та 2005 року «Управління нано-біо-інфо-когно інноваціями: конвергенція технологій і суспільство» [9].

Конвергуючі технології задають нові траєкторії в загальній стратегії розвитку цивілізації, і в цьому контексті мають потребу в адекватному гуманітарному (зокрема, соціально-філософському) осмисленні. Відповідно, виникає необхідність у розробці соціо-гуманітарних проблем конвергентних технологій з акцентуванням уваги на соціокультурних, антропологічних, економічних, правових, етико-екологічних та інших аспектах цих проблем, породжуваних специфікою NBIC-процесу. Можливо, саме такий підхід дозволить по-новому

оцінити її значення інформації в структурі NBIC-моделі, її вплив на характер інтелектуального розвитку людства.

Важливим є той момент, що у сферу вивчення NBIC-моделі включено майже всі рівні організації матерії: від молекулярної природи речовини («нано») до природи життя («біо»), природи розуму («когно») і процесів інформаційного обміну («інфо»). Навколо NBIC-концепту концентруються та інтегруються результати дослідження процесів, пов'язаних із породженням нових змістів у широкому спектрі інтерсуб'єктивних взаємодій, внаслідок яких відбувається перенесення і трансформація знань від індивіда до індивіду, від організації до організації, від артефакту до індивіда.

Не менш важливим є також дослідження процесів комунікативного перенесення знань (та інформації взагалі як одного з основних ресурсів інтелектуального розвитку людства) у просторі й часі з метою мінімізації відповідних витрат часу та енергії. По суті, мова йде про підвищення ефективності наявних і конструювання нових комунікативних інтерфейсів у синергетичній системі, де ключовими аспектами є «людина» і «рекурсивна складність середовища».

Із чотирьох згаданих галузей у концепції NBIC-конвергенції найбільш розвинена нині – сфера інформаційно-комунікаційних технологій – за сучасних умов найчастіше надає інструменти для розвитку трьох інших. Зокрема, це можливості комп'ютерного моделювання різних процесів, розробка нових теоретичних основ і новітніх інструментаріїв для біо- і нанотехнологій. Інформаційні технології уможливили істотно якісніше вивчення мозку. Що ж стосується впливу інформаційних технологій на когнітивну галузь, він не обмежується використанням комп'ютерів у вивченні людського інтелекту. Комунікаційні технології дедалі більше доповнюють природні здібності людини до роботи з інформацією.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс // Пер. с англ. под научн. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
2. Roco M., Bainbridge W. Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science // NSF report, edited by Mihail C. Roco and William Sims Bainbridge. – Arlington, Virginia: National Science Foundation, 2002. – 468 p.

3. Horgan J. The Final Frontier / Discover. – 27, № 10, Oct. // [Электронный ресурс]. – 2006. – Режим доступа: <http://www.discover.com/issues/oct-06>
4. Bell G., Gray J. Digital Immortality // Communications of the ACM. – 2001. – № 44 (3). – P. 28-31.
5. Всероссийский центр изучения общественного мнения (ВЦИОМ) / Официальный web-сайт // [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа: <http://wciom.ru/mmr/>
6. Eurobarometer surveys/ Public Opinion analysis // [Electronic resource]. – 2013. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
7. Center for Responsible Nanotechnology / CRN Official web-site // [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа: <http://www.crnano.org/>
8. Bainbridge W. Massive Questionnaires for Personality Capture // Social Science Computer Review. – 2003. – № 21 (3). – P. 267-280.
9. Roco M., Bainbridge W. Managing Nano-Bio-Info-Cogno Innovations: Converging Technologies In Society // NSF report, 2005. – 390 p.

ББК 67.404.3
УДК 347.211

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. А.І. Кузьмінського, О.П. Орлюк. – Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2013. – 157 с.

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

*Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(17-18 квітня 2013 р.)*

Відповідальний за випуск: д.і.н., проф. *С.В. Корновенко*

Комп'ютерне складання: *А.І. Берестовий*

Підписано до друку 30.05.2013. Формат 60x90/16.
Друк офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 9,28. Наклад 300 прим.

Надруковано з оригінал-макету: ПП Чабаненко Ю.А.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
18000, м. Черкаси, вул. Остафія Дашкевича, 39,
тел. (0472) 45-99-84; e-mail: office@2uppost.com.